

Caroline De Witte
Hofstraat 8
9150 Kruibeke
Cdwitte.dewitte@ugent.be

Master Nederlands-Engels

*Then said Red Cap:
“Why you have so big ears...”*

Een theorievergelijkend onderzoek naar de verwerving van
woordvolgorde in mondeling en schriftelijk taalgebruik bij
Nederlandstalige leerders van het Engels

Promotor: Prof. Dr. Klaas Willems

Academiejaar: 2009-2010

Co-promotor: Kristof Baten

Masterproef, voorgelegd aan de faculteit Letteren en Wijsbegeerte
voor het behalen van de graad van Master in Taal- en Letterkunde: Nederlands-Engels

Abstract

This study focuses on an ongoing linguistic debate on the second language acquisition of word order. It offers an analysis of structures, written as well as spoken, produced by a variety of informants. The subjects were ten Dutch-speaking acquirers of the English language. Two questions are dealt with in this paper. First, two theories of second language acquisition will be weighted against each other: *Processability Theory* and *Full Transfer/Full Access Hypothesis*. A description of both theories will be given and the written and spoken data of the informants will be analysed in function of both theories. The second question deals with a possible difference between written and spoken language material produced by the informants. Krashen's *Monitor Hypothesis* will be discussed here as an explanatory frame. The results indicate that the *Processability Theory* is valid as an explanatory frame for Dutch learners of English and show that these learners indeed reach a different level in written and spoken language according to the hypothesis of Krashen.

Voorwoord

Het schrijven van een thesis is een werk dat heel wat energie en vooral ook tijd en geduld vraagt. Daarmee bedoel ik niet alleen geduld van mijn kant, maar ook van diegenen rond mij die me in mijn thesiskuren hebben gezien. Terugkijkend op de hele periode die deze thesis in beslag genomen heeft, denk ik graag terug aan diegenen die mij een hart onder de riem staken wanneer het nodig was en mij hebben geholpen waar het nodig was. Ik zou hier dan ook alle mensen willen bedanken die op een of andere manier een bijdrage hebben geleverd aan het tot stand komen van deze masterproef.

Mijn eerste woorden van dank richt ik aan mijn promotoren Prof. Dr. Klaas Willems en vooral Kristof Baten die me in mijn werk heeft gestuurd en waardevolle en verhelderende adviezen heeft gegeven om van deze studie de thesis te maken die het nu is.

Ik wil ook graag mijn dank betuigen aan Sint-Ludgardisschool Antwerpen voor de tijd die zij hebben vrijgemaakt voor dit onderzoek en de leerlingen die zij ter beschikking hebben gesteld voor de proeven. Ik denk daarbij ook aan de andere informanten die zich hebben ingezet voor deze thesis. Zonder hun medewerking was deze thesis onmogelijk geweest.

Mijn dank gaat ook uit naar mijn ouders en mijn vriend voor hun steun en aanmoedigende woorden en mijn broer die mijn eeuwige dankbaarheid verdient. Ook mijn vriendinnen verdienen een vermelding in dit dankwoord voor het luisterende oor en de interesse die ze hebben getoond voor deze masterproef. Ook zij hebben geduld moeten oefenen tot het moment waarop gedronken en geklonken kan worden op het beëindigen van deze thesis.

Inhoudsopgave

1. Inleiding	p.1
2. Theoretische inbedding	p.4
2.1 FULL TRANSFER/FULL ACCESS HYPOTHESIS	p.4
2.2 PROCESSABILITY THEORY	p.8
2.2.1 Implicatiele hiërarchie	p.8
2.2.2 Incremental process of language generation	p.9
2.2.3 Lexical-Functional Grammar	p.14
2.2.4 Het Engelse verwervingsproces in het licht van PT.....	p.15
2.2.5 Developmentally Moderated Transfer Hypothesis.....	p.20
2.3 MONITOR MODEL.....	p.21
2.3.1 The Acquisition - Learning Distinction	p.21
2.3.2 The Natural Order Hypothesis	p.22
2.3.3 The Monitor Hypothesis.....	p.24
2.3.4 The Input Hypothesis	p.26
2.3.5 The Affective Filter Hypothesis	p.28
3. Status questionis	p.30
3.1 VOORGAAND ONDERZOEK	p.30
3.1.1 Developmentally Moderated Transfer Hypothesis.....	p.30
3.1.1.1 Probleemstelling	p.30
3.1.1.2 Materiaalverzameling.....	p.33
3.1.1.3 Analyse van de resultaten	p.33
3.1.2 Reactie Bohnacker (2006)	p.35
3.1.3 Reactie Pienemann en Håkansson (2007).....	p.37
3.1.4 Gesproken vs. geschreven taalgebruik	p.38
3.2 PILOOTSTUDIE.....	p.42
3.2.1 Probleemstelling	p.42
3.2.2 Methodologie.....	p.44
3.2.2.1 Informanten	p.44
3.2.2.2 Elicitatiemethode.....	p.45
3.2.3 Resultaten en discussie	p.46
3.2.3.1 Verwervingsvolgorde.....	p.47
3.2.3.2 Transfer: DMTH of FT/FA.....	p.48
3.2.4 Samenvatting.....	p.52
3.2.5 Problemen en opmerkingen	p.53
3.3 PROBLEEMSTELLING	p.54

4. Methodologie	p.57
4.1 INFORMANTEN	p.57
4.2 ELICITATIEMETHODE.....	p.58
4.2.1 Mondelinge data	p.59
4.2.2 Schriftelijke data.....	p.60
5. Resultaten en discussie	p.62
5.1 MONDELINGE DATA.....	p.62
5.1.1 Single constituent.....	p.62
5.1.2 Canonical order	p.64
5.1.3 ADV-Fronting.....	p.65
5.1.4 Do-Fronting	p.69
5.1.5 WH-Fronting.....	p.72
5.1.6 Do2nd/Aux2nd	p.74
5.1.7 CancellInversion	p.78
5.1.8 Tussentijdse conclusie mondelinge data	p.83
5.1.9 Full Transfer/Full Access.....	p.85
5.1.9.1 Adverb fronting.....	p.85
5.1.9.2 Do2nd/Aux2nd.....	p.87
5.1.10 Samenvatting mondelinge data	p.89
5.2 SCHRIFTELIJKE DATA	p.89
5.2.1 Single constituent.....	p.90
5.2.2 Canonical order	p.90
5.2.3 ADV-Fronting.....	p.91
5.2.4 Do-Fronting	p.92
5.2.5 WH-Fronting.....	p.94
5.2.6 Do2nd/Aux2nd	p.95
5.2.7 CancellInversion	p.96
5.2.8 Tussentijdse conclusie schriftelijke data.....	p.98
5.3 VERGELIJKENDE ANALYSE	p.100
5.3.1 Vertaling als elicitatietechniek	p.100
5.3.2 Tussentijdse conclusie vergelijkende analyse.....	p.101
5.3.3 Complexiteit	p.103
5.3.4 Correctheid.....	p.108
5.3.5 Besluit vergelijkende analyse	p.111
6. Samenvatting.....	p.112
7. Bijlagen	p.114
I Bibliografie	p.114
II Onderzoeksmateriaal.....	p.118

1. Inleiding

Deze studie onderzoekt de mate waarin en het moment waarop interferentie voorkomt in het mondelinge en schriftelijke taalgebruik van Nederlandstalige tweedetaalverwervers van het Engels. Op basis van data bekomen door verschillende elicitatietechnieken zal een vergelijkende analyse van deze leiderscorpora worden gemaakt. Het onderzoek is gebaseerd op theorieën over tweedetaalverwerving, meer bepaald *Full Transfer/Full Access Theory* en *Processability Theory*. Om een vergelijking tussen het geschreven en het gesproken leiderscorpus te maken, wordt het *Monitor Model* bij de analyse betrokken.

In het onderzoeksgebied van de vreemdetaalverwerving is het een algemeen aanvaard gegeven dat taalverwerving volgens bepaalde vastliggende stadia verloopt. Welke factoren precies aan de basis liggen van zo'n verwervingsvolgorde blijft voer voor discussie. In de taalwetenschap heerst er immers onenigheid betreffende de onderliggende structuur die de taalverwerving ondersteunt. Is dat de structuur van de eerste taal, de moedertaal, of kunnen we bij onze verwerving van om het even welke taal rekenen op een aangeboren vermogen voor taalverwerving dat een universele vaste verwervingsvolgorde vooropstelt. In deze scriptie wordt vanuit die tegenstelling vertrokken en wordt er dieper ingegaan op twee taalverwervingstheorieën die elk een ander uitgangspunt hebben als het gaat over interferentie vanuit L1: *Full Transfer/Full Access Hypothesis* (FT/FA) en *Processability Theory* (PT).

De *Full Transfer Hypothesis* (Schwartz, 1998) stelt het begin van de tweedetaalverwerving gelijk aan het einde van de eerste taalverwerving. Wat men geleerd heeft van de moedertaal gaat men transfereren naar de tweede taal. Ellis (1996, 25-26) beschrijft transfer als een incorporatie van L1 kenmerken in het L2 systeem dat de taalverwerver probeert op te bouwen. Hij maakt daarbij een onderscheid tussen positieve en negatieve transfer. Positieve overdracht vergemakkelijkt het verwervingsproces, terwijl negatieve overdracht het proces bemoeilijkt en verlengt doordat de overgebrachte vorm niet overeenstemt met die in de te verwerven taal.

Processability Theory (Pienemann, 1998, 2005) daarentegen gaat uit van een implicatieve hiërarchie waarbij de taalverwerver verschillende stadia doorloopt en pas een bepaald stadium kan bereiken als hij de vorige fase volledig onder de knie heeft. In de veronderstelling dat de te doorlopen stadia worden bepaald door de werking van een taalprocessor, wordt analoog aangenomen dat een taalverwerver pas kan transfereren van L1 naar L2 wanneer de taalprocessor

daartoe in staat is. Deze hypothese is bekend onder de noemer *Developmentally Moderated Transfer Hypothesis* en zal in §2.2.5. in detail worden besproken. Het zal blijken dat PT in tegenstelling tot FA/FT niet vertrekt vanuit interferentie, maar transfer net inpast in de vijf stadia die door *Processability Theory* worden voorgesteld. Interferentie van bepaalde taalkenmerken komt in deze visie pas voor wanneer men het desbetreffende stadium heeft bereikt.

De tegenstellende opvattingen zijn niet nieuw in het onderzoeksgebied. Reeds in de jaren '60 poneerde Krashen (1983, 148) het volgende:

Transfer... can still be regarded as padding, or the result of falling back on old knowledge, the L1 rule, when new knowledge... is lacking. Its cause may simply be having to talk before "ready", before the necessary rule has been acquired.

In dit citaat lijken de twee theorieën vermengd te zitten. Krashen (1983) meent dat L1 transfer niet simpelweg een terugvallen is op de eerste taal, maar dat het een gevolg is van iets te moeten zeggen in L2 nog voor de taalverwerver er klaar voor is. Krashen heeft het dus wel over transfer die plaats vindt in het begin van het verwervingsproces, maar refereert in een bepaalde manier ook aan een soort weg die men moet afleggen vooraleer men klaar is om een taalregel te verwerven. Deze redenering is deel van Krashens vijf hypothesen over tweedetaalverwerving. In dit onderzoek zal vooral het *Monitor Model* van belang zijn. Kort houdt dat in dat de leerder in het geschreven taalgebruik een hoger niveau binnen de implicatieve hiërarchie kan bereiken dan in het mondelinge taalgebruik. Een vergelijking van de verzamelde leerderscorpora laat toe om Krashens Monitorhypothese te verifiëren of falsifiëren.

In deze scriptie worden de hypothesen van FT/FA en PT getoetst aan de hand van een concreet verwervingspatroon bij Nederlandstalige leerders van het Engels. Er zal worden gefocust op de verwerving van de Engelse woordvolgorde. PT gaat ervan uit dat het verwervingspatroon van de leerders een vaste volgorde zal vertonen, losstaand van de taal of talen die men vooraf al heeft geleerd. FT/FA daarentegen voorspelt dat de leerder de structuren uit de moedertaal zal overnemen en pas nadien, door de input, de parameters zal aanpassen aan de doeltaal (Engl. *target language*). Het onderzoek zal ook uitwijzen of de taalverwervers de hiërarchie van Pienemann toepassen in het geschreven taalgebruik en of zij in hun resultaten afwijken van de mondelinge prestaties. Verklaringen voor mogelijke verschillen worden gezocht bij Krashen en zijn hypothesen over tweedetaalverwerving, waarvan de belangrijkste die over de *Monitor*. De drie theorieën zullen worden besproken in '§2 Theoretische inbedding'. Na dit theoretische stuk zal een pilootstudie

worden voorgesteld en een overzicht worden gegeven van de beschikbare literatuur, waaruit dan de status questionis zal worden afgeleid. In het hoofdstuk dat daarop volgt (§4) wordt de methodologie van dit onderzoek uitgebreid besproken. In hoofdstuk 5 worden de analyses besproken van het mondelinge en geschreven taalgebruik van Nederlandstalige leerders van het Engels. Hoofdstuk 6, ten slotte, biedt een samenvatting van de studie waarin de verschillende bevindingen kort worden aangehaald met het oog op eventuele verdere studies.

2. Theoretische inbedding

2.1. FULL TRANSFER/FULL ACCESS HYPOTHESIS

Ingebed in de Universele Grammatica zijn er drie modellen die transfer vanuit L1 behandelen: *Minimal Trees*, *Weak Transfer* en *Full Transfer/Full Access*. De drie modellen verschillen in de mate waarin sprake is van L1-overdracht, met andere woorden de representatie van de L2-beginfase (Schwartz, 1998, 133). Het meest radicale model is de *Full Transfer/Full Access Hypothesis* dat uitgaat van de volgende redenering: “the initial state of L2 acquisition is the final state of L1 acquisition” (Schwartz & Sprouse, 1996, 40). De theorie kreeg vorm in 1980 bij een onderzoek naar de verwerving van het Duits door volwassen Italiaanse, Spaanse en Portugese leerders. Deze groep taalleerders produceerde in het begin van de verwerving SVO-volgordes en even later zelfs XSVO-volgordes. Vele onderzoekers interpreteerden het gebruik van die volgordes als een bewijs voor een universele SVO-basiswoordvolgorde, een volgorde waarmee iedere taalverwerver start. Anderen vonden dat echter onvoldoende bewijs, aangezien de Romaanse talen zelf SVO-volgorde hebben. Voor doorslaggevend bewijsmateriaal moeten onderzoekers zich richten op de verwerving van typologisch verschillende talen. Vainikka en Young-Scholten (1994) deden de test en onderzochten de taalverwerving van het Duits bij Koreanen en Turken, sprekers van SOV-talen. Zij startten bij hun verwerving niet met de SVO- maar met de SOV-volgorde. Deze bevindingen waren voor Schwartz en Sprouse (1994; 1996) het vertrekpunt om een ander model van tweedetaalverwerving te ontwikkelen.

De formule van Schwartz (1998, 134) wat tweedetaalverwerving betreft gaat als volgt:

$$\text{L2 initial state} + \text{UG} + \text{TL input} \Rightarrow \text{development of L2 knowledge}$$

Schwartz (1998) vertrekt hier vanuit een (*second language*) *instinct* dat de taalverwerver in staat stelt de verworven kennis van L1 te transfereren naar L2. Haznedar (1995) bestudeerde met die idee het taalgebruik van een vierjarig Turks jongetje, Erdem. De moedertaal van Erdem is een SOV-taal (cf. Vainikka en Young-Scholten, 1994). Op vierjarige leeftijd komt hij voor het eerst in contact met het Engels; hij ging naar school in het Verenigd Koninkrijk waar hij de taal informeel begon aan te leren. Wanneer Erdem voor het eerst uitspraken deed die een werkwoord bevatten, bleken die

werkwoorden altijd op het einde te staan. Die achteropplaatsing wijst op een overdracht vanuit de eerste taal, het Turks, aangezien bij L1 Engelse taalverwerwers die eerste zinnen (S)VO waren. Later ging Erdem meer en meer de SVO-volgorde gebruiken. Hij past de parameters uit de moedertaal aan. Hier komt het tweede element van de formule naar voren dat meteen ook de term *Full Access* in de naam van de theorie verklaart. Taalverwerwers hebben volgens deze theorie immers volledige toegang tot de Universele Grammatica (UG) en dus ook tot de parameters die behoren tot de talen van de wereld. De nodige parameters zijn allen aanwezig in de *interlanguage* van de taalverwerwer. Wanneer L2 kenmerken bevat die niet in de L1 voorkomen, zorgt de Universele Grammatica ervoor dat de spreker toch de juiste parameter in zijn *interlanguage* kan invoegen (White, 2003, 61). Het verschil met de verwerving van de eerste taal is dat de parameters bij tweedetaalverwerving al staan zoals ze in L1 geprogrammeerd zijn. De beginsituatie van L2-verwerving verschilt dus met die van L1; de taalverwerwer begint niet van nul maar moet de parameters uit L1 aanpassen. Schwartz (1998, 148) benadrukt dat de cognitieve processen die L1 en L2 verwerving ondersteunen niet verschillen en dat het enkel de initiële fase van de taalverwerving is die varieert bij L1 en L2. *Fossilization*, het blijven gebruiken van incorrecte structuren, is een mogelijk kenmerk van L2-verwerving en treedt op wanneer er te weinig input van de te verwerven taal is. Schwartz en Sprouse schuiven dit gegeven naar voren als argument voor hun stelling dat een perfect beheersen van de te verwerven taal niet gegarandeerd is (Schwartz en Sprouse, 1996, 42). Hieruit blijkt dat FT/FA ook voor de input van de *target language* (TL) een belangrijke rol voorziet bij het taalverwervingsproces.

Wat transfer op het vlak van woordvolgorde betreft, is bewijsmateriaal voorhanden door onder andere een onderzoek naar het Spaans in de Andes (Odlin, 1989, 93). Een groot deel van de indianen in Peru en Ecuador spreekt zowel Spaans (SVO) als Quechua (SOV). Uit de studie is gebleken dat zowel volwassenen als kinderen zich in hun Spaans laten beïnvloeden door structuren uit het Quechua. Men zag een groeiende lijn wat de SVO-woordvolgorde betreft naarmate de informanten ouder werden en meer de Spaanse taal gebruikten. Dit gegeven wijst op een verlies van de SOV-woordvolgorde die bij vijf jaar oude kinderen evenveel voorkwam als de SVO-woordvolgorde. Ook is uit het onderzoek gebleken dat informanten die het Quechua meer gebruikten, ook meer SOV-structuren gebruikten.

Odlin (1989, 94) verwijst ook naar onderzoek uitgevoerd door Jansen, Lalleman, en Muysken (1981). De resultaten van dat onderzoek wijzen op een overdracht vanuit het Turks (SOV) en het Marokkaans-Arabisch (SVO) naar het Duits en het Nederlands wat de woordvolgorde betreft. Zo zouden Turkse leerlingen de basiswoordvolgorde SOV aannemen en sprekers van het Marokkaans-Arabisch vooral SVO met de basiswoordvolgorde identificeren. Odlin spreekt bij deze studie, naar het voorbeeld van Givón en Bickerton, van een inverse relatie tussen taaloverdracht en taalvaardigheid. Ook Taylor (1975) vermoedt dat beginnende taalverwerwers meer een beroep moeten doen op de L1,

omdat ze nog onvoldoende kennis hebben over de te verwerven taal. Gevorderden weten reeds meer over de te verwerven taal wat er voor zorgt dat ze minder afhankelijk worden van de moedertaal. Elementen van Taylors stelling worden hernomen in de bespreking van Krashen (zie p.2). Krashen (1983) vermoedt immers ook dat transfer het gevolg is van onvoldoende kennis van de te verwerven taal.

Toch is er niet altijd sprake van transfer waar die wel zou kunnen voorkomen. Taalkundigen pro transfer zijn dan ook volop bezig met het zoeken naar het waarom van die uitzonderingen. Odlin (1989, 95) geeft volgende mogelijke verklaringen:

- a. overgeneralisatie van de te verwerven patronen
- b. de constructies van L1 zijn atypisch
- c. de graad van taalkundig bewustzijn van de spreker

Overgeneralisatie (a) kan onder andere teruggevonden worden bij Engelstalige sprekers die de SOV-woordvolgorde van Nederlandse ondergeschikte zinnen ook toepassen in de hoofdzinnen die SVO-volgorde vragen: **Ik hem heb gezegd dat ik niet kom*. Een voorbeeld van atypische constructies (b) is terug te vinden in talen zoals het Spaans en het Frans. Hoewel beide talen SVO als basisvolgorde nemen, vertonen zij toch een strikte SOV-volgorde wanneer het object van de zin wordt weergegeven in de vorm van een voornaamwoord. Uit onderzoek van Zobl (1980) blijkt dat sprekers van het Spaans of het Frans nergens gebruik maken van dergelijke constructies in corresponderende Engelse zinnen. Een grammaticaal incorrecte constructie als **I them see* komt dus niet voor. De factor 'graad van taalkundig bewustzijn' spreekt voor zich; hoe meer taalkundig bewust, hoe meer logische keuzes men gaat maken met betrekking tot de L2.

Niet iedereen sluit zich echter aan bij de theorie die wordt voorgesteld door Schwartz en Sprouse; er is dan ook een aantal sceptici die tegen deze idee spreken. Zij brengen een aantal argumenten naar voren die op universalistische grondslagen gebaseerd zijn. Een van die grondslagen heeft betrekking op wat men 'discourse manipulations' noemt (Odlin, 1989, 92-93). Dit argument verwijst naar universalistische discoursstrategieën: de taalverwervers gebruiken niet-syntactische constructies in de beginfase van de taalverwerving ter bevordering van de communicatie. Odlin (1989, 89) schrijft hierbij een ogenschijnlijke L1-transfer toe aan de topic-comment structuur, waarbij de taalverwerver een boodschap op een makkelijkere manier verwoordt door eerst het topic te vermelden en daarna te verwoorden wat hij/zij over het topic te zeggen heeft. Odlin refereert ook aan onderzoek uitgevoerd door Huebner (1983) dat in hoge mate aantoont dat beginnende taalverwervers de topic-comment structuur aanwenden. Zo heeft Huebner het taalgebruik van een

Hmong vluchteling in Hawaï bestudeerd. Deze persoon, genaamd Ge, maakte ook gebruik van deze discoursstrategie op momenten dat zowel topic als comment duidelijk waren voor de gesprekspartner en beiden dus niet expliciet moesten worden vermeld. Enkele voorbeelden van de structuur waarbij het werkwoord steevast achteraan komt te staan:

mii wok
As for me, I walked (OSV)

hos, ai reis
As for horses, I raced (them) (OSV)

Er moet hierbij echter vermeld worden dat structuren met S-V-O syntactische structuren zijn en dat een topic-comment structuur, aan de andere kant, verwijst naar informatieve structuren, waardoor het bovenstaande argument minder waarde heeft.

Rutherford (1983) heeft ook een studie uitgevoerd waarvan de resultaten ingaan tegen de *Full Transfer Hypothesis*. Hij beweert dat "Japanese learners of English do not at any time produce writing in which the verb is wrongly placed sentence-finally" (1983, 367). Een bewijs hiervan is dat Rutherford geen enkel voorbeeld van de Japanse woordvolgorde (SOV) terugvond in Engelse fragmenten van de Japanse leerders (vgl. ook Zobl 1986). Odlin (1989, 92-94) somt echter een aantal tegenvoorbeelden op. Zo is er bijvoorbeeld wel sprake van SOV-transfer bij Japanse sprekers van (pidgin) Engels in Hawaï:

mi: cu: stoa géc (= me two store get)

hawai kam (=Hawaii came).

De vraag blijft echter of er hier sprake is van L1-transfer of van de hierboven vermelde discoursstrategieën. Ondanks de kritiek grijpt men vandaag de dag nog steeds terug naar de transferpositie:

Despite the counterarguments, however, there is a large and growing body of research that indicates that transfer is indeed a very important factor in second language acquisition. (Odlin, 1989, 4)

Dat transfer voorkomt in taalverwerving kan niet ontkend worden. Het is alleen de vraag wanneer die interferentie van kenmerken uit L1 naar L2 in de loop van het verwervingsproces

voorkomt. Theorieën over tweedetaalverwerving verschillen dan ook in uitgangspunt over de mate waarin transfer als een verklaring voor de verwervingsvolgorde wordt gezien.

2.2. PROCESSABILITY THEORY

2.2.1. Implicatieve hiërarchie

Ellis (1996, 692) geeft volgende definitie van *Accessibility Hierarchy*, een theorie uitgewerkt door Keenan en Comrie (1977):

The Accessibility Hierarchy is a statement of the markedness of various relative pronoun functions (for example, subject, direct object). It lists these functions in an implicational ordering, such that a given function implies the existence of all the other functions above it. The hierarchy is an example of a *typological universal* and has been widely used as a basis for SLA research.

Gemarkeerdheid is een verklarend element bij de opbouw van een hiërarchie (Ellis, 1996). Hoe gemarkeerder een bepaald element in het taalsysteem, hoe later het verworven wordt. De idee waarover in *Accessibility Hierarchy* wordt bericht, is van toepassing op het hele denken van Pienemann, die zijn *Processability Theory* als volgt definieert (2005, IX):

Processability Theory... delineates the way in which language processing mechanisms shape the course of language development by spelling out which second language forms are processable at which developmental stage and which variants of grammatical forms may occur at any given stage, thus delineating interlanguage variation (including task variation) and age-related differences in language acquisition. The theory is based on research into language processing and is formalised within Lexical-Functional Grammar.

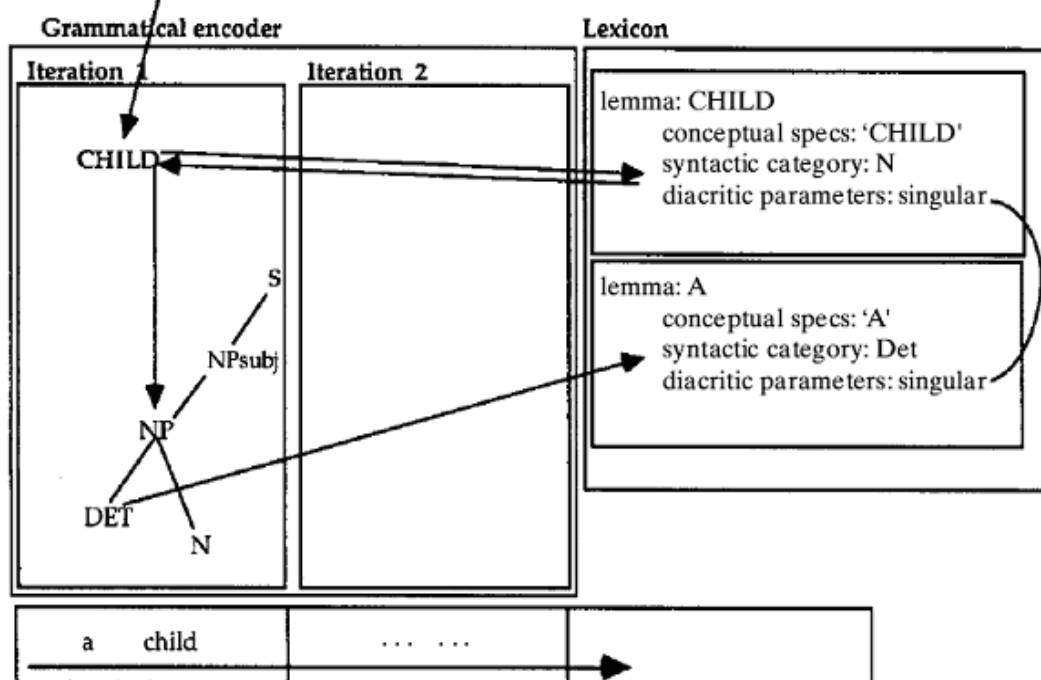
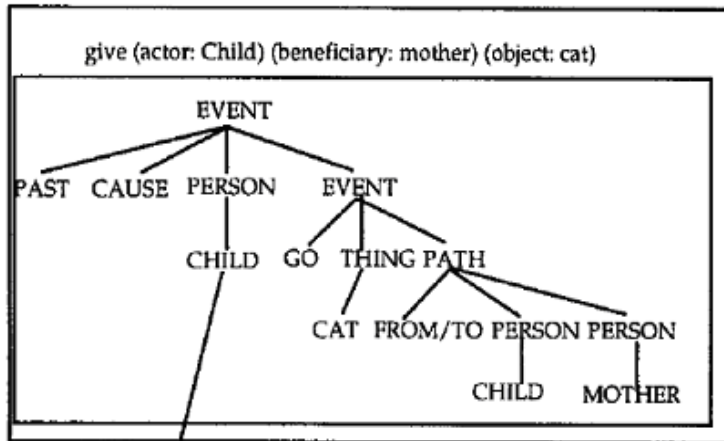
In *Processability Theory* formuleert Pienemann hypotheses over de verschillende stadia die een taalverwerver doorloopt vooraleer die een eindpunt in de verwerving bereikt. Die verschillende

stadia komen voor in een vaste en implicatieve volgorde. De volgorde wordt bepaald door zogenaamde *procedural skills*, die nodig zijn voor de verwerking van een bepaalde taal (Pienemann, 2005, 2). Pienemann wijst er in zijn definitie bovendien op dat dezelfde volgorde van stadia wordt doorlopen bij verschillende taken. Dat wil zeggen dat Pienemann de hypothese vooropstelt dat steeds hetzelfde patroon gevolgd wordt bij zowel schriftelijk als bij mondeling taalgebruik.

2.2.2. Incremental process of language generation

Een belangrijk onderdeel van het menselijke vermogen om een taal te verwerven is de taalprocessor die de taak heeft linguïstische hypothesen om te zetten tot uit te voeren kennis vanaf het moment dat omzetting mogelijk is. Het model dat Pienemann gebruikt om de processor weer te geven is dat van Levelt (1989). Levelts model is gebaseerd op het fenomeen *incremental language generation* (Pienemann, 1998a, 68).

Conceptualizer

Figuur 2.1 Incremental language generation (naar Pienemann, 1998a, 68)

Bij dit model hoort een aantal vooronderstellingen (Pienemann, 2005, 4):

- de onderdelen van de processor zijn relatief autonoom en treden bijna automatisch op;
- het verwerken van bepaalde gegevens verloopt op een stijgende, incrementele manier;
- de output van de processor is lineair, hoewel dat niet altijd het geval is bij het uitzetten van de output op de onderliggende inhoud. Dat wil zeggen dat proposities niet altijd geproduceerd moeten worden in de natuurlijke volgorde van de gebeurtenissen;
- Om grammaticale verwerking mogelijk te maken, heeft de taalgebruiker ook een soort van grammaticale opslagplaats.

De *conceptualizer* produceert de concepten die aanwezig zijn in een zin zoals hierboven (“a child gives a cat to the mother”). De output van die *conceptualizer* wordt aangenomen door de grammaticale codeerder en de concepten gaan automatisch de lemma’s activeren in het lexicon. Het lemma bevat informatie over woordklassen; dit wordt de *categorial procedure* genoemd.

Na de *categorial procedure* komt de *phrasal procedure* die gebruik maakt van de elementen van de voorafgaande procedure. Bijvoorbeeld: het woord CHILD roept de woordklasse N op waarna N de woordgroep NP zal activeren. Met de activering van NP wordt bedoeld dat tijdens de *phrasal procedure* de concepten worden bestudeerd. Er wordt nagegaan welke mogelijke complementen en specificieerders de concepten kunnen hebben en welke noodzakelijk zijn. Bovendien worden tijdens de *phrasal procedure* ook de diakritische kenmerken van de onderdelen van de NP bepaald.

Na de eerste twee procedures worden de zogenoemde *Functorisation Rules* geactiveerd die voor de inwerkingtreding van de vrije morfemen en de invoeging van gebonden morfemen zorgen. Na het verbinden van de verschillende onderdelen van een woordgroep, moeten ook de verschillende woordgroepen aan elkaar gehecht worden. Dat laatste proces wordt ingezet door het toekennen van grammaticale functies aan de verschillende woordgroepen. De *Appointment Rules* definiëren de functionele bestemmingen van de woordgroepen, die voor de verschillende talen anders zijn.

Om tot een vloeiende zin te komen, is er nog een laatste stap: de *S-procedure* zorgt ervoor dat de verschillende woordgroepen overeenstemmen wat vervoegingen en verbuigingen betreft. De opgeslagen diakritische kenmerken van de verschillende woordgroepen worden nu gebruikt en er wordt aangepast waar nodig.

In het hele proces van verbinden en overeenstemmen, komen ook nog de *word order rules* aan bod. Die regels zijn taalspecifiek en regelen de volgorde waarin de verschillende woordgroepen in de zin komen te staan. Sommige talen hebben die regels niet nodig omdat de taalgebruikers vrij zijn in de volgorde van de zinsdelen (Pienemann, 2005, 7-9). Een belangrijk concept bij de *word order rules* is de *holder*, een soort van taalstructuur waarin informatie geplaatst kan worden. Pienemann (1998a, 70) geeft het volgende voorbeeld: in het geval van werkwoordinversie in vraagzinnen in het Duits of in het Nederlands zal de *holder* dienen als een soort van structuur waarin de verwerkte informatie geplaatst wordt. Een vraagwoord zal de eerste positie in die structuur innemen, waardoor er geen enkel ander, later geproduceerd woord die plaats nog zal kunnen invullen.

Pienemann (2005, 9) vat het *incremental process of language generation* als volgt samen:

- I. the lemma,
- II. the category procedure (lexical category of the lemma),
- III. the phrasal procedure (instigated by the category of the head),
- IV. the S-procedure and the target language word order rules,
- V. the subordinate clause procedure- if applicable.

In sommige overzichten van deze vereisten wordt de S-procedure verder opgesplitst in twee fases, waarbij de eerste fase de gemakkelijkere woordvolgordes behandelt; in de tweede fase zal de taalverwerver, naarmate de kennis van L2 stijgt, in staat zijn steeds betere zinnen te construeren volgens de specifieke vereisten van de taal.

Een interessant onderscheid dat wordt gemaakt in verband met de verschillende procedures en dat het proces hierboven beschreven ook uitstekend illustreert is dat tussen de verschillende soorten morfemen. Pienemann (2005, 12) onderscheidt drie soorten morfemen: *lexical morphemes*, *phrasal morphemes* en *interphrasal morphemes*. Hij maakt een onderscheid tussen deze drie op basis van het aantal processen dat het morfeem moet doorlopen vooraleer het geproduceerd kan worden. Zo zullen de lexicale morfemen geproduceerd kunnen worden voor de andere aangezien zij slechts twee procedures moeten doorlopen en de verwerking van de gegevens beperkt blijft tot die van het lexicale item zelf. Een voorbeeld van een dergelijk morfeem is de uitgang van de verleden tijd. A CHILD is een voorbeeld van een *phrasal morpheme* waarbij de twee lemma's A en CHILD met elkaar verbonden worden en zo overeenstemmen in getal. Een voorbeeld voor de *interphrasal morphemes* is de congruentie tussen onderwerp en werkwoord waarbij, naast de andere procedures, ook een beroep moet worden gedaan op de S-procedure. Dat betekent dus dat de *interphrasal morphemes* de meeste processen moeten doorlopen en daardoor ook later verworven worden dan de andere morfemen.

Met deze onderverdeling van morfemen in het achterhoofd zijn er twee principes die van belang zijn in de *Processability Theory* (Pienemann, 2005, 13):

- I. de output van de ene procedure zorgt voor de input van de andere tijdens het genereren van taal;
- II. de informatie die wordt verwerkt en gegenereerd in het ene proces is noodzakelijk voor andere procedures.

Pienemann (2005, 36) maakt duidelijk dat hij die principes toepast op zowel de eigen, aangeboren taal als een vreemde taal: "I therefore argue that the architecture of human language processing will have a bearing on any type of language acquisition."

Pienemann (2005, 184) geeft in het licht van het *incremental process of language generation* nog volgende definitie van PT die taalverwerving voorstelt als een geleidelijke constructie van een mentale grammatica en waarin elk stadium gegrondvest is op de automatische activering van de vorige stadia:

The task of acquiring a language includes the acquisition of the procedural skills needed for the processing of language. It follows from this that the sequence in which the target language (TL; covers L1 and L2) unfolds in the learner is determined by the sequence in which processing routines develop that are needed to handle the TL's components.

Processability Theory voorspelt dus, op basis van het *incremental process of language generation*, een implicationele hiërarchie, die er als volgt uitziet.

Procedures	Time 1	Time 2	Time 3	Time 4	Time 5
Subordinate clause	–	–	–	–	+
S- procedure	–	–	–	+	+
Phrasal procedure	–	–	+	+	+
Category procedure	–	+	+	+	+
Word access	+	+	+	+	+

Tabel 2.1 Implicacionele volgorde van de *processing resources* (naar Pienemann, 2005, 185)

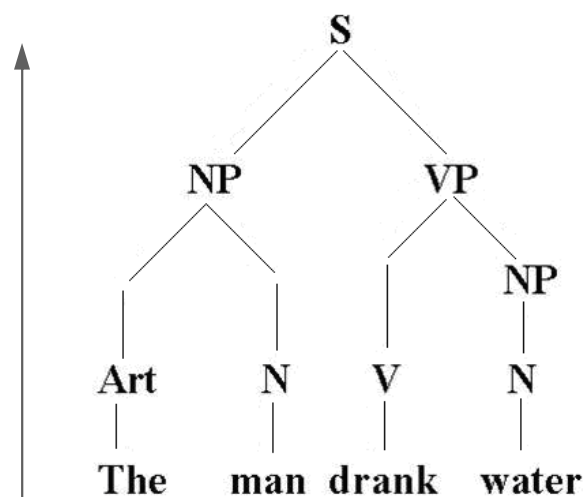
Als vanzelf rijst de vraag wat er gebeurt wanneer een onderdeel in de hiërarchie ontbreekt. Pienemann (2005, 13) geeft daar het volgende antwoord op:

My hypothesis is that for the learner grammar the hierarchy will be cut off at the point of the missing processing device and the rest of the hierarchy will be replaced by a direct mapping of conceptual structures onto surface form as long as there are lemmata that match the conceptually instigated searches of the lexicon.

Zinnen zoals **where you have been* kunnen voorkomen als gevolg van het ontbreken van een onderdeel in de hiërarchie. Taalleerders die dergelijke zinnen produceren, hebben structuren tot en met de *phrasal procedure* verworven. Daar stopt tijdelijk de verwerving. De volgende te verwerven structuren, zoals het gebruik van inversie na het vraagwoord, behoren nog niet tot de *interlanguage* van de taalleerders, met als gevolg dat zinnen met het vraagwoord in initiële positie verder bestaan uit een “direct mapping of conceptual structures onto surface form” (Pienemann, 2005, 13). De basiswoordvolgorde, SVO, wordt gehanteerd door de taalleerder na een element dat inversie vraagt en dat zal zo blijven tot de taalverwerver ook de *S-procedure* heeft verworven.

2.2.3. Lexical-Functional Grammar

In zijn definitie van *Processability Theory* (p.8) poneert Pienemann (2005, IX) dat de theorie zich inbedt in de *Lexical-Functional Grammar* (LFG). Deze grammatica blijkt daartoe uitstekend geschikt aangezien zij werkt met unificaties van kenmerken. Kort samengevat zorgen die unificaties ervoor dat verschillende woorden en verschillende zinsdelen samenvloeien tot een geheel. De volgende figuur geeft de volgorde van die unificaties weer:

Fig. 2.2 Unificatie van kenmerken

De verschillende lemma's worden eerst apart verwerkt; wat ook in de *categorial procedure* gebeurt. Daarna worden, rekening houdend met de diakritische kenmerken van de lemma's, de NP en de VP

gevormd uit de verschillende lemma's. In Pienemanns PT is dit in lijn met wat er gebeurt tijdens de *phrasal procedure*. De hiërarchie loopt verder en de NP en VP worden samengenomen waarbij de kenmerken van beide constituenten congrueren. Dit resulteert in de eigenlijke zin. In Pienemanns theorie wordt dit de *interphrasal procedure* genoemd. Deze LFG-processen en hun volgorde zijn dus heel goed te vergelijken met wat er gebeurt tijdens de verschillende stadia in het *incremental process of language generation* dat Pienemann vooropstelt als het kader waarin PT zich voltrekt.

2.2.4. Het Engelse verwervingsproces in het licht van PT

Met betrekking tot het Engels laat PT zich als volgt vertalen:

Processing procedure	L2 process	morphology	syntax
6 –subordinate clause procedure	main and sub clause		Cancel INV
5 –S- procedure	inter – phrasal info	SV agreement (= 3sg-s)	Do2nd, AUX2nd
4 –VP-procedure	inter – phrasal info	tense agreement	Y/N inv, copula inv
3 –phrasal procedure	phrasal info	NP agr Neg+V	ADV, Do-Front, Topi
2 –category procedure	lex morph possessive pro	plural	canonical order
1 –word/ lemma	'words'	invariant forms	single constituent

Tabel 2.2 Processing procedures toegepast op het Engels (naar Pienemann, 2005, 24)

Bovenstaand overzicht toont de verschillende stadia aan die tijdens het verwerven van het Engels doorlopen moeten worden. Het schema toont zowel stadia voor morfologie als voor syntaxis. Interessant om weten is dat de canonieke woordvolgorde (SVO) reeds in stadium twee voorkomt; LFG bevat immers slechts één niveau van constituentstructuur waaruit de SVO-woordvolgorde meteen wordt afgeleid (Pienemann, 2005, 25). Wanneer de S-procedure nog niet is bereikt, zal de leerder vereenvoudigde versies van de zinnen produceren die gebaseerd zijn op een "direct mapping of conceptual structures onto linguistic form" (Pienemann, 2005, 26).

Pienemann (1998a, 170-171) verklaart de in het overzicht genoemde syntactische structuren als volgt:

Canonical order komt voor in de meeste affirmatieve Engelse zinnen. ADV, de derde stap, stelt de taalverwerver in staat bijwoordelijke elementen in initiële positie te plaatsen. *Do-Fronting*, dat tot dezelfde procedure als ADV behoort, refereert niet aan *Do-Support*. Dat laatste impliceert immers *SV-agreement* en wordt gebruikt bij negatie en directe vragen zonder hulpwerkwoord. *Do-Fronting* daarentegen refereert slechts aan één kenmerk van *Do-Support*, namelijk het verschijnen van 'Do' in initiële positie. De vervoeging en verbuiging van *Do* blijven nog achterwege. Enkele voorbeelden van *Do-Fronting*:

- (1) Do you like it?
- (2) Do he like it?
- (3) Do he have lunch yesterday?

Iets soortgelijks gebeurt bij *WH-Fronting* dat onder dezelfde procedure ingedeeld wordt. *WH-Fronting* is het plaatsen van een vraagwoord in het begin van de zin. Pienemann benadrukt hierbij dat de volgende structuur kan voorkomen, aangezien inversie nog niet is verworven door de taalleerder:

- (4) Where you have been?

De inversie die nodig is na een vraagwoord wordt verworven bij *Do/Aux2nd*:

- (5) Why did he sell that car?
- (6) Where has he gone?
- (7) What is she eating?

Een laatste niveau is *CancelInversion* waarbij de inversie als het ware wordt gewist in indirecte en dus ondergeschikte vragen. Dit wordt geïllustreerd in de volgende zinnen:

- (8) I wonder why he sold that car.
- (9) I wonder where he has gone.
- (10) I wonder what she is eating.

Het Engelse verwervingsproces wijkt op enkele punten af van het verwervingsproces in andere talen. Zo heeft het Engels geen *verb separation* (1) dat o.a. wel in het Duits voorkomt (2).

(1) All the children **must have** a break

(2) Alle Kinder **muß** die Pause **machen**

(Pienemann, 1998b, 9)

In het Engels wordt inversie in bijzinnen ongedaan gemaakt, een fenomeen dat *CancelInversion* wordt genoemd (3). In talen als het Nederlands (4) en het Duits (5) daarentegen komt het werkwoord(en) achteraan in de bijzin te staan (V-END).

(3) He said that all children **must have** a break

(4) Hij zei dat alle kinderen een pauze **moesten nemen**

(5) Er sagt, daß er nach Hause **kommt**

(Pienemann, 1998b, 9)

Inhoudelijk verschilt de verwerving dus van taal tot taal, maar het algemene principe van de verschillende *processing procedures* is overal van toepassing.

Samengevat doorloopt een taalverwerver van het Engels naar de idee van PT volgende fases:

- **Stage x** = Canonical Word Order
The children play with the ball.
- **Stage x + 1** = Adverb Preposing (ADV)
After dinner the children play with the ball.
- **Stage x + 2** = Y/N inv, copula inv
Has he seen you?
- **Stage x + 3** = Do2nd, Aux2nd (INV)
What is she eating?
- **Stage x + 4** = Cancel INV
I wonder what she is eating.

Ingebed in *Lexical-Functional Grammar* kunnen deze verschillende structurele stappen als volgt worden geformuleerd (Pienemann, 2005, 25-29):

(R1) $S \rightarrow NP_{\text{subj}} V (NP_{\text{obj}}) (\text{ADJ}) (S)$

Deze formule staat voor de canonieke woordvolgorde, stadium X. Er vindt bij deze constructie geen uitwisseling plaats van grammaticale informatie tussen de verschillende constituenten. De *constituent structure* die de basis vormt voor alle andere constructies kan in deze constructie teruggevonden worden. De *S-procedure* is op dit moment nog niet ontwikkeld; de taalverwerper kan daarentegen wel de R1-structuur gebruiken als een voorlopige oplossing. De andere structuren hieronder vermeld worden in deze fase dus sterk vereenvoudigd.

(R2) $S' \rightarrow (XP) \quad S$
 $\left\{ \begin{array}{l} \text{wh} = c+ \\ \text{adv} = c+ \end{array} \right\}$

De R2-structuur kan afgeleid worden van de *constituent structure*. Hier wordt het mogelijk bijwoorden en andere lexicale categorieën zoals vraagwoorden in de eerste zinspositie te laten verschijnen. Die positie wordt ook wel XP genoemd. Wat tussen parentheses staat, worden de *constraint equations* genoemd. Dat wil zeggen dat de structuur moet voldoen aan wat deze *equations* vooropstellen. Verder moet opgemerkt worden dat in dit stadium voor het eerst over *phrases* (XP) gesproken wordt aangezien in dit stadium, X+1, de *phrases* voor het eerst operationeel zijn in het hele verwervingsproces.

(R3) $S \rightarrow (V_{\text{aux} = c' \text{'do'}}) NP_{\text{subj}} V (NP_{\text{obj}}) (\text{ADJ}) (S)$

Do-Front wordt hier voorgesteld door een lichte modificatie van (R1). *Do* wordt vooraan geplaatst. De taalverwerper is echter nog niet in staat een grammaticaal correcte zin te vormen aangezien het hier slechts over positionele feiten gaat en de morfologische aanpassingen die *Do* en het lexicale werkwoord nodig hebben, nog niet kunnen worden toegepast. (R3) komt overeen met stadium X+2.

Stadium X+3, *Do2nd* na vraag- en bijwoorden, wordt bekomen door een modificatie van de (R2)-structuur.

$$(R2a) S'' \rightarrow (XP) \quad S'$$

$$\left\{ \begin{array}{l} wh=_{c+} \\ adv=_{c+} \\ SENT MOOD=INV \end{array} \right\}$$

(R3) moet dan als volgt aangepast worden voor *Aux2nd*:

$$(R3a) S' \rightarrow (V) \quad S$$

$$\left\{ \begin{array}{l} aux=_{c+} \\ ROOT=_{c+} \\ SENT MOOD=_{c}INV \end{array} \right\}$$

De *constraint equations* zorgen in (R3a) voor drie zaken. Ten eerste kunnen er alleen *auxiliaries* in de beginpositie geplaatst worden. Ten tweede kan deze positie alleen ingevuld worden in onafhankelijke hoofdzinnen; dit is, ten derde, alleen mogelijk wanneer aan de vereisten van R2a wordt voldaan. Dat INV moet worden gerespecteerd, duidt erop dat informatie moet gewisseld worden over de hele zin.

De laatste structuur in LFG, stadium X+4, komt overeen met *CancelInversion*, het laatste niveau van PT.

$$(R4) S \rightarrow (COMP)_{ROOT=-} NP_{subj} (V_{INF=+}) (V_{INF=-}) (NP_{obj1}) (NP_{obj2}) (ADJ)$$

Samengevat zorgt *CancelInversion* ervoor dat in de bijzinnen, die worden aangeduid door $_{ROOT=-}$, de canonieke woordvolgorde zoals geformuleerd in (R1) wordt toegepast. Hiervoor moeten de taalverwerpers een onderscheid kunnen maken tussen hoofdzinnen en bijzinnen. Dit is een regel die als laatste verworven wordt door de taalleerder.

2.2.5. Developmentally Moderated Transfer Hypothesis

In dit hoofdstuk zal de opvatting van transfer binnen PT kort worden besproken. Hoewel sommige taalwetenschappers ervan uitgaan dat transfer geen onderdeel is van de *Processability Theory*, vermeldt Pienemann (2005, 76) in het vervolgstuk van zijn theorie dat hij expliciet ingaat tegen een volledige overdracht in het begin van de taalverwerving, maar dat hij wel een gedeeltelijke overdracht voorstaat. Het is dus niet correct om te zeggen dat transfer helemaal niet van belang is in *Processability Theory*, zoals bijvoorbeeld Jordan (2004) dat wel doet. De theorie rond de gedeeltelijke overdracht binnen PT staat bekend onder de naam *Developmentally Moderated Transfer Hypothesis* (DMTH). DMTH stelt voor dat transfer vanuit L1 wel voorkomt, maar alleen wanneer het verwervingsvermogen van de leerder daartoe in staat is.

Pienemann verdedigt zich tegen de kritiek die is ontstaan op het gebied van PT en transfer (2005, 76): “PT has a very explicit position on transfer and, I might add, a rather daring and highly falsifiable one.” Pienemann gaat in tegen een zogenoemde ‘bulk transfer’ vanuit L1. Dat tracht hij te bewijzen met het voorbeeld van Duitstaligen die het Engels verwerven en de problemen waarmee zij geconfronteerd worden tijdens het verwerven van die L2. Als ‘bulk transfer’ plaatsvindt, zouden de taalverwervers Engels immers een heel stel diakritische gegevens moeten uitvinden voor naamwoorden, werkwoorden en adjectieven zonder enige kennis van hun bestaan in L2, en dit alleen omdat het Duits die gegevens wel heeft (drie geslachten, vier naamvallen, twee getallen) (Pienemann, 1998a, 81). Dat is niet mogelijk, maar, zegt Pienemann (1998a, 81), dat betekent niet dat er helemaal geen sprake is van overname van L1-procedures tijdens het verwerven van L2:

There is ample empirical support for the “no bulk transfer hypothesis”. One strong piece of evidence is the rather surprising outcome of a study on the acquisition of verb placement by Swedes learning German (Håkansson, 1996) ... However, it is important to note that rejecting the “no bulk transfer” hypothesis does not exclude transfer altogether. In particular, I hypothesize that L1 procedures may be transferred when they are processable within the overall interlanguage system, i.e. as soon as the necessary processing prerequisites have been developed. (Pienemann 1998a, 82)

Positieve transfer binnen een bepaald niveau vindt dus plaats wanneer de vereiste voorafgaande *procedures* werden verworven. In de status questionis zal de studie waarvan sprake in dit citaat in detail worden besproken. Ze geeft immers de directe aanleiding tot de *Developmentally Moderated Transfer Hypothesis*.

2.3. MONITOR MODEL

Het *Monitor Model* ontworpen door Krashen is een onderdeel van de *Five Hypotheses About Second Language Acquisition* die door Krashen werden ontworpen om een betere kijk op taalverwerving te verkrijgen. Hoewel de hypothesen expliciet verwijzen naar *second language acquisition* worden deze vijf stellingen ook toegepast op moedertaalverwerving. In de volgende paragrafen wordt er dieper ingegaan op deze vijf hypothesen al naar gelang hun belang in dit onderzoek en dit naar Krashens "Principles and Practice in Second Language Acquisition" (1985, 10-32).

2.3.1. The Acquisition-Learning Distinction

Krashen heeft veel bijgedragen tot de theorieën over *interlanguage*, en dat vooral door het cognitieve onderscheid dat hij maakt tussen impliciete en expliciete kennis van een taal, de eerste en door velen ook belangrijkste bevonden hypothese. Het onderscheid dat wordt gemaakt tussen verwerven en leren toont aan dat er twee verschillende en van elkaar onafhankelijke manieren zijn om een tweede taal inherent te maken aan de kennis van een volwassene.

Eén manier is die van verwerving. Verwerving is een proces dat onbewust optreedt wanneer volwassenen gebruik maken van hun tweede taal om te communiceren met anderen. De tweedetaalverwervers beseffen hierbij niet dat zij taalcompetentie aan het opbouwen zijn. Ook het resultaat, de verworven competentie zelf, is onbewust, aangezien de taalverwervers niet weten welke regels zij gebruiken bij de constructie van zinnen. Grammaticaal correcte zinnen worden gevormd op basis van een soort intuïtie; iets klinkt goed of slecht en zinnen worden als incorrect beschouwd wanneer een regel wordt doorbroken, maar de taalgebruiker kan niet zeggen welke regel niet gerespecteerd werd. Het proces is zo goed als helemaal gelijk aan het proces dat een kind bij de moedertaalverwerving doormaakt. Andere benamingen voor verwerving zijn impliciet leren, informeel leren en natuurlijk leren.

Een andere manier om een taal te leren is om die taal 'te leren' op een expliciete manier. Het gaat hier om een bewust proces in tegenstelling tot het hierboven besproken proces van verwerving.

Men spreekt ook wel over de 'knowing about' van een taal. De taalleerder is in staat de regels te expliciteren en de ongrammaticaliteit in incorrecte zinnen te detecteren aan de hand van die regels. Ook is de taalleerder in staat om over taal te praten in metataal. Dit proces wordt meestal geactiveerd in het onderwijs waar de taalleerder kennismaakt met de tweede taal op een expliciete manier. Synoniemen voor deze vorm van leren zijn onder andere expliciet en formeel leren.

Sommige theoretici beweren dat kinderen aan de eerste vorm van leren doen, terwijl volwassenen de tweede vorm hanteren. Dat is een foute stelling; volwassenen zijn net zoals kinderen in staat een taal onbewust op te pikken door verwerving. Die mogelijkheid verdwijnt ook niet met de puberteit. Een volwassene zal echter nooit een moedertaalcompetentie bereiken in een tweede taal, maar heeft wel toegang tot datzelfde 'language acquisition device' dat ook kinderen gebruiken bij het leren van hun moedertaal. Ook omgekeerd moet er op gewezen worden dat moedertaalverwervers hun taal niet uitsluitend leren volgens het verwervingsproces. Ook in het onderwijs leren kinderen nog steeds bij over hun moedertaal; daar leren zij de 'knowing about'.

Krashen maakt wel duidelijk dat er geen sprake is van 'transfusie' tussen de twee soorten van L2-verwerving: "Learning does not become acquisition" (1982,83). Krashen bedoelt daarmee dat taalregels die bewust geleerd worden, nooit zo automatisch kunnen worden gehanteerd dat ze tot het taalverwervingmechanisme gaan behoren (Colson, 1989, 14). De verschillende processen 'leren' en 'verwerven' worden steeds apart gehouden, alsook de resultaten van die processen.

In verband met het gemaakte onderscheid tussen 'leren' en 'verwerven' kan er gewezen worden op het feit dat correctie van fouten vaker voorkomt bij het formele bewuste proces dan bij het verwervingsproces. In het onderwijs worden taalleeders altijd op hun fouten gewezen; in het dagelijkse leven en dus in natuurlijke communicatieomstandigheden is de boodschap overbrengen belangrijker dan de wijze waarop dat wordt gedaan. Fouten worden daarom zelden verbeterd als de boodschap duidelijk is, een gegeven dat ook is gebleken uit een onderzoek van Brown en collega's (1973).

2.3.2. The Natural Order Hypothesis

De *Natural Order Hypothesis* handelt over een natuurlijke volgorde die taalverwervers volgen bij het leren van een taal en kan dus gelieerd worden aan de natuurlijke verwervingsvolgorde van

Pienemann. De hypothese stamt uit 1981, dat is bijna twee decennia voor Pienemann zijn *Processability Theory* publiceerde. Krashen stelt het volgende voor in zijn hypothese (1985, 12):

One of the most exciting discoveries in language acquisition research in recent years has been the finding that the acquisition of grammatical structures proceeds in a predictable order. Acquirers of a given language tend to acquire certain grammatical structures early, and others later.

In Krashens hypothese loopt de moeilijkheidsgraad van de morfemen – morfologie is de meest bestudeerde taalcomponent – parallel met de volgorde van verwerving; hoe moeilijker het morfeem te realiseren is, hoe later het wordt verworven. Krashen somt een aantal studies op die deze hypothese bevestigen: Andersen (1976), Christison (1979), Kayfetz-Fuller (1978), enz.

Op basis van die natuurlijke verwervingsvolgorde kan een vergelijking met Pienemanns PT gemaakt worden. Hoewel beide auteurs uitgaan van een natuurlijke verwervingsvolgorde, berusten beide hypothesen wel op verschillende gronden. Krashens idee van moeilijkheidsgraad wordt bijgesteld in Pienemanns hypothese. Toch kunnen er verschillende gelijkenissen aangeduid worden in de hypothesen. Zo vermeldt Krashen een onderzoek dat aantoonde dat Engelse taalverwerwers eerst in staat zijn het vraagwoord vooraan in de zin te plaatsen en pas in een latere fase inversie kunnen toepassen. Pienemann komt tot een zelfde conclusie; de taalverwerker gebruikt in de eerste fasen steeds de basiswoordvolgorde wanneer hij een vraagwoordvraag produceert; pas later kan hij inversie toepassen in een dergelijke zin. Een tweede gelijkenis met Pienemanns theorie is dat Krashen stelt dat “the stages for a given target language appear to be strikingly similar despite the first language of the acquirer” (1985, 15). Ook Pienemann stelt dat elke taalverwerving op gelijke wijze verloopt, ongeacht de moedertaal van de taalleerder. Dit hangt samen met het feit dat de *Natural Order Hypothesis* een universalistische visie op de taal en het leervermogen aanhangt. Colson vat dit als volgt samen (1989, 15):

Aan de andere kant gaat de hypothese ervan uit dat bij alle leerders het verwervingsproces zich in ongeveer dezelfde volgorde voltrekt, hetgeen veronderstelt dat de processen van T2-verwerving bij alle individuen grotendeels identiek, c.q. universeel zijn.

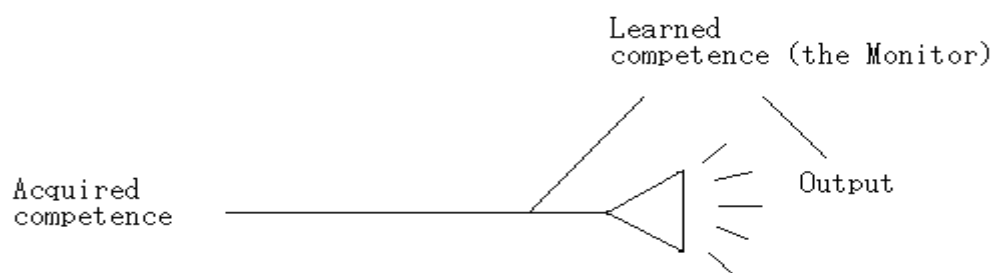
2.3.3. The Monitor Hypothesis

In zijn glossarium beschrijft Ellis (1989, 714) *monitoring* als volgt:

Both native speakers and learners typically try to correct any 'mistakes' they make. This is referred to as 'monitoring'. The learner can monitor vocabulary, grammar, phonology, or discourse. Krashen (1981) uses the term 'Monitoring' (with a capital 'M') to refer to the way learners use 'learned' knowledge to edit utterances generated by means of 'acquired' knowledge.

Om het *Monitor Model* ten volle te begrijpen zijn ook de andere hypothesen van belang. Zo wordt er meteen terugverwezen naar het onderscheid dat Krashen maakt tussen het formeel en informeel aanleren van een taal. Hoewel de twee vormen van taalverwerving onafhankelijk zijn van elkaar, komen beide toch voor in de taalverwerving van één taalverwerver. Daar kan nu aan toegevoegd worden hoe deze twee vormen van leren in het leerproces gebruikt worden.

Verwerving gaat vooraf aan een taaluiting. Ze is daarbij verantwoordelijk voor de graad van vlotheid waarmee de taalverwerver de taaluiting produceert. Leren heeft een andere functie, namelijk die van Monitor of editor die pas na de taaluiting wordt gebruikt. Leren kan meer specifiek voor of na het spreken of schrijven voorkomen. In het laatste geval spreken we over zelfcorrectie. Krashen vat samen in het volgende schema:

Fig. 2.3 Verwerven en leren in L2 productie (naar Krashen, 1985, 16)

Uit dit gegeven blijkt dat taalregels om correcte grammaticale zinnen te bouwen slechts een beperkte rol in het hele taalgebeuren krijgen toebedeeld. Onderzoek heeft ook aangetoond dat, om

de taalregels in het taalgebeuren te integreren, er tegemoetgekomen moet worden aan drie condities:

- De eerste conditie is **tijd**: een taalverwerver heeft tijd nodig om de geleerde taalregels toe te passen op de taaluitingen en indien nodig verbeteringen aan te brengen. Dat taalgebruikers bij een vlotte mondelinge conversatie onvoldoende tijd hebben om hun taaluitingen te verbeteren met behulp van grammaticaregels spreekt vanzelf. Mocht dit wel gebeuren, dan zal de conversatie wankel komen te staan.
- Ten tweede moet er aandacht zijn voor de **vorm**: ook al is er voldoende tijd om na te denken over de correctheid van een uiting, er moet ook altijd aandacht zijn voor de vorm. Een taalgebruiker kan zo opgaan in de boodschap zelf, dat er niet meer wordt gelet op hoe de boodschap verwoord wordt.
- Als derde vereiste is er de **kennis van de taalregels**: zo goed als alle taalgebruikers kennen niet de hele grammatica van een taal, maar slechts een klein deel ervan. Vele mensen gebruiken dagelijks 'regels' waarvan men niet bewust is dat ze bestaan.

Het *Monitor Model* wordt naast het leren-verwerven onderscheid ook in verband gebracht met de verwervingsvolgorde die werd besproken in §2.3.2. Die natuurlijke verwervingsvolgorde kan worden teruggevonden in 'monitorvrije' omstandigheden waarin sprekers aandacht besteden aan de inhoud en niet aan de vorm van de boodschap. Het omgekeerde is waar voor situaties die voldoen aan de drie condities voor het gebruik van de Monitor. Onnatuurlijke volgordes werden waargenomen bij taalverwervers die een grammaticatest maakten. Hierbij werd hen voldoende tijd gegeven om geschreven uitingen te controleren op eventuele fouten. De aandacht ging hier vooral uit naar vorm aangezien het een grammaticatest was en aan de proefpersonen gevraagd werd zich volledig toe te leggen op de vorm. Krashen concludeert als volgt (1985, 17):

The interpretation of this result is that the natural order reflects the operation of the acquired system alone, without the intrusion of the conscious grammar (...) It appears to be the case that unnatural orders are the result of a rise in rank of certain morphemes, the late-acquired, more "learnable" items. (...) Use of the conscious Monitor thus has the effect of allowing performances to supply items that are not yet acquired.

Deze vaststellingen kunnen een verklarende waarde hebben in het tweede onderzoeksdeel van deze thesis en zijn dus meer dan interessant. Toch moet hier voorzichtig mee omgesprongen worden. In een onderzoek in 1978 neemt Krashen immers waar dat het gebruik van de Monitor nog verrassend

klein is bij taalverwerwers die meer dan voldoende tijd kregen om een grammaticatest te maken. Bovendien stelt Pienemann (2005, IX) dat ongeacht de taak die de taalverwerwer krijgt, de leerder de verwervingsstadia in dezelfde volgorde zal doorlopen. Processen die nog niet verwerkbaar zijn, zou men dus ook niet kunnen hanteren in die situaties waarin aan de drie condities voldaan is; de taalverwerwer blijft op eenzelfde niveau wat de processen die al verwerkbaar zijn, betreft. Krashens en Pienemanns hypothese staan hier haaks op elkaar.

Verder wordt ook een onderscheid gemaakt in het type van Monitorgebruiker (Krashen, 1985, 19). Men spreekt van *Monitor over-users* wanneer de taalverwerwers onafgebroken gebruik maken van de Monitor. De taalgebruikers controleren hun uitingen voortdurend met als resultaat een aarzelende spreekstijl vol zelfcorrecties, die de gesprekspartners vaak doet afhaken. Krashen (1985, 19) geeft twee mogelijke verklaringen voor het overmatige gebruik van de Monitor. De eerste factor is de geschiedenis van blootstelling aan de te verwerven taal. Iemand kan zodanig weinig in contact gekomen zijn met de tweede taal op een natuurlijke manier, dat hij geen andere keuze heeft dan zich in grote mate met de vorm bezig te houden. Een tweede factor is die van personaliteit. Sommige taalverwerwers voelen zich te onzeker om alleen te vertrouwen op hun competentie vergaard door verwerving. Aan de andere kant zijn er ook taalgebruikers die ervoor kiezen hun Monitor zo weinig mogelijk te gebruiken, ook al wordt er tegemoetgekomen aan de drie condities. Deze *Monitor under-users* gaan dan weer heel vlot en spontaan spreken en vertrouwen volledig op hun taalverwerving. Een derde type spreker is de *optimal Monitor user*. Dit type is het doel van menig taalverwerwer. De *optimal Monitor user* gebruikt de Monitor wanneer het gepast is en wanneer het de communicatie ten goede komt; d.i. eerder in geschreven dan in gesproken taalgebruik. Bij dit type Monitorgebruiker kan de geleerde competentie als complement worden gezien van de verworven competentie.

2.3.4. The Input Hypothesis

Hoewel Krashen hier heel uitgebreid op ingaat – dit is nu eenmaal zijn gebied – houden we het in deze studie bij een korte samenvatting van de *Input Hypothesis*. De hoofdvraag bij deze vierde hypothese luidt: Hoe verwerven we taal? Na begrip van de paragraaf over de Monitorhypothese kan gesteld worden dat de verwerving van een taal primeert op het leren ervan; dat laatste proces vindt plaats in de periferie van het taalgebeuren. Krashen besluit dat het voor een taalverwerwer beter is

de verwerving van een taal te stimuleren. Hoe die verwerving van taal dan best verloopt, is een volgende vraag.

In wiskundigere taal houdt de hypothese het volgende in: hoe gaan we van niveau i (i staat voor de competentie die de taalverwerver nu bezit) over naar niveau $i+1$? De *Input Hypothesis* stelt het volgende voor (Krashen 1985, 21):

A necessary (but not sufficient) condition to move from stage i to stage $i+1$ is that the acquirer understand input that contains $i+1$, where “understand” means that the acquirer is focussed on the meaning and not on the form of the message. We acquire, in other words, only when we understand language that contains structure that is “a little beyond” where we are now.

De taalverwerver is in staat $i+1$ te begrijpen door middel van kennis van de wereld, context en extralinguïstische informatie.

Onder de *Input Hypothesis* vallen nog twee kleinere aspecten die de aandacht verdienen. Het eerste aspect is de veronderstelling dat als de communicatie succesvol is en de input, die genoeg $i+1$ moet bevatten, goed verstaan wordt, $i+1$ dan automatisch wordt opgenomen. Het tweede punt gaat erover dat vlotheid in productie langzaam optreedt en dus niet meteen aangeleerd kan worden.

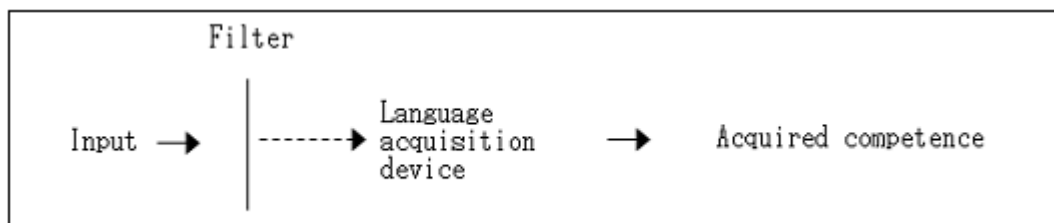
Krashen raadt leerkrachten om hierboven genoemde redenen af met syllabi te werken die de natuurlijke verwervingsvolgorde stap voor stap aanpakken. Dergelijke handboeken zorgen er immers voor dat de taalverwerver telkens met $i+1$ geconfronteerd wordt, wat voor een aantal problemen zorgt. Het is bijvoorbeeld heel moeilijk $i+1$ nauwkeurig te definiëren. Als dit al mogelijk is, rest er nog het feit dat $i+1$ niet voor elke leerling hetzelfde is. Bij natuurlijke taalverwerving kampt men niet met deze problemen. Bij de natuurlijke vorm van verwerving wordt een taalverwerver immers niet met een nauwkeurige $i+1$ geconfronteerd wordt, maar met veel meer tegelijkertijd. Deze methode lijkt chaotisch, maar het biedt vele voordelen.

Krashen maakt in zijn studie over tweedetaalverwerving ook de vergelijking met moedertaalverwerving op het vlak van ‘de stille periode’. Kinderen luisteren eerst; dan pas gaan ze zelf produceren. Het begin van het taalproces wordt gekenmerkt door een periode waarin niet gesproken wordt, maar alleen een opnemen plaatsvindt van wat er gezegd wordt. In het onderwijs wordt deze fase echter overgeslagen en wordt er van de leerlingen verwacht structuren te produceren nog voor ze er klaar voor zijn. Newmark (1966) stelt dat taalverwervers op dat moment terugvallen op hun kennis van de moedertaal en regels vanuit die taal importeren in de te leren taal. Dit kan leiden tot positieve of negatieve transfer. Newmark weigert de laatste vorm van transfer interferentie te noemen. Hij ziet dit als een tekort aan verwerving; de L2 regel die nodig is in de

communicatieve situatie ontbreekt. Newmark stelt met andere woorden dat er nog geen L2 acquisitie is.

2.3.5. The Affective Filter Hypothesis

In de *Affective Filter Hypothesis* wordt besproken welke factoren gerelateerd kunnen worden aan tweedetaalverwerving. Dulay en Burt (1977) ontwikkelden het concept van de *Affective Filter* dat Krashen later in zijn hypothese incorporeerde.

Fig. 2.4 Operatie van de “Affective Filter” (naar Krashen, 1985, 32)

Onderzoek heeft uitgewezen dat er inderdaad factoren zijn die het succes van tweedetaalverwerving ondersteunen of tegenwerken:

- Motivatie: wie meer gemotiveerd is, zal meer succes hebben in de verwerving
- Zelfvertrouwen: wie meer zelfvertrouwen heeft, zal meer succes hebben in de verwerving
- Angst: wie angstig is, zal minder succes hebben in de verwerving

Die taalverwervers die gekenmerkt worden door factoren die niet gunstig zijn voor de taalverwerving, zijn ook minder geneigd input op te zoeken; dit naast het feit dat hun *Affective Filter* zeer hoog of sterk is en dus op zich al weinig input doorlaat. Krashen formuleert dit gegeven als volgt (1985, 31): “even if they understand the message, the input will not reach that part of the brain responsible for language acquisition, or the language acquisition device”. Input is en blijft het belangrijkste bij taalverwerving; de bovengenoemde factoren bemoeilijken of vergemakkelijken het ontvangen van die noodzakelijke input door het *Language Acquisition Device*. Krashen voegt eraan toe dat het leren

van grammatica bijdraagt aan het verwervingsproces doordat het de filter minder sterk maakt (Terrell, 1991, 52). Dit kan gerelateerd worden aan de factor 'zelfvertrouwen'.

Verder is er de welbekende stelling dat taalverwerving niet meer succesvol zou zijn wanneer de puberteit en zo ook het einde van de 'kritische periode' wordt bereikt (cf. Lenneberg). Het zou onmogelijk zijn om na de puberteit automatisch een taal te verwerven. Krashen gaat hier tegen in, hoewel hij de puberteit ook als een belangrijke wending beschouwt. Die wending zou, volgens Krashen, niet zozeer te maken hebben met biologische aanpassing in het cerebellum als wel met de Monitor zelf; de *Affective Filter* zou sterker worden na de puberteit en de input wordt zo minder verstaanbaar (Colson, 1989, 26). Krashens verklaring toont aan dat de vijf hypothesen nauw in verband staan met elkaar en sterk interageren.

3. Status questionis

3.1. VOORGAAND ONDERZOEK

3.1.1. Developmentally Moderated Transfer Hypothesis

1. Probleemstelling

In Pienemann, Håkansson en Sayehli (2002) wordt voor het eerst over DMTH bericht. De onderzoekers poneren in deze studie de hypothese dat taalverwervers taalregels verwerven wanneer de processor daartoe in staat is. Zo gaan de auteurs van dit artikel in tegen de hypothese die de eindfase van L1 gelijkstelt aan de beginfase voor L2. De studie werd uitgevoerd bij twintig informanten met het Zweeds als L1 en is gericht op de verwerving van woordvolgorde in L2 Duits. Aangezien de woordvolgorde in zowel het Duits als het Zweeds nagenoeg hetzelfde is, konden Pienemann, Håkansson en Sayehli volgende hypothesen vooropstellen (2002):

- Als, zoals FT/FA voorstelt, de beginfase van L2 gelijk is aan de eindfase van L1 dan zouden vormen die in beide talen gelijk zijn vroeg in de taalverwerving voorkomen.
- Als die transfer echter geconditioneerd en gelimiteerd wordt door het verwerkingsmechanisme, de processor, dan zouden vormen die hoger in de hiërarchie staan (ook al zijn ze gelijk in L1 en L2) pas na een tijd verworven worden en niet meteen in het begin van de taalverwerving.

De woordvolgorde in het Zweeds en het Duits is gelijk: de SVO-volgorde wordt gebruikt in gewone affirmatieve zinnen wanneer het onderwerp in eerste zinspositie staat. Wanneer dat laatste niet het geval is, gaan werkwoord en onderwerp onderling van positie wisselen. Inversie komt onder andere voor wanneer een bijwoord in het begin van een zin wordt geplaatst.

Naar de idee van *Processability Theory* zal de verwervingsvolgorde er als volgt uitzien:

1. SVO
2. ADV
3. INV

De taalverwerver verwerft vóór alle andere structuren de canonieke woordvolgorde, SVO, en zal die gebruiken in alle zinnen. Daarna leert de taalverwerver dat bijwoorden ook vooraan in de zin kunnen staan. Dit combineren met inversie is echter nog niet verwerkbaar en wordt dus niet toegepast. Die taalregel wordt pas in het volgende stadium verworven. Pienemann somt enkele voorbeelden op ter illustratie (2002, 252-253):

(1) *Igår *han reste till Stockholm. (Zweeds)*

Yesterday he went to Stockholm

'Yesterday he went to Stockholm

(2) *Gestern *er reiste nach Stockholm. (Duits)*

Yesterday he went to Stockholm

'Yesterday he went to Stockholm

Hoewel er sprake is van typologisch verwantschap tussen beide talen, zijn het Zweeds en het Duits onderling niet verstaanbaar. De twee talen vormen zo het ideale vertrekpunt voor onderzoek rond tweedetaalverwerving.

Ondertussen is al veel onderzoek uitgevoerd naar de verwerving van een tweede taal die typologisch gelieerd is aan de moedertaal. In Pienemann et al. (2002) wordt een overzicht gemaakt van studies die specifiek gericht zijn op de verwerving van woordvolgorde:

L1	L2	IL	Transfer a possible interpretation?	Study
SOV/-V2	SOV/+V2	SOV/-V2	Yes	Jansen <i>et al.</i> , 1981; Schwartz and Sprouse, 1994; 1996; Vainikka and Young-Scholten, 1994
SVO/-V2	SOV/+V2	SVO/-V2	Yes	Jansen <i>et al.</i> , 1981; Meisel <i>et al.</i> , 1981; Hulstijn; 1984; 1995; du Plessis <i>et al.</i> , 1987
SVO/-V2	SVO/+V2	SVO/-V2	Yes	Faerch, 1984; Håkansson and Nettelbladt, 1996; Lund, 1996;
*/-V2	SVO/+V2	*/-V2	Yes	Hyltenstam, 1977; Hagen, 1992; Rahkonen, 1993
SOV/+V2	SOV/+V2	?		
SOV/+V2	SVO/+V2	SVO/-V2	No	Naumann, 1997
SVO/+V2	SVO/+V2	?		
SVO/+V2	SOV/+V2	*/-V2	No	Håkansson, 2001
SVO/+V2	SOV/-V2	?		
SVO/+V2	SVO/-V2	SVO/-V2	No	Faerch, 1984
SVO/+V2	*/-V2	*/-V2	No	Rahkonen, 1993

Note: * means that the language is nonconfigurational, or that the study includes several different L1s.

Tabel 3.1 Onderzoek naar L2 woordvolgorde (naar Pienemann, Håkansson & Sayehli, 2002, 254)

Tabel 3.1 toont aan dat transfer in vier gevallen van de acht een mogelijke interpretatie is, maar overdracht vanuit L1 is daarom nog niet de enige mogelijke verklaring. Bij de overige vier studies is transfer uitgesloten als verklaring. Het is erg interessant om voor verschillende talen te blijven nagaan of transfer al dan niet een mogelijke verklaring is. Net zoals Pienemann et al. (2002) dat in hun studie onderzochten voor het Zweeds en het Duits, zal deze scriptie dat voor het Nederlands en het Engels nagaan en dat zowel voor schriftelijk als mondeling taalgebruik.

Pienemann et al. (2002) gingen na of de *Full Transfer/Full Access Hypothesis* van toepassing blijkt te zijn in de data van hun studie, dan wel of de verwervingsstructuur eerder de *Processability Theory* bevestigt. Als uit de verworven gegevens blijkt dat de L2 Duitse taalverwerker van meet af aan inversie correct weet toe te passen en er geen sprake is van vooropplaatsing van het bijwoord zonder inversie, dan winnen Schwartz en Sprouse het pleit.

2. Materiaalverzameling

Gegevens voor de studie werden verzameld in een middelbare school in Zweden bij dertien- en veertienjarige kinderen. De leerlingen hadden respectievelijk al één en twee jaar Duitsonderricht achter de rug. Aangezien de leerlingen iets daarvoor ook met Engelsonderricht gestart zijn, is het Duits derde taal voor hen. Het interview werd afgenomen door een Duitstalige persoon die weinig kennis had van het Zweeds, wat de informanten stimuleerde om Duits te spreken.

3. Analyse van de resultaten

De volgende twee tabellen geven de resultaten weer van de respectievelijk 13-jarige en 14-jarige leerlingen:

Name	Utterances	Words	Declarative main clauses with subject and verb	Declarative main clauses with preposed adverbs	Declarative main clauses with inversion
Gelika	78	279	14	0	0
Robin	125	308	14	0	0
Emily	85	237	14	0	0
Kennet	86	206	6	0	0
Erika	92	284	15	1	0
Sandra	95	276	16	1	0
Johann	100	294	12	1	0
Eduard	196	551	22	2	0
Cecilia	117	295	21	3	0
Anna	88	357	21	4	0

Tabel 3.2 Resultaten eerste jaar Duits na 8 maanden onderricht (naar Pienemann, Håkansson & Sayehli, 2002, 256)

Name	Utterances	Words	Declarative main clauses with subject and verb	Declarative main clauses with preposed adverbs	Declarative main clauses with inversion
Camilla	87	266	14	0	0
Mats	73	218	13	0	0
Ceci	177	564	39	3	0
Mateus	101	376	30	3	0
Peter	145	477	44	4	0
Karolin	309	1003	66	11	0
Johan	103	368	29	3	1
Zofie	120	347	24	3	1
Zandra	127	365	14	2	2
Caro	104	390	30	8	6

Tabel 3.3 Resultaten tweede jaar Duits na 16 maanden onderricht (naar Pienemann, Håkansson & Sayehli, 2002, 257)

Uit de tabellen is een duidelijke implicatieve hiërarchie af te leiden: nergens wordt inversie gebruikt zonder ook de twee voorafgaande stadia te hebben verworven en nergens worden bijwoorden voorop geplaatst zonder de eerste fase te hebben doorkruist. Nog opmerkelijker is dat in tabel 3.2 niemand inversie heeft gebruikt, hoewel inversie wel voorkomt in de moedertaal. Zo zijn er zes informanten die het bijwoord wel voorop plaatsen, maar de verplichte inversie achterwege laten.

Leerlingen die een jaar meer ervaring hebben met de Duitse taal tonen zich nog steeds zwak in het produceren van inversie. Slechts vier leerlingen weten inversie te gebruiken, die bovendien niet altijd in de juiste omgeving wordt toegepast. Uit de gegevens kan afgeleid worden dat de twintig informanten de *Full Transfer/Full Access Hypothesis* weerleggen; hoewel de grammatica's van beide talen dezelfde woordvolgorde voorschrijven, hanteren de leerlingen SVO-volgorde waar VSO vereist is. Die SVO-volgorde is ongrammaticaal in zowel L1 als L2 en vormt een bewijs voor Pienemanns *Processability Theory* en zijn basiswoordvolgorde.

Een obstakel bij het onderzoek van Pienemann et al. (2002) is het fenomeen van de zogenoemde *English illness* (2002, 269). Aangezien Duits niet de tweede maar de derde taal van de informanten is, zou de tweede taal wel eens verantwoordelijk kunnen zijn voor de gegevens die worden verkregen voor de derde taal. De Engelse (L2) grammatica gebruikt geen inversie waar de Duitse of de Zweedse dat wel doet. De niet-applicatie van inversie zou kunnen overgebracht zijn op het Duits (L3) vanuit het Engels (L2):

* Dann er waschen eh der Schlange.

Then he wash eh the snake.

(Pienemann et al., 257)

Pienemann et al. vinden *English illness* echter niet terecht, aangezien alle woordvolgordestructuren uit het Engels dan getransfereerd zouden moeten worden en niet alleen V3, tenzij iemand voor die selectiviteit een reden zou kunnen geven. Zo geven de auteurs het voorbeeld van 6 informanten die alleen SVO-zinnen produceerden en nergens ADV (het vooraan plaatsen van een adverbiaal element). Dit weerlegt de hypothese van *English illness* aangezien er een selectieve transfer heeft plaatsgevonden van slechts één woordvolgordestructuur uit L2 Engels.

De auteurs sluiten het artikel af met een laatste argument tegen de *Full Transfer/Full Access Hypothesis*. Pienemann, Håkansson en Sayehli suggereren dat de materiaal- verzameling voor FT/FA niet representatief is. Schwartz en Sprouse zouden hun onderzoek voor FT/FA gebaseerd hebben op taalmateriaal van één leerder. Bovendien zou de informant, Cevdet (een Turkse leerder van het Duits), al een jaar in Duitsland hebben gewoond vooraleer Schwartz en Sprouse het interview afnamen. Dat betekent dat Cevdet stadium één al ver voorbij zou zijn. De gegevens vormen om die redenen geen goede argumenten voor hypothesen over tweedetaalverwerving.

3.1.2. Reactie Bohnacker (2006)

Bohnacker wil aantonen dat transfer vanuit L2 naar L3 mogelijk is en zo het onderzoek van Pienemann et al. (2002) weerleggen. Bohnacker voert daarom een nieuw onderzoek uit bij zes Zweedse volwassenen die juist Duits beginnen te leren. De zes informanten worden opgedeeld in twee groepen waarvan één groep kennis heeft van het Engels. In het Engels wordt de canonieke woordvolgorde na het adverbiale element gebruikt; in het Duits en ook in het Zweeds wordt inversie gebruikt. Bohnacker leidt uit de nieuwe gegevens af dat diegenen die ook Engels als L2 hebben, meer fouten maken tegen de woordvolgorde dan diegenen die geen kennis van het Engels hebben. Daarmee toont Bohnacker aan dat transfer vanuit L2 Engels niet over het hoofd mag worden gezien.

Bohnacker vroeg de informanten vrijuit te vertellen over hobby's en vrije tijd in het Duits (data point 1). Dit materiaal werd gecomplementeerd met opnames van spontane gesprekken tussen de informanten (data point 2). Alles werd nog eens herhaald na negen maanden Duitse taal cursus (data

point 3). Märta, Algot en Signe zijn de drie Duitse taalverwerwers die geen kennis hebben van het Engels. Voor hen is het Duits dus L2 in plaats van L3. Bohnacker (2006) bekwam volgende resultaten:

Data points	SVX	V1	V2	V3	Total
<i>Data point 1:</i>					
Märta1	58	0	24	0	82
Algot1	43	0	19	0	62
Rune1	35	0	16	13	64
Gun1	58	0	11	9	78
<i>Data point 2:</i>					
Märta2	99	22	50	0	171
Rune2	101	8	27	24	160
<i>Data point 3:</i>					
Märta3	125	0	59	0	184
Algot3	104	0	23	1	128
Signe3	128	2	76	0	206
Rune3	126	0	26	19	171
Gun3	120	0	37	28	185
Ulf3	58	0	13	12	83
Total	1055	32	381	106	1574

Tabel 3.4 L2 Duits: woordvolgorde in hoofdzinnen (naar Bohnacker, 2006, 461)

De SVX-volgorde wordt het frequentst gebruikt, gevolgd door V2. V1, dat wordt gebruikt in directe vragen, valt uit de boot met amper 32 van de 1574 zinnen. Interessant aan V2 is dat een vroege productie van V2 normaal niet voorkomt bij leeders met een L1 die geen V2 heeft (Bohnacker, 2006, 463); het Zweeds heeft dat wel en de resultaten tonen dat ook aan.

In verband met de studie van Pienemann et al. (2002) kan worden gesteld dat de analyse van de gegevens in dat onderzoek wordt tegengesproken door de analyse van de gegevens van Bohnacker (2006). V2 komt bij Bohnacker voor bij elke informant op elk tijdstip. Pienemann, Håkansson en Sayehli's punt dat V2 niet geproduceerd wordt in het begin van de taalverwerving is dus weerlegd en kan niet veralgemeend worden.

Er wordt ook een duidelijk verschil opgemerkt tussen diegenen die Duits als tweede taal en diegenen die Duits als derde taal hebben. Märta, Algot en Signe, die geen kennis hebben van het Engels, maken zo goed als nooit gebruik van V3, terwijl de andere drie informanten V3 toch meerdere keren gebruiken. Bohnacker (2006, 464) meent dat het Engels als L2 daarvoor zorgt. Uit de gegevens blijkt dat V3 niet altijd een fout is tegen V2, aangezien het werkwoord en dus ook de inversie soms voorafgegaan worden door twee bijwoorden. Wanneer dat in gedachten wordt

gehouden bij de analyse van de gegevens en de V3-zinnen met twee bijwoorden in het voorveld worden weggelaten, dan tonen de gegevens des te meer aan dat diegene die geen Engels kennen de V2-regel nooit schenden. Bohnacker (2006, 477-478) besluit als volgt:

The results suggest that learners do not necessarily start out with 'canonical' SVX. If there exists a canonical word order at all, all it means is a word order of high frequency, but it is certainly not exclusive.... I have interpreted these results as robust evidence for L1-syntax transfer of the V2 property from Swedish to German, including modest evidence for L1-transfer of a small group of constructions that are exceptions to the V2 requirement, and as evidence for partial L2-syntax transfer from English to L3 interlanguage German.

3.1.3. Reactie Pienemann en Håkansson (2007)

Pienemann en Håkansson richten zich tegen de *Full Transfer/Full Access Hypothesis*, maar menen daarom niet dat er helemaal geen sprake is van transfer bij de taalverwerving. Zij staan een gedeeltelijke transfer (DMTH) voor. Verder menen zij dat Bohnackers verklaring voor transfer vanuit L2 Engels niet volledig waterdicht is. Als taalverwerwers één taalvorm uit het Engels kunnen transfereren, waarom doen ze dat dan ook niet met andere taalvormen? Bohnacker heeft het volgens hen dus over een selectieve transfer waarvoor ze bovendien geen verklaring geeft (Pienemann & Håkansson, 2007, 487).

Pienemann en Håkansson reanalyseren de data bekomen door Bohnacker, die dezelfde analysemethode had moeten gebruiken als die van Pienemann et al. in 2002 als zij de *Processability Theory* wou weerleggen. Een andere methode werd gehanteerd waardoor de studie van Bohnacker voor Pienemann en Håkansson ongeldig is. De gegevens van Bohnacker werden geherinterpreteerd volgens het zogenoemde *emergence criterion* en niet kwantitatief zoals Bohnacker de gegevens had geanalyseerd (Pienemann, Håkansson, 2007, 487). Uit de nieuwe analyse blijkt dat de vier taalvormen (SVX, ADV, SEP, V2) voor alle informanten voldoen aan het *emergence criterion*; alle taalvormen, waaronder V2, zijn al verworven op het moment van de eerste opname. Dit gegeven maakt de analyse, wat de initiële woordvolgorde betreft, van Bohnacker ongeldig. "They are simply too advanced to make any statement about the initial state of their interlanguages" (Pienemann, Håkansson, 2007, 489). Pienemann en Håkansson besluiten als volgt (2007, 491):

Bohnacker implies that the higher accuracy rate in V2 in her data shows that V2 is acquired earlier than SEP. In other words, she uses the same equation as above: 'high accuracy equals early acquisition'. We pointed out that this assumption has been demonstrated to be false. Furthermore, by reanalysing her data using implicational scaling and the emergence criterion, we have shown that both structures are present in her corpus in a very consistent manner and not that one is acquired before the other.

3.1.4. Gesproken vs. geschreven taalgebruik

Er is nog niet veel onderzoek gedaan naar *Processability Theory* toegepast op geschreven taalgebruik. Norrby en Håkansson (2008) hebben zich er wel in verdiept. Zij focussen zich daarbij meer bepaald op gesproken en geschreven Zweeds. In het licht van PT kan worden gezegd dat "the level of grammatical processability is assumed to be steady across different tasks as long as these tasks are 'based on the same skill type in language production'" (Norrby & Håkansson, 2008, 81; Pienemann, 1998a, 273). Dit wordt de *steadiness hypothesis* genoemd. De hypothese verschilt van visie met de Monitorhypothese die het taalgebruik van een tweedetaalverwerver als variabel en afhankelijk van verschillende factoren ziet.

Onderzoek heeft uitgewezen dat van die factoren die de Monitorhypothese vooropstelt, vooral 'aandacht voor vorm' belangrijk is. Voor tweedetaalverwervers is het echter moeilijk zich te focussen op zowel vorm als inhoud, iets wat voor moedertaalsprekers veel gemakkelijker gaat. Tweedetaalverwervers moeten bijgevolg een keuze maken: vorm of inhoud. Ook 'tijd' speelt een belangrijke rol. Ortega (1999, 119) argumenteert dat extra tijd de leerders aanzet tot het gebruiken van "the upper limits of their IL grammar". Norrby en Håkansson stellen dat het plannen van tijd van groot belang is voor de vlotheid en complexiteit van taaluitingen (2008, 82). Correctheid zou minder beïnvloed worden door de factor 'tijd'.

In het licht van zowel de *steadiness hypothesis* als de factoren die worden aangehaald door de Monitorhypothese, stellen Håkansson en Norrby in hun onderzoek de volgende hypothese voorop (2008, 84):

Is it possible for written and oral performance to differ if the processing constraints decide which grammatical structures are open to the learner? In other words, can learners control structures in writing that they cannot process in speech? Our hypothesis is that the processability constraints are equally applicable for learners' spoken and written language production, when the aim is to communicate meaning.

Håkansson en Norrby hebben twintig taalverwervers aan onderzoek onderworpen. Alle informanten hebben, voor ze aan het onderzoek begonnen, 150 lessen Zweeds gehad. De informanten worden opgesplitst in twee groepen. De ene groep bestaat uit personen die Zweeds studeren aan de universiteit van Melbourne, Australië. De andere groep bevat personen die de taal verwerven aan de universiteit van Malmö, Zweden. De taalverwervers uit Melbourne hebben het Engels als eerste taal. De groep van Malmö daarentegen is heel verscheiden wat de eerste taal van de informanten betreft.

Voor de studie werden twee momenten gekozen waarop geschreven data werden verzameld: één in het begin van het academische jaar en één acht maanden nadien. De data werden verkregen door enerzijds een opstel te laten schrijven door de informanten en anderzijds zinnen ter vertaling voor te leggen aan hen. De mondelinge data werden verzameld door middel van communicatieve opdrachten die erop gericht waren structuren uit stadia drie tot vijf te eliciteren. De opdrachten werden zo gemaakt dat de informanten vooral met het overbrengen van betekenis bezig waren en niet met grammaticale correctheid. De mondelinge data werden verzameld op het einde van de studie, acht maanden na de start van het academische jaar. Voor de analyse van de gegevens werd, net zoals Pienemann dat doet, het *emergence criterion* gebruikt.

De resultaten van het onderzoek worden hieronder gedeeltelijk weergegeven (Norrby & Håkansson, 2008, 89-90):

Time II - written				Time II - oral			
Name	Level 3	Level 4	Level 5	Name	Level 3	Level 4	Level 5
Mal 3	10/10	13/13	3/3	Mal 3	12/13	12/12	8/8
Mal 4	9/9	12/12	7/7	Mal 2	14/14	14/15	12/12
Mal 7	6/6	8/9	5/5	Mal 8	14/14	15/15	11/11
Mal 1	9/9	7/7	2/2	Mal 1	14/14	16/16	3/3
Mal 2	8/8	18/18	2/2	Mal 4	13/14	13/13	4/5
Mal 8	8/9	13/13	5/6	Mal 7	13/14	/	10/12
Mal 11	3/3	5/8	2/4	Mal 10	14/14	6/15	1/12
Mal 10	6/6	5/5	1/2	Mal 5	12/12	14/14	/
Mal 9	8/8	9/9	1/3	Mal 11	9/9	14/16	/
Mal 6	6/6	7/7.	1/3	Mal 6	13/13	13/14	0/3
Mal 5	6/6	17/19	1/2	Mal 9	14/14	12/15	0/7

Tabel 3.5 Vergelijking geschreven – gesproken taalgebruik: de Malmö groep (naar Norrby & Håkansson, 2008, 89-90)

Time II - written				Time II - oral			
Name	Level 3	Level 4	Level 5	Name	Level 3	Level 4	Level 5
Mel 1	9/9	8/8	4/4	Mel 2	12/12	15/15	11/11
Mel 8	10/10	11/11	3/3	Mel 5	13/13	0/1	11/11
Mel 7	15/16	13/14	2/2	Mel 1	14/14	/	5/11
Mel 3	13/15	9/11	2/2	Mel 3	12/12	8/13	1/11
Mel 2	10/10	14/14	2/3	Mel 6	10/10	15/15	/
Mel 6	13/13	13/14	1.3	Mel 8	13/14	14/16	/
Mel 5	6/7	14/17	1/3	Mel 7	12/13	11/15	0/4
Mel 4	15/16	13/14	0/3	Mel 4	7/12	/	0/11
Mel 9	8/10	7/14	0/2	Mel 9	5/13	5/10	0/8

Tabel 3.6 Vergelijking geschreven – gesproken taalgebruik: de Melbourne groep (naar Norrby & Håkansson, 2008, 89-90)

De schriftelijke resultaten van in het begin van het academiejaar worden niet weergegeven in de tabellen. Een korte samenvatting van die eerste resultaten toont aan dat zowel bij de Malmö groep

als bij de Melbourne groep sprake is van een implicationele hiërarchie. Geen van de informanten heeft een stadium bereikt zonder de voorafgaande stadia te hebben verworven. Vijf informanten in de Malmö groep bereikten reeds het hoogste niveau in het begin van het academische jaar. Acht maanden later blijkt één van hen een niveau gedaald te zijn. Daarnaast gaan drie verwervers één niveau omhoog, terwijl drie informanten op hetzelfde niveau blijven dat zij ook acht maanden geleden hadden bereikt. De andere groep, die in Melbourne Zweeds leert, toont een gelijkaardig resultaat. Hier wordt niet meer vooruitgang geboekt dan in de andere groep; vijf verwervers bereikten op het moment van de tweede dataverzameling niveau vijf waarvan drie informanten dat voorheen nog niet deden. Weliswaar gaat er in deze groep niemand achteruit in het verwervingsproces.

De resultaten voor de groep informanten aan de Malmö universiteit (tabel 3.5) tonen aan dat er een klein verschil is tussen geschreven en mondelinge data op het tweede moment van verzameling. Meer informanten bereikten niveau 5 in het geschreven taalgebruik dan in het mondelinge taalgebruik. Toch kan in het algemeen gesteld worden dat het verschil klein is en dat over de hele lijn van geschreven en mondeling taalgebruik een parallelie waar te nemen is wat het bereiken van een bepaald niveau betreft. Ook bij de Melbourne groep (tabel 3.6) vinden we een dergelijk verschil terug. Vijf informanten bereikten niveau 5 in geschreven taalgebruik; slechts drie informanten bereikten het ook in mondeling taalgebruik. Het verschil moet echter gerelativeerd worden, aangezien het aantal contexten voorhanden ook varieerde in de geschreven en mondelinge data. Eén informant bereikte een hoger niveau in spreken dan in schrijven. Håkansson en Norrby vatten de gegevens als volgt samen (2008, 91):

Summarizing the results for both groups, we find that for the comparison over time, there are no gaps in the implicational scaling (i.e. the learners follow the predicted pattern). For the difference between writing and speech, we find that there is a lack of contexts in oral production: seven learners (...) use contexts in writing that they do not use in speech.

Een verschil tussen geschreven en mondeling taalgebruik wordt verwacht, aangezien geschreven taalgebruik hand in hand gaat met meer tijd om na te denken en dus de Monitor in te schakelen. Bovendien is Pienemanns theorie ontworpen voor spontaan taalgebruik. Deze studie komt niet tegemoet aan de verwachting. De informanten volgden de PT-hiërarchie op voor zowel mondeling als geschreven taalgebruik.

Uitgaande van Krashens stelling dat bij het schrijven de informanten meer tijd hebben en dus meer een beroep kunnen doen op hun kennis van de grammatica, zouden de proefpersonen hun PT-niveau moeten kunnen opkrikken bij het schrijven. De data tonen echter niets aan dat hierop wijst.

De informanten scoorden niet hoger op de schaal van Pienemann in het schrijven dan in het spreken. Dit gegeven bevestigt de voorspelling van Pienemann die de hiërarchie vooropstelt voor verschillende taken, zolang die maar hetzelfde doel hebben. Daarnaast ondersteunen de resultaten ook de hypothese die Håkansson en Norrby aan het begin van het onderzoek vooropstelden. Tijdens zowel de mondelinge als de geschreven opdrachten werden twee vereisten van de Monitorhypothese in stand gehouden, namelijk die van ‘aandacht voor de vorm’ en ‘kennis van de regels’. Alleen de vereiste ‘tijd’ was een variabele in de twee soorten opdrachten. Uit het onderzoek is gebleken dat tijd alleen geen impact heeft op de stadia van PT. Deze factor heeft daarentegen wel impact op complexiteit, dat in geen geval verward mag worden met accuraatheid. Uit de data is meer dan gebleken dat de informanten in gesproken taalgebruik minder complexe structuren vormen dan in geschreven taalgebruik. Zoals voorheen gezegd, zijn in gesproken taalgebruik heel wat minder contexten voorhanden voor de hogere niveaus. Contexten die wel in de geschreven data voorkwamen, waren niet altijd terug te vinden in de gesproken data. Dit is vooral gebleken uit het gebruik van bijzinnen. Het volgende besluit is van toepassing: “Language complexity is sensitive to external conditions such as planning time” (Norrby & Håkansson, 2008, 92).

3.2. PILOOTSTUDIE

3.2.1. Probleemstelling

De twee voorgenoemde theorieën over tweedetaalverwerving, FT/FA en PT, worden in deze studie onderzocht aan de hand van het taalverwervingspatroon van Nederlandstalige leeders van het Engels. Net zoals in de voorgenoemde studies van o.a. Håkansson en Bohnacker staat woordvolgorde centraal in het onderzoek. In de pilootstudie werd enkel mondeling taalmateriaal verzameld.

Om na te gaan of een Engelse taalverwerver eerder de *Processability Theory* van Pienemann dan wel de *Full Transfer/Full Access Hypothesis* van Schwartz en Sprouse zou bevestigen, werd de woordvolgorde onderzocht in vraagwoordvraagzinnen en zinnen waarbij het adverbiale element vooraan in de zin komt te staan. In het Nederlands blijft het werkwoord in beide gevallen op de tweede plaats van de zin. Bijvoorbeeld: ‘Wanneer **ga** je naar de bibliotheek?’ en ‘Morgen **ga** ik naar

de bibliotheek'. In het Engels is dat hetzelfde voor de vraagwoordvraagzinnen: 'When **will** you go to the library?' Inversie is echter niet van toepassing bij de zinnen waarbij het adverbiaal element vooraan in de zin komt te staan: 'Tomorrow I **will** go to the library'.

De theorie van Schwartz en Sprouse stelt voor dat de Engelse vraagwoordzin onder invloed van L1 Nederlands meteen goed geformuleerd wordt met het werkwoord op de tweede plaats. Volgens Pienemann daarentegen zal de taalverwerver eerst de canonieke woordvolgorde (X)SVO aannemen. Dat betekent dat de informant zinnen zouden produceren zoals de volgende: 'when you **will** go to the library?' De taalverwervers zouden inversie leren vormen naarmate ze de verschillende stadia doorlopen. Het onderzoek werd logischerwijze uitgevoerd bij kinderen die verschillen in het aantal jaren Engels onderricht dat ze gekregen hebben. Zo kon nagegaan worden hoe de leerlingen evolueren naarmate ze meerdere jaren Engelse les hebben gekregen. De data in verband met de vooropplaatsing van de adverbiale elementen kunnen de theorie die van toepassing is op de verwerving van vraagwoordvraagzinnen bevestigen of weerleggen. In het Engels verschijnt er geen inversie na het adverbiale element (op enkele uitzonderingen na, zoals negatieve adverbiale elementen); in het Nederlands wel. Gebruiken de informant inversie in hun Engelse zinnen, dan wordt de theorie van Sprouse en Schwartz bevestigd.

Zoals eerder werd vermeld, hanteert Pienemann het *emergence criterion* bij het analyseren van de bekomen gegevens. Hij beschrijft *emergence* als volgt (1998a, 138):

Emergence can be understood as the point in time at which certain skills have, in principle, been attained or at which certain operations can, in principle, be carried out. From a descriptive viewpoint one can say that this is the beginning of an acquisition process (...).

Criteria voor de verwerving van een taalregel zijn als volgt (Pienemann, 1998a, 145-148): als de informant een taalregel in één van ten minste vier bijhorende linguïstische contexten weet toe te passen, wordt de taalregel als verworven beschouwd. Wanneer er slechts twee contexten zijn waarin de regel toegepast kan worden, geldt de proef als inadequaet. Pienemann spreekt over vier categorieën van regeltoepassing:

- (1) Geen bewijs, want geen linguïstische contexten;
- (2) Onvoldoende materiaal, want klein aantal contexten;
- (3) Bewijs voor niet-toepassing van de regel bij aanwezigheid van contexten voor regel x;
- (4) Bewijs voor toepassing van de regel bij aanwezigheid van contexten voor regel x.

De opeenvolging van de verschillende categorieën kan eveneens gezien worden als een gestadige ontwikkeling. Informanten zullen volgens deze hypothese in het begin van het verwervingsproces geen linguïstische contexten produceren voor een bepaalde regel omdat de informant die contexten ook nog niet verworven heeft. Daarna zal de informant een bepaalde context verwerven en gebruiken, maar dat betekent niet dat de informant de regel correct zal toepassen. In de laatste fase zal de taalverwerver zowel de context als de regel correct toepassen.

Pienemann wijst er verder op dat het een ambigue zaak blijft het aantal linguïstische contexten te bepalen om te zien of een regel verworven is of niet. Hij geeft daarbij een voorbeeld waarbij de informant SEP eenmaal toepast terwijl er twee linguïstische contexten zijn. “A strict application of the emergence criterion would lead one to conclude that SEP emerges in this sample”, zegt Pienemann (1998a, 146-147). Maar, vervolgt hij, “it may be the case that this one and only example of SEP is part of a monomorphemic chunk” (1998a, 147). Daarom is het aangeraden om te kijken of SEP ook voorkomt in aanwezigheid van andere lexicale elementen en is er dus (ten minste) een ander geval van SEP in een andere context nodig. Ook volgend criterium kan gehanteerd worden: “If a structure has been acquired it will be a constant part of the interlanguage system at later levels of development” (Pienemann, 1998a, 147). Met de tegenovergestelde hypothese – dat SEP nog niet verworven zou zijn – moet ook rekening gehouden worden. Het is moeilijk vast te stellen dat de regel nog niet verworven is omdat er slechts één voorbeeld van niet-toepassing is gevonden. Een paar contexten meer zou bij beide hypothesen de ambiguïteit laten verdwijnen. Die ambiguïteit is meestal niet ver te zoeken. Toch werd in het kader van dit onderzoek besloten de criteria van Pienemann enigszins aan te passen en van vier linguïstische contexten naar drie te gaan (net zoals ander onderzoek dat ook heeft gedaan; cf. Jansen). De reden daarvoor is dat er heel wat *chunks* in het elicitatiemateriaal zitten, waardoor het aantal verschillende linguïstische contexten drastisch naar omlaag gaat.

3.2.2. Methodologie

1. Informanten

De data voor het onderzoek zijn afkomstig van zes informanten. Die zes informanten worden opgedeeld in drie groepen. Twee informanten hebben nog geen lessen Engels gehad. Zij halen hun kennis van het Engels vooral uit de media (Amerikaanse soaps, films, ...). Twee andere informanten

hebben reeds één jaar Engelsonderricht gehad in het middelbare onderwijs. De twee overige informanten hebben bijna twee jaar Engels achter de rug met in het tweede jaar elk drie uur Engels. Variatie tussen de informanten is dus toe te kennen aan de hand van de verschillen in het aantal uren Engelsonderricht. Geen van de informanten is voor een lange periode in Engeland, de Verenigde Staten, of een ander Engelstalig gebied geweest, wat de data zou kunnen verstoren.

De reden waarom twee informanten werden gekozen die nog geen kennis hebben gemaakt met het Engels op een formele manier, is omdat het interessant is na te gaan of deze informanten in staat zijn Engelse zinnen te produceren op basis van hun contact met het Engels op televisie en op de radio. Wanneer zij dat op een correcte manier doen, zou dat verklaard kunnen worden door de notie *chunks*, een stap in het verwervingsproces die ook door Pienemann wordt voorgesteld. Het gaat hier meer om een kopiëren van wat men hoort dan het stapsgewijs aanleren van alles wat een taal inhoudt.

Om het onderzoek in goede banen te leiden werd vooraf een voorbeeldinterview, bestaande uit de verschillende elicitatietechnieken, afgenomen bij twee universiteitsstudenten. Zij komen regelmatig in contact met Engelse teksten, maar hebben al enkele jaren geen Engelsonderricht meer gehad in het onderwijs. Zo was het mogelijk om bepaalde zaken bij te sturen waar nodig en werd duidelijk waar de informanten het moeilijk mee zouden kunnen hebben tijdens het eliciteren van materiaal.

2. Elicitatiemethode

Voor het onderzoek werd gebruik gemaakt van een viertal verschillende elicitatietechnieken. Voor de vraagwoordvraagzinnen werd een beroep gedaan op de techniek 'Spot the differences'. Daarbij werden twee informanten uit hetzelfde jaar tegenover elkaar opgesteld. Zij kregen beiden een prent die grotendeels overeenstemt met die van de andere informant, maar ook enkele verschillen bevat; zo hebben vlakken soms een andere inkleuring en staan voorwerpen op een andere plaats. De gebruikte prenten waren aangepast aan het niveau van de informanten; vragen konden gesteld worden aan de hand van relatief makkelijke woordenschat. De gebruikte elicitatiemethode wordt gecategoriseerd onder de zogenoemde "jigsaw tasks" aangezien de informatie moet worden uitgewisseld onder twee informanten.

Het 'Spot the differences'-materiaal wordt aangevuld met data bekomen door de elicitatietechniek 'I am ...?'. De informanten stellen individueel vragen om zo meer te weten te

komen over welk rolletje de onderzoeker speelt. Bij beide elicitatietechnieken werd aan de informanten gevraagd enkel vraagwoordvraagzinnen te gebruiken en geen ja/nee-vraagzinnen.

Een derde en vierde techniek zijn bedoeld om na te gaan of de informanten al dan niet inversie gebruiken na de vooropplaatsing van adverbiale elementen. Eén van de opdrachten werd alleen gevraagd aan de gevorderde informanten; hen werd gevraagd een kort overzicht te geven van hun week. Daarbij werd verwacht dat ze dat op een soort schematische manier zouden doen en hun activiteiten zouden ordenen volgens de dagen van de week. Op die manier moeten zij gebruik maken van adverbiale elementen in hun zinnen. Als vierde opdracht werd aan alle informanten gevraagd een tekening te maken op basis van een beschrijving die de ene informant gaf. De zogenoemde 'Picture Description' is wederom een opdracht waarbij twee informanten tegenover elkaar zitten en de ene informant informatie moet overbrengen naar de andere.

Aangezien de informanten nog niet vele jaren ervaring achter de rug hebben, werd voorafgaande uitleg in het Nederlands gevoerd. Tijdens het onderzoek zelf werd geprobeerd enkel nog in het Engels te communiceren zodat de informanten zich ten volle konden inleven in het onderzoek. De informanten werd toegestaan hulp te vragen bij de vertaling van moeilijkere woorden die nog niet tot hun woordenschat behoorden. Dat kwam echter regelmatig voor zodat het beter leek om tijdens de testjes ook verdere toelichting in het Nederlands te geven. Vooral voor de twee jongste informanten die nog geen Engelse lessen hadden, was het noemen en begrijpen van Engelse woorden moeilijk. De lijn werd doorgetrokken en de methode van de eerste groep werd ook de methode van de tweede en derde groep.

3.2.3. Resultaten en discussie

De intentie van het onderzoek is na te gaan hoe de volgorde voorgesteld door PT zichtbaar wordt in het taalgebruik van Nederlandstalige verwervers van het Engels. Voor elke informant wordt nagegaan welke geproduceerde structuren behoren tot welk niveau van het *processing procedures*-schema en welk niveau de informanten bereiken. Op het einde van die analyse wordt het mogelijk het schema van de *processing procedures* in te vullen als een soort van samenvatting. Vraag is of de resultaten, net zoals Pienemann dat voorspelt, een mooie implicationele hiërarchie vormen of toch afwijkingen van zijn theorie vertonen.

1. Verwervingsvolgorde

Op basis van de bekomen gegevens en de analyse daarvan werd de volgende implicatieve tabel bekomen:

	Inf 1	Inf 2	Inf 3	Inf 5	Inf 4	Inf 6
Do2nd/Aux2nd <i>Inter-phr info</i>	-	-	-	-	+	+
WH- Front ADV- Front <i>Phrasal info</i>	- -	+ /	+ (1/1)	(2/2) +	+ (0/2)	+ +
Canonical order <i>Lexical morph</i>	/	/	+	+	+	+
Single constituent <i>'Words'</i>	+	+	+	+	+	+

Tabel 3.7 Analyse van de resultaten

80 % van het schema kon worden ingevuld aan de hand van het materiaal verzameld tijdens de elicitiesessies. De overige 20 % bestaat uit schuine strepen en verhoudingen, die beiden aangeven dat er onvoldoende linguïstische contexten voorhanden zijn om te bepalen of iets al dan niet verworven is door de informant. Die onvoldoende contexten zijn vooral te wijten aan de vele *chunks* die werden geproduceerd door de informanten. Zodra een informant een bepaalde structuur wist te gebruiken, hanteerde ze die steeds opnieuw, ervan uitgaand dat de geproduceerde zinnen correct waren omdat ze niet werden gecorrigeerd door de ondervrager. Die tendens om telkens eenzelfde structuur te hanteren heeft de analyse ietwat moeilijker gemaakt, maar de resultaten bevatten desalniettemin interessante bevindingen. Ook is het zo dat de verschillende elicitatietechnieken specifiek gericht waren op bepaalde structuren. Door middel van de experimenten werden vooral de vraagwoordvraagzinnen en zinnen met het adverbiale element vooraan geëliciteerd; dat had als gevolg dat bijvoorbeeld *canonical order* niet aan bod kwam bij de gevraagde structuren. Het lage aantal SVO-zinnen kan om die redenen niet aan onkunde toegeschreven worden, maar eerder aan het feit dat de elicitatietechnieken niet op dergelijke structuren gericht waren. Toch kan *canonical*

order in het elicitatiemateriaal teruggevonden worden; meerbepaald in die zinnen waarbij een adverbiaal element werd gevraagd. De hierboven genoemde reden voor onvoldoende contexten geldt ook voor ja/nee-vragen; het gebrek aan materiaal voor deze structuur stamt niet uit een mogelijke onkunde van de informanten, maar uit het feit dat dergelijke structuren niet van hen werden gevraagd. Deze structuur is niet in het schema opgenomen, aangezien het voor dit onderzoek weinig belang had.

Het schema geeft, net zoals Pienemann het voorspelt, een implicationele hiërarchie weer. De verschillende procedures worden stap voor stap verworven, waarbij geen enkele bovenliggende structuur wordt verworven als ook niet de onderliggende structuur is verworven. Informant 1 heeft *single constituent* verworven. Op basis van het materiaal dat verkregen werd tijdens dit onderzoek is het niet vast te leggen of zij ook *canonical order* verworven heeft of niet. Aangezien de informant bijna nooit werkwoorden gebruikt heeft, of, wanneer zij dat wel deed, de vertaling vroeg, heeft zij dit stadium waarschijnlijk nog niet bereikt. Informant 2 daarentegen, heeft ook *WH-Front* verworven. Ook hier is moeilijk vast te stellen of zij *canonical order* en daarbij ook nog *adverb fronting* verworven heeft. De derde en vijfde informant behalen hetzelfde niveau, maar hebben meer bewijsmateriaal gegeven van hun kunde van *canonical order* dan de vorige twee informanten. Dit gegeven kan verklaard worden door het feit dat informanten 1 en 2 nog nooit Engelse lessen hebben gehad. Informanten 4 en 6 halen het niveau van *Do2nd*. De tabel vertoont op dat niveau een trap in de hiërarchie aangezien de andere informanten dat niveau nog niet hebben bereikt.

De schuine strepen laten nog een aantal vragen onbeantwoord. Zo kan informant 2 wel al *ADV-Fronting* hebben verworven, maar *canonical order* nog niet. In dat geval wordt de implicationele hiërarchie van PT doorbroken. In de opvolgingsstudie zal worden getracht het aantal *gaps* zo laag mogelijk te houden. De vragen die in deze pilootstudie zijn ontstaan, zullen in de opvolgstudie verder worden onderzocht.

2. Transfer: DMTH of FT/FA

De resultaten met betrekking tot *Do2nd/Aux2nd* geven voer voor discussie in het licht van de transferproblematiek. Hoewel de informanten 1, 2, 3 en 5 nog geen *Do2nd/Aux2nd* verworven hebben en dus geen *do* gebruiken in de zinnen, plaatsen zij wel het werkwoord op de tweede plaats.

- Informante 1: (1) What is your work
(2) What's have a name
- Informante 2: (1) What figure on the stomach
(2) What has a mouse in her hands
- Informante 3: (1) Where can you find the sun
(2) What is your job
(3) What colour has the water
(4) How many brothers, sisters have you
(5) How many hairs have you
- Informante 5: (1) Where stands the sun
(2) What is your name
(3) How many rich have you
(4) How many childrens have you
(5) Where is your house

Het werkwoord functioneert als een soort van *do*. Daar zijn verschillende redenen voor. Ten eerste behoren zowel *do* als het lexicale werkwoord tot de werkwoordelijke constituent. Ten tweede worden de bovenstaande werkwoorden, net zoals *do*, niet voorafgegaan door het subject; het subject komt, integendeel, achter het werkwoord te staan wat de inversie veroorzaakt. Wanneer *do* dus gelijkgesteld wordt aan het lexicale werkwoord op grond van het feit dat zij tot eenzelfde constituent behoren en aangezien het subject pas na het werkwoord komt, wordt er aan transfer vanuit het Nederlands gedaan. Invloed van het Nederlands zou er dus verantwoordelijk voor kunnen zijn dat de structuur van de Nederlandse zin "Hoeveel kinderen heb je" in de Engelse zin "How many childrens have you" gebruikt wordt.

De gegevens tonen aan dat de informanten gebruik maken van transfer van woordvolgordekenmerken uit L1 naar L2. Transfer krijgt in FT/FA de meest centrale plaats toebedeeld in het verwervingsproces. Mocht PT geen rol toekennen aan transfer, dan vormen de gegevens bewijsmateriaal voor FT/FA. PT kent die echter wel toe. In het licht van DMTH als onderdeel van PT is die transfer op dat niveau voor informanten 3, 4 en 5 zelfs perfect mogelijk. De vier oudste informanten zijn in staat om gegevens op dat niveau te transfereren, aangezien zij ook de vorige niveaus succesvol hebben verworven. Voor informanten 1 en 2 liggen de zaken anders. Zij zijn nog niet in staat om transfer op dat niveau toe te passen, toch niet in het licht van DMTH.

De twee jongste informanten lijken de voorspelling van FT/FA wel te bevestigen. Maar hier duikt een ander probleem op. De vraag dringt zich op of deze twee informanten reeds met het verwervingsproces gestart zijn. De manier waarop deze twee informanten zinnen produceren, doet twijfels ontstaan. Te veel woorden en vooral werkwoorden moesten vertaald worden naar het Engels zodat hun zinnen niet als Engelse zinnen maar eerder als Nederlandse beschouwd moeten worden.

(1) Where staat de sun

(2) Where woon je

De vraag rijst of men van transfer kan spreken wanneer de twee informanten lijken te blijven hangen bij hun eerste taal. Om uit te maken of hier sprake is van transfer, zou men een grens moeten kunnen afbakenen tussen de eerste en tweede taal. De *Full Transfer/Full Access Theory* vermeldt daar niets over en geeft ook geen verdere kenmerken van transfer. In paragraaf 2.3.4. werd opgemerkt dat Newmark (1977) in een dergelijk geval weigert om over interferentie te spreken aangezien de informanten een tekort aan verwerving hebben en er zodoende nog geen L2-acquisitie plaatsvindt. Verder blijft de mogelijkheid bestaan dat deze twee informanten alleen maar *chunks* hebben geproduceerd. De 'zinnen' worden dan als een eenheid geproduceerd zonder enig besef van hoe de zinnen intern worden opgebouwd. Om deze redenen worden de gegevens van de twee jongste informanten in het midden gelaten en wordt er vooral gekeken naar de gegevens van de vier overige informanten.

De gegevens van de andere informanten tonen aan dat er sprake is van transfer op het niveau van *Do2nd*, die te verklaren is in het licht van DMTH.

Informant 3: (1) What colour has the water
(2) How many brothers, sisters have you
(3) How many hairs have you

Informant 4: (4) What has the bear on his leg
(5) Where do you live
(6) What is your job
(7) What colour of hair have you
(8) How many mouses are there

- Informant 5: (9) What is your name
(10) What is your job
(11) Where is your house
(12) How many rich have you
(13) How many childrens have you

Het valt op dat de drie bovengenoemde informanten, wanneer ze *Do2nd* moeten gebruiken, telkens met hetzelfde werkwoord 'have' transfer toepassen. Dat fenomeen zou kunnen verklaard worden door het feit dat 'have' zowel een hulpwerkwoord als een lexicaal werkwoord is. De informanten zelf hebben deze metakennis waarschijnlijk nog niet, maar kunnen er onbewust wel door beïnvloed zijn. Informant 4 bijvoorbeeld produceert zinnen waaruit dit gegeven blijkt; wanneer ze een ander werkwoord dan 'have' of 'be' gebruikt, past ze de regel van *Do2nd* wel toe (5).

Als de dubbele syntactische waarde van 'have' inderdaad een rol speelt, geeft dat de mogelijkheid om *Aux2nd* bij de drie informanten als verworven te zien. Ook werkwoord 'be' wordt correct in tweede positie geplaatst bij al deze informanten. De oudste informanten zouden zo alle stadia hebben doorlopen en verworven.

Sommige zaken blijven eerder ambigu. Om bevestiging te verkrijgen en na te gaan of er hier toch geen sprake is van transfer volgens FT/FA, werd er gekeken naar data met adverbiale elementen. Transfer uit het Nederlands houdt in dat de informanten de incorrecte volgorde van inversie na het adverbiale element toepassen.

Tomorrow **I go** to the library ⇔ Morgen **ga ik** naar de bibliotheek

Informant 3 paste de correcte volgorde na het initiële adverbiale element toe. Informant 4 leek het probleem te ontwijken door het adverbiale element telkens op het einde te plaatsen. Informant 5 heeft tijdens het hele experiment weinig werkwoorden gebruikt – zij voelde zich allesbehalve gemakkelijk in het zich uitdrukken in het Engels – maar wanneer zij dat wel deed in een zin waarin ook het adverbiale element naar voren kwam, heeft zij de correcte volgorde toegepast. De twee jongste informanten zijn zo de enigen die inversie na het adverbiale element hanteren, maar de zinnen die zij produceerden, zijn allemaal voorbeelden van één *chunk* met hetzelfde werkwoord 'stand', als er al een (Engels) werkwoord werd gebruikt. Dat werkwoord wordt in het Engels in die context nooit gebruikt; de vertaling van het werkwoord, namelijk 'staan', wordt in het Nederlands daarentegen doorgaans gebruikt in een dergelijke constructie. Zinnen zoals *In de rechterhoek staat de zon* worden heel vaak geproduceerd en het werkwoord 'staan' vormt hierbij de prototypische werkwoordelijke invulling. De zinnen geproduceerd door de twee jongste informanten zijn dus

typische Nederlandse constructies, waardoor er niet gesproken kan worden van transfer van L1 naar L2 omdat de informanten bij L1 blijven steken zoals daarjuist al werd aangehaald. Bij de andere vier informanten krijgen we bewijzen van niet-transfer, aangezien zij meteen de canonieke en tevens correcte woordvolgorde na het adverbiale element gebruiken, namelijk SVO. Bij geen van hen wordt XVSO aangetroffen. Het lijkt er dus op dat de informanten hier de basiswoordvolgorde hanteren en geen transfer vanuit L1 toepassen.

Dit alles maakt het argument pro FT/FA minder sterk en de theorie van Pienemann weer wat aantrekkelijker. Hoe zou het immers te verklaren zijn dat de proefpersonen bij de ene structuur wel transfer ondervinden en bij de andere niet. Toch zijn er bepaalde zaken die zorgen voor ambiguïteit en dus verdere aandacht verdienen. In de vervolgstudie zal worden getracht de bestaande ambiguïteit op te lossen om zo uitsluiting of bevestiging te bieden aan één van de verklaringen.

3.2.4. Samenvatting

Na een grondige analyse van data verkregen door verschillende elicitatietechnieken bij drie informantenduo's, verschillend in het aantal jaren dat ze Engelsonderricht kregen, kan er een lichte bevestiging van een van de twee theorieën gevonden worden en dat in het voordeel van Pienemann.

Uit de analyse van de onderzoeksgegevens blijkt dat bij de zes informanten een verwervingshiërarchie zoals Pienemann die voorspelt, terug te vinden is. Geen van de informanten heeft een procedure verworven wanneer die de vorige stappen in de hiërarchie nog niet met succes heeft verworven. De *Full Transfer/Full Access Hypothesis* van Schwartz en Sprouse lijkt echter ook een mogelijke reflectie te vinden in de verdere analyse van de bekomen gegevens.

De resultaten in verband met *Do2nd/Aux2nd* zorgden voor enige ambiguïteit. Zowel FT/FA als PT blijken een verklaring te bieden voor deze gegevens (de gegevens van de twee jongste informanten werden bij de analyse buiten beschouwing gelaten, aangezien zij het Engelse verwervingsproces niet gestart lijken te hebben). De ambiguïteit ontstaat bij een diepere analyse van de onderzoeksresultaten waarbij er rekening werd gehouden met het feit dat *Do-support* een typisch Engels fenomeen is en niet terug te vinden is in alle talen van de wereld; in het Nederlands bijvoorbeeld is er geen equivalent van *Do-support*. Daarom lijkt het logisch om het gebruik van lexicale werkwoorden na het vraagwoord als transfer van het inversiekenmerk uit L1 te zien.

Rekening houdend met dit feit kan gesteld worden dat de vier informanten de hele hiërarchie doorlopen te hebben, aangezien zij inversie hebben toegepast op de manier zojuist besproken. Die inversie is het gevolg van transfer, die voor de vier informanten gerechtvaardigd wordt door DMTH, maar ook door FT/FA. Het is niet meer mogelijk hun kunde te verklaren door enerzijds *Processability Theory* of anderzijds *Full Transfer/Full Access Hypothesis*; beide theorieën kunnen vooralsnog gelijk hebben.

Een oplossing voor deze ambiguïteit werd gezocht bij de zinnen met een adverbiaal element in eerste zinspositie. Het jongste informantenduo past, wanneer zij een werkwoord gebruiken, inversie toe. Maar of die data meegerekend kunnen worden als echte Engelstalige constructies blijft natuurlijk de vraag. De andere vier informanten hanteerden nergens een foute XVS0-volgorde, maar produceerden steeds, ook al waren het nu en dan *chunks*, XSVO. *Full Transfer/Full Access* zou nochtans stellen dat XVS0 zou voorkomen in de data, maar transfer vanuit de eerste taal leek hier niet voor te komen. Dit gegeven pleit sterk in het voordeel van Pienemann.

De argumenten die in deze analyse zijn aangehaald, kunnen steun vinden in verdere data. Of Pienemann dan wel Schwartz en Sprouse nu gelijk hebben, zou bijvoorbeeld verder nagegaan kunnen worden door ook te kijken naar de verwerving van de morfologie. Ook data over meerdere componenten van de grammatica zouden uitsluitsel kunnen bieden aan één van de theorieën voorgesteld in dit onderzoek. Dit onderzoek heeft zich vooral gefocust op de verwerving van inversie na vraagwoorden, maar verder onderzoek naar andere structuren is hier vast en zeker aan de orde. De vervolgstudie gaat hier verder op in.

3.2.5. Problemen en opmerkingen

In de pilootstudie werd vooral het overmatige gebruik van de zogenaamde *chunks* een probleem. *Chunks* zijn eenheden die voor het onderzoek geen bijdragende waarde hebben. Zij geven geen informatie over het al dan niet verwerven van een bepaalde regel omdat de verwerper de *chunks* als eenheid in het hoofd opslaat en zich bij de samenvoeging van de elementen geen vragen stelt. Bij de elicitatietechnieken is het echter erg moeilijk *chunks* te ontwijken. Wat de onderzoeker zegt, kan vaak invloed hebben op wat de ondervraagde antwoordt in de vorm van herhaling. Vaak is het ook zo dat een welbepaalde elicitatietechniek steeds hetzelfde soort antwoorden elicitteert, waardoor je vaak maar één mogelijke context uitlokt. In het criterium van Pienemann is het echter noodzakelijk

drie of zelfs vier contexten uit te lokken vooraleer men kan oordelen of iemand iets verworven heeft of niet. Deze twee problemen zorgden in de pilootstudie voor ‘gaps’ in het samenvattende overzicht van de informanten. Deze gaps zorgen voor een minder nauwkeurige analyse. De pilootstudie toont deze problemen aan en vraagt naar een iets andere aanpak tijdens de elicitatiemomenten van het opvolgingsonderzoek; er zal gebruik worden gemaakt van iets meer diverse elicitatietechnieken en een moment waarbij de informanten vrij mogen vertellen zal worden toegevoegd. Toch zal ook in de opvolgstudie gebruik worden gemaakt van het *emergence criterion* op de manier waarop die ook gebruikt is in de pilootstudie. Voor een overzicht hiervan wordt terugverwezen naar §3.2.1.

Verder werd in de pilootstudie gefocust op de vraagwoordvraagzinnen en zinnen met een adverbiaal element. Later bleek dit geen goede keuze, aangezien de hele hiërarchie van procedures niet volledig ingevuld kon worden. In deze studie wordt er dus niet ingegaan op specifieke procedures, maar op zoveel mogelijk stadia, zodat de hiërarchie zo volledig mogelijk kan worden ingevuld. De focus zal dus worden uitgebreid. Natuurlijk vragen bepaalde elicitatietechnieken een specifieke structuur op, maar dergelijke technieken blijven een noodzaak, aangezien bepaalde structuren anders niet aan bod zullen komen. De data opgevraagd aan de hand van de elicitatietechnieken zullen aangevuld worden met data uit ‘vrije gesprekken’ die voor een variëteit aan structuren zullen zorgen. De elicitatietechnieken die gericht zijn op een welbepaalde structuur zijn er om op zeker te spelen.

Ook is er de vraag of de data van de twee jongste informanten van waarde was in het voorgaande onderzoek. De grens om van de ene taal of de andere te spreken is niet vastgelegd, wat het moeilijk maakte om te oordelen of er Engels of nog steeds Nederlands gesproken werd. In het huidige onderzoek worden dan ook geen informanten meer gevraagd die nog geen Engelse les hebben gehad. Variatie tussen de informanten wordt nu op een andere manier gezocht.

3.3. PROBLEEMSTELLING

Net zoals in de pilootstudie wordt ook in de opvolgstudie Pienemanns PT aan een empirische toets onderworpen. Er zijn twee grote onderzoeksvragen. Het eerste deel van het onderzoek bestaat uit het mondeling opvragen van verschillende structuren bij de informanten en het daaruit afleiden van hoe ver de informant staat in het verwervingsproces volgens PT. Daarna kan worden opgemaakt of de informanten de theorie van Pienemann bevestigen door de implicatieve hiërarchie te

respecteren in hun tweedetaalverwerving dan wel de theorie van Schwartz en Sprouse aanhangen door meteen structuren te gebruiken uit de moedertaal om zich te redden in de tweede taal. In tegenstelling tot in de pilootstudie wordt in dit onderzoek niet alleen naar de kennis van de structuur van vraagwoordvraagzinnen en zinnen met een adverbiaal element gepeild, maar ook naar andere structuren, zoals de ja/nee-vraag en de gewone affirmatieve zinnen. De zesde en laatste procedure in PT, *CancelInversion*, wordt in de opvolgstudie ook nagevraagd. Toch zijn hier een aantal bedenkingen bij. Eerst en vooral is er geen verschil tussen de Nederlandse en de Engelse structuur. Beide talen hanteren *CancelInversion* in de relatie hoofdzin - vragende bijzin. Bovendien is een structuur met *CancelInversion* in bijzinnen opgebouwd volgens de basiswoordvolgorde, namelijk eerst subject en daarna het werkwoord. Wat de informanten ook geven aan taalmateriaal, er zal niet kunnen worden geoordeeld of de informant transfer toepast dan wel de universele basiswoordvolgorde gebruikt vooraleer de taalspecifieke regel toe te passen. Ten tweede is het erg moeilijk dergelijke structuren te eliciteren bij de informanten zonder *chunks* of, wat meer specifiek is aan deze structuur, directe vragen te eliciteren. Het opvragen van een dergelijke structuur kan wel voor een extra trap zorgen in de hiërarchie. *CancelInversion* wordt om die reden toch onderzocht, hoewel de kans bestaat dat het opgevraagde materiaal voor ambiguïteit zal zorgen.

Het tweede deel van het onderzoek richt zich naast de mondelinge taalverwerving ook op de schriftelijke tweedetaalverwerving. Een schriftelijke test wordt voorgelegd aan de informanten. De schriftelijke data worden net zoals de mondelinge data geanalyseerd in het licht van PT. Daarna worden de twee modaliteiten met elkaar vergeleken. Wanneer daar een verschil wordt opgemerkt, wordt er met behulp van het *Monitor Model* van Krashen gezocht naar mogelijke verklaringen. Ook complexiteit en correctheid worden in beide modaliteiten onderzocht en naast elkaar gelegd. De factoren die Krashen aanhaalt, worden opnieuw gebruikt bij de verklaring.

De hypothese van dit onderzoek gaat uit van een implicatieve hiërarchie in beide modaliteiten van het taalgebruik. De studie volgt Pienemann in dit opzicht. De hypothese in verband met het tweede deel van de studie gaat echter een andere richting uit dan die voorgesteld door Krashen. Het *Monitor Model* van Krashen laat vermoeden dat er een verschil merkbaar zal zijn in de analyse van geschreven en mondelinge data in functie van PT. De huidige studie stelt voorop dat er niet zozeer een verschil zal zijn in PT-niveau, maar wel in complexiteit, net zoals dat in de studie van Norrby en Håkansson (2008) het geval was. In geschreven data zouden meer complexere structuren kunnen voorkomen dan in gesproken data. Als de theorie van Pienemann hier gevolgd wordt, moet de informant eenzelfde niveau bereiken in het schriftelijke taalgebruik als in het mondelinge taalgebruik, aangezien het verwervingsniveau beperkt wordt door toegang tot bepaalde processen in beide modaliteiten. Die gedachte wordt samengevat in de *steadiness hypothesis*. Aan de andere kant krijgt de informant wel meer tijd om na te denken tijdens de schriftelijke testen, wat kan resulteren in het

aanwenden van moeilijkere structuren tijdens het schrijven. Door die extra tijd kan de informant immers een beroep doen op de grammatica die hij geleerd heeft en zo het uiterste uit zijn kunnen halen. Dat is de idee die Krashen in zijn Monitorhypothese overbrengt. Rekening houdend met de voorgaande redeneringen, kan het zijn dat Krashens en Pienemanns hypothesen verenigbaar zijn. Zo kan een informant een hoger niveau bereiken in het schriftelijke taalgebruik dan in het mondelinge. Een eerste indruk zou zijn dat dat niet kan volgens Pienemann. Deze laatste stelt echter dat PT “does not predict that whatever can be processed will indeed be acquired” (1998b, 14). Men kan dus stellen dat voor de informant een hoger niveau verwerkbaar is, maar dat die het niveau enkel weet toe te passen in het schriftelijke taalgebruik, juist omdat die daar meer tijd krijgt om de kennis te ‘verwerken’. Krashens hypothese zit dus in Pienemanns *steadiness hypothesis* verwerkt.

4. Methodologie

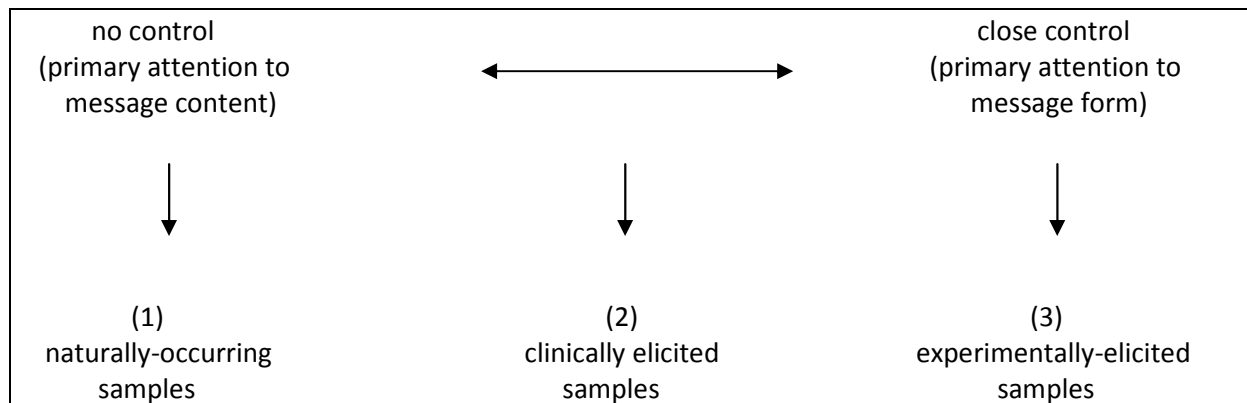
4.1. INFORMANTEN

In de huidige studie werden geen informanten meer gekozen die nog geen Engelse lessen hebben gehad. Het gehoopte resultaat in de pilootstudie bleef uit aangezien niet geoordeeld kon worden of zij L1 dan wel L2 hanteerden. De diversiteit wordt nu op een andere manier gezocht. Tien informanten worden ondervraagd in het kader van deze studie. Geen van de informanten heeft een Engelstalige achtergrond. Zeven informanten zitten in het middelbaar onderwijs en krijgen al een half jaar, anderhalf jaar of twee en een half jaar Engels. De informanten zitten dus respectievelijk in het tweede (4 informanten), derde (2 informanten), en vierde jaar (1 informant) middelbaar onderwijs. De drie andere informanten krijgen al enkele jaren geen Engelsonderwijs meer. Zij komen enkel nog in contact met het Engels op een indirecte manier. Eén van de drie informanten is studente in het hoger onderwijs. De tweede informant van deze tweede groep is werkende en heeft in het hoger onderwijs nooit Engelse lessen gekregen, hoewel zij af en toe wel met Engelse teksten werd geconfronteerd. De derde informant is van een nog andere generatie en is juist gestopt met werken. Alle drie de informanten hebben in het middelbare onderwijs Engelse lessen gekregen, hoewel niet allemaal even veel en van een ander niveau. Ook de tijdspanne die bestaat tussen het nu en de periode waarin zij nog Engelse lessen kregen, varieert bij deze drie informanten. De bedoeling van deze samenstelling van informanten is niet om na te gaan of diegenen die geen Engelse lessen meer volgen, de stadia die ze ooit hebben verworven nu in een omgekeerde volgorde zouden verliezen. Hiervoor is een longitudinale studie nodig, die in het tijds kader van een thesis niet mogelijk is. De informanten zorgen daarentegen wel voor variatie, wat een vereiste is in een studie als deze.

Een verschil tussen de eerste en tweede groep informanten is de mate waarin zij onbewust met acquisitie geconfronteerd werden. Alle informanten krijgen Engelse input via de hedendaagse media: Engelstalige tv-programma's, Engelstalige liedteksten op radio en tv, enz. Hoe ouder de informant, hoe meer Engelse input die in zijn/haar leven al gehad heeft. Verder is het ook zo dat de drie oudere informanten reeds veel meer in contact zijn gekomen met Engelse literatuur in de vorm van artikels die te lezen waren voor school of voor het werk. Variatie tussen de informanten is op die manier in verschillende aspecten aanwezig.

4.2. ELICITATIEMETHODE

In deze studie werd getracht zo natuurlijk mogelijk materiaal te verzamelen. Het is echter niet mogelijk alle structuren uit te lokken door spontaan materiaal. Ellis en Barkhuizen (2005, 23) onderscheiden drie types van materiaalverzameling:

Fig. 4.1. Three types of sample of learner language (naar Ellis & Barkhuizen, 2005, 23)

Aan de linkerkant van het continuüm wordt de aandacht op de inhoud van de boodschap gericht. Hoe meer naar rechts, hoe meer aandacht voor de vorm van de boodschap. Bij de verzameling van taalkundig materiaal zijn data van type (1) het meest gewenst, maar dergelijke data zijn erg moeilijk te verzamelen. Bovendien zullen de data van type (1) niet alle structuren bevatten die de onderzoeker wenst te hebben. Data van type (2) en (3) zijn in dat geval noodzakelijk voor het onderzoek (Ellis & Bakhuizen, 2005, 24).

De huidige studie werkt met data van type (2). De informanten zijn op de hoogte dat de gegevens worden gebruikt in een onderzoek. Type (2) verschilt van type (3) in dat de informanten nog behoorlijk vrij worden gelaten in hun productie en de aandacht niet integraal naar de vorm van de boodschap gaat. In zowel het mondelinge als het schriftelijke materiaal wordt er op gelet dat een verhaallijn aanwezig is zodat de informanten ook rekening houden met het inhoudelijke aspect van de proeven. Bij een vergelijking van de twee modaliteiten kan op die manier vooral gefocust worden op het aspect 'tijd', aangezien getracht wordt de factor 'aandacht voor vorm' in beide modaliteiten op een gelijkaardig niveau te houden. Er zal echter altijd wel enig verschil aanwezig zijn tussen de twee modaliteiten op het vlak van 'aandacht voor vorm'. Men kan daarentegen wel trachten het verschil zo klein mogelijk te maken. Norrby en Håkansson (2008) vermelden in hun studie dat ook zij de factor 'aandacht voor vorm' gelijk houden, maar de kanttekening moet hier gemaakt worden dat

een gelijk houden van factoren in verschillende modaliteiten zo goed als onmogelijk is. In de twee modaliteiten worden immers twee verschillende modi operandi gebruikt.

4.2.1. Mondelinge data

In tegenstelling tot in de pilootstudie wordt er in de huidige studie gepeild naar zoveel mogelijk verschillende structuren, inclusief *CancelInversion*. Daarom wordt er, naast de elicitatietechnieken die specifiek gericht zijn op een bepaalde structuur, ook een vertelling opgenomen. Aan de informanten werd gevraagd het sprookje van Roodkapje te vertellen in het Engels. In tegenstelling tot andere vertellingen waarbij de informanten het onderwerp zelf mogen kiezen, weten de informanten hier meteen wat ze moeten vertellen en zijn ze verplicht door te gaan tot het einde van het sprookje. Zo stopt de vertelling niet na enkele zinnen; informanten zijn bij persoonlijkere vertellingen immers geneigd in zo weinig mogelijk woorden iets te vertellen. In de pilootstudie is gebleken dat ze zelfs in staat zijn een hele vakantieperiode in twee zinnen samen te vatten. Bij het vertellen van een sprookje gaat dat al iets moeilijker. Er wordt dus geprobeerd persoonlijke vertellingen achterwege te laten en in plaats daarvan een algemeen bekend verhaal als onderwerp te nemen. Het verhaal is al gemaakt en informanten kunnen moeilijk stukken weglaten. Een ander voordeel van het sprookje is dat het een opeenvolging van verschillende gebeurtenissen betreft, waardoor de kans groter wordt dat de informanten bijwoorden van tijd gaan gebruiken in hun vertelling. Het verhaal van Roodkapje is bovendien ook geschikt voor vraagwoordvraagzinnen en eventueel zelfs ondergeschikte vraagwoordvraagzinnen.

Wat de elicitatietechnieken betreft, wordt in de huidige studie gebruik gemaakt van 'I am ...?'. Deze elicitatietechniek is specifiek gericht op vraagwoordvraagzinnen en ja/nee-vraagzinnen. De informanten stellen vragen in het Engels om zo te weten te komen over welke 'beroemdheid' het gesprek gaat. Daarnaast wordt aan de informanten gevraagd om enkele vragen te stellen die een politieman aan een crimineel zou vragen bij verhoor. Op die manier is het mogelijk nog enkele vraagwoordvraagzinnen en ja/nee-vraagzinnen te verzamelen indien de vorige elicitatietechniek niet voor voldoende contexten zorgt.

Daarnaast wordt de techniek 'Picture Description' gebruikt in het onderzoek. De informant krijgt een prent met allerlei voorwerpen of personen die een handeling aan het uitvoeren zijn. De informant vertelt wat hij ziet en vooral ook waar. Daarnaast krijgt de informant nog vier extra

prenten waaronder telkens een adverbiale constituent geschreven staat. De informant wordt gevraagd in één zin te vertellen wat de persoon op de prent aan het doen is. De adverbiale constituent moet daarbij in de zin verwerkt worden.

Een laatste techniek is het navertellen van een dialoog. Deze methode is nieuw ten opzichte van de pilootstudie en is dan ook gericht op het eliciteren van het zesde PT-niveau, namelijk *CancelInversion*. Zoals eerder werd vermeld, is het niet gemakkelijk een techniek te vinden die geen ambigue resultaten teweeg brengt. Informanten kunnen zich inleven in de dialoog en zelf in de huid kruipen van de personages, wat voor directe vraagzinnen zorgt. Dat is niet de bedoeling, maar kan onmogelijk vermeden worden. De onderzoeker mag op dat moment immers niet ingrijpen, aangezien het de data zou kunnen verstoren en de ‘natuurlijkheid’ van de data in gevaar brengt.

4.2.2. Schriftelijke data

Het tweede deel van het onderzoek is gericht op het schriftelijke aspect. De informanten wordt een soort van test voorgelegd waarbij ze een twintigtal Nederlandse zinnen moeten vertalen naar het Engels. Deze zinnen zijn zo opgesteld dat ze zoveel mogelijk verschillende structuren bevatten. Adverbiale constituenten werden op verschillende plaatsen in de Nederlandse zin geplaatst zodat kan worden aangetoond of de informanten zich aan de volgorde houden zoals voorgeschreven in de Nederlandse vertaalzin. Als dat zo is dan vormen de informanten in een groot deel van de zinnen met een adverbiale constituent een grammaticaal incorrecte zin. Het Nederlands kan immers een adverbiale constituent ook in middenpositie uitdrukken, terwijl dat in het Engels niet wordt gedaan, tenzij er een sterke klemtoon op de adverbiale constituent ligt. Verder is het zo dat de aandacht van de informant bij een ‘test’ meer uitgaat naar de vorm dan de inhoud. Om een parallel te trekken met het mondelinge deel van het onderzoek werden de zinnen zo gemaakt dat ze samen een verhaal vormen, zodat de informant ook aandacht schenkt aan het grotere geheel van de verschillende zinnen.

Aan de informanten werd eveneens gevraagd een tekst van ongeveer vijftien à twintig zinnen te schrijven. De informant moet hier de gevraagde lengte respecteren en kan niet alles samenvatten in een klein aantal zinnen. Aangezien de informanten uit het derde jaar *slechts* gewoon zijn een tiental korte zinnetjes te schrijven, wordt de schriftelijke test niet afgenomen bij de vier informanten uit het tweede middelbaar. Deze vier personen worden dus enkel op hun mondelinge capaciteiten getest en zijn vooral belangrijk ter aanvulling van Pienemanns schema in het eerste deel van deze scriptie over

mondelijke taalverwerving. Net zoals in het onderzoek van Norrby en Håkansson (2008) zijn de informanten die naast de mondelinge proeven ook de schriftelijke test afnemen iets gevorderde informanten.

Het elicitatiemateriaal is achteraan in bijlage toegevoegd. Ook de vertaalzinnen die de informanten kregen, kunnen in de bijlage geraadpleegd worden.

5. Resultaten en discussie

Door middel van de verschillende elicitatietechnieken werd een corpus aangelegd dat bestaat uit één grote of twee kleinere geschreven teksten naast een twintigtal vertaalzinnen per informant en vier uren gesproken taalmateriaal voor de tien informanten. De verwerking van die gegevens wordt in dit hoofdstuk gepresenteerd. De analyse zal opgesplitst worden in twee grote delen: een bespreking van het mondeling taalmateriaal (§5.1.) en van het schriftelijk taalmateriaal (§5.2.). De twee zullen nadien naast elkaar worden gelegd om een vergelijkende analyse mogelijk te maken (§5.3.).

5.1. MONDELINGE DATA

In de analyse wordt voor elke informant nagegaan tot welk niveau de geproduceerde structuren behoren in Pienemanns implicatieve hiërarchie. Om dat doel te bereiken zal hieronder een analyse worden gemaakt van de geproduceerde zinnen per niveau en niet per informant. De zinnen die ter illustratie dienen bij de analyse zijn slechts een selectie uit het gehele datamateriaal van de informanten. Na de analyse zal het mogelijk zijn het schema van de *processing procedures* in te vullen als een soort van samenvatting. Vraag is of die samenvatting dan resulteert in een mooie implicatieve hiërarchie of toch afwijkt van Pienemanns theorie. Afwijkingen van de theorie zullen apart worden besproken.

5.1.1. Single constituent

Het concept van *single constituent* is niet eenduidig af te bakenen. De term is ambigu omdat hij er enerzijds op lijkt te wijzen dat informanten die enkelvoudige constituenten produceren zonder

meer de regel verworven hebben. Anderzijds lijkt de term niet meer van toepassing op informanten die meer dan enkelvoudige constituenten produceren en dus volwaardige zinnen maken; zij zouden die regel niet meer toepassen, hoewel ze het ooit waarschijnlijk wel deden. Is *single constituent* voor die laatste groep dan verworven of niet? En kan men die vraag überhaupt wel beantwoorden, aangezien er geen context voorhanden is? Johnston gebruikt als regel *single words* in zijn schema en stelt dat er onvoldoende contexten zijn (1985; Pienemann, 1998a, 178).

Toch lijkt het erop dat de verwerving van *single constituents* moet worden geponoerd, ook al is er geen context voorhanden. De regel *single words* staat op gelijk niveau met de *processing procedure* 'word/lemma' die aan het begin staat van de hele implicatieve verwervingshiërarchie. De volgende procedures treden pas in werking als ook de vorige geactiveerd zijn; 'word/lemma' is logischerwijze dé basis: "A word needs to be added to the target language lexicon before its grammatical category can be assigned" (Pienemann, 1998a, 7). Pienemann noemt deze eerste procedure ook *lemma access*, d.i. toegang tot de lemma's van de doeltaal. In tegenstelling tot wat Johnston voorstelt, komt *single words* hier niet alleen voor bij de beginnende taalverwerper die nog niet meer dan enkele woorden kan produceren maar ook bij de meer gevorderde taalverwerpers. Zij maken immers ook gebruik van *lemma access*; ook zij gebruiken woorden uit de te verwerven taal. Deze verklaring als basis nemend, moet er overal een plus geplaatst worden aangezien iedere informant Engelse woorden heeft gebruikt en dus toegang had tot lemma's uit de doeltaal. Voorbeelden van die toegang tot de lemma's zijn overal in de data terug te vinden. Ook de geproduceerde *chunks* behoren logischerwijze tot deze categorie; het enige proces dat deze *chunks* bevatten is het proces van de *single constituents*. Verdere kennis van de volgende procedures in de Engelse taalverwerving kan uit het gebruik van *chunks* niet afgeleid worden. Op constituentniveau was er het onderstaande voorbeeld van *chunk*-gebruik:

(1) This is for eating and I don't know what it is... (it's a cake) ah **a piece of cake**.

De informant werd verteld wat er op de tekening staat (*it's a cake*) en gaat dan verder met de zin door een *chunk* toe te voegen. Hoewel er een hele taart op de afbeelding stond, antwoordt de informant toch met "a piece of cake" omdat dat geheel zo vaak voorkomt in het taalgebruik dat het vanzelfsprekend lijkt om zo te antwoorden. Op zinsniveau zijn er ook enkele *chunks* terug te vinden die getuigen van kennis van de *chunk* op zichzelf, maar niet van kennis van de interne opbouw van het geheel. De onderstaande zinnen bevatten meer bepaald de *chunk* WH+BE. Die combinatie van vraagwoord en *be* wordt telkens weer gehanteerd door twee informanten, ook al is dat niet correct in het geheel van de zin.

- (2) **Why are** you killed the people
- (3) **What's** name are your daughter
- (4) And **where are** ... where you come from

Uit deze voorbeelden blijkt dat taalleerders in het beginstadium wel gebruik kunnen maken van lexicale items uit de Engelse taal, maar zij blijken nog niet in staat constituenten of zinnen op te bouwen volgens de eigen logica. Het enige proces dat deze *chunks* bevatten is dus het proces van de *single constituents*. Een bespreking van deze *chunk* volgt in de verdere bespreking van de verschillende *processing procedures*.

5.1.2. Canonical order

Onder *canonical order* worden alle geproduceerde zinnen geplaatst die een werkwoord bevatten en aan de volgorde SVO voldoen. Dit is de basiswoordvolgorde waaruit alle andere structuren worden afgeleid. Alle informanten hebben *canonical order* verworven. In tegenstelling tot wat in de pilootstudie gebeurde, worden hier geen zinnen geproduceerd die geen werkwoord bevatten, wat erop zou wijzen dat de informanten *canonical order* niet helemaal onder de knie hebben. Transfer uit de moedertaal impliceert immers dat in de zin ook een werkwoord aanwezig is. Wat wel voorkomt in het taalmateriaal is de productie van zinnen waarin geen hulpwerkwoord werd gebruikt terwijl een dergelijk werkwoord wel in de moedertaal zou worden gebruikt. Dit kwam voor bij de jongste informanten:

- (5) How many peoples you killed
- (6) Where living you
- (7) She jogging
- (8) Then the wolf going to bed

Transfer kan hier niet plaatsgevonden hebben, aangezien alle elementen uit L1 zouden overkomen naar L2 en niet slechts enkele, tenzij er een reden wordt gegeven voor die selectiviteit. Dit spreekt in het voordeel van Pienemanns theorie. De informanten hebben evenwel het niveau van *canonical order* verworven. SVO-woordvolgorde werd heel frequent gebruikt. Hoe ouder de informanten, hoe

meer zinnen werden geproduceerd. De laatste informanten lieten zich minder afschrikken door de taal waarin gecommuniceerd moest worden en dat is duidelijk te zien aan het aantal SVO-zinnen die werden geproduceerd.

	Inf 1	Inf 2	Inf 3	Inf 4	Inf 5	Inf 6	Inf 7	Inf 8	Inf 9	Inf 10
Aantal SVO	32	24	37	31	32	78	67	97	73	76

- (1) She see the wolf in bed
- (2) Afterwards she make a pie
- (3) Red Cap have flowers for her grandmother
- (4) The wolf eat Red Cap
- (5) But the grandmother eats nee the wolf eat the grandmother
- (6) The criminal has stolen no money
- (7) He cuts the stomach of the wolf open
- (8) And then he throws him into the river.
- (9) And he throws the wolf into the water.
- (10) He was wearing the clothes of the grandmother

5.1.3. ADV-Fronting

Adverb Fronting, *Do-* en *WH-Fronting* worden door Pienemann als apart te verwerven regels beschouwd (1998a, 170):

- canonical order
- adverb fronting
- Do-Fronting
- WH-Fronting
- ...

Toch plaatst Pienemann ze nadien onder eenzelfde procedure, namelijk de *phrasal procedure* (Pienemann, 1998a, 171). Onder die laatste procedure laat hij *WH-Fronting* om ongekende redenen zelfs weg. Pienemann stelt daarnaast dat PT “does not predict that whatever can be processed will indeed be acquired” (Pienemann 1998b, 14). In de context van de *frontings* is dit een gegeven dat niet over het hoofd mag worden gezien. In de huidige studie wordt ervan uitgegaan dat de *frontings* als aparte regels gelden, maar zij staan allen onder eenzelfde stadium. *ADV-Fronting* bijvoorbeeld kan voor de informanten aantonen of de structuren van niveau 3, waaronder ook *WH-Fronting* en *Do-Fronting*, al dan niet verwerkbaar zijn. In geval van een positief resultaat voor *ADV-Fronting* impliceert dat niet dat de informanten ook de andere twee structuren noodzakelijk verworven zullen hebben.

Wat *ADV-Fronting* betreft werden volgende zinnen geproduceerd door de informanten:

- Informant 1:
- (1) She washing hair every evening
  - (2) She eating every morning a steak
  - (3) Then she going on the beach
  - (4) Then Red Cap going to the wolf

Informant 1 weet alleen het adverbiale woord *then* vooraan te plaatsen. *Then* komt zodanig veel voor in de data van deze informante dat het een *chunk* lijkt te zijn. De informante gebruikt het bijwoord in het begin van de zin omdat ze het zo ook al veel heeft gehoord. *Then* komt in het Engelse taalgebruik ook heel frequent voor, frequenter dan andere bijwoordelijke elementen, die in zekere zin ook complexer zijn, zoals *every morning/evening, on the beach, afterwards, ...* Die laatste adverbiale elementen heeft de informant ook gebruikt in de geproduceerde zinnen, maar deze plaatste ze niet vooraan, maar wel in het midden of achteraan in de zin. Aangezien *then* maar één context voorstelt, kan niet gezegd worden dat deze informant het niveau van *Adverb Fronting* verworven heeft.

- Informant 2:
- (1) Every evening the woman goes into the bath
  - (2) On the beach she plays with the sand
  - (3) Every morning she bakes pancakes
  - (4) In grandmother's bed was the wolf
  - (5) Afterwards she make a pie

Informant 2 heeft in tegenstelling tot informant 1 het niveau van *Adverb Fronting* wel verworven. Voldoende contexten geven aan dat deze informant het adverbiale element vooraan in de zin weet te zetten.

- Informant 3:
- (1) Then she gets eaten by the wolf
  - (2) Then he puts stones in the stomach
  - (3) I see a cake on the left corner
  - (4) When the wolf wake up he wanna drink
  - (5) Afterwards the girl make a cake
  - (6) On the beach the girl make castles of sand

Informant 3 heeft *Adverb Fronting* ook verworven. Deze informant gebruikte soms zelfs adverbiale bijzinnen vooraan. Hoewel de informant nog maar drie maanden Engelse lessen krijgt en dat slechts twee uren per week, is hij toch in staat dergelijke complexe verplaatsingen in de zin te maken. In sommige zinnen, zoals (3), wordt het adverbiale element toch nog achteraan geplaatst. Dat is op zich geen probleem, aangezien de adverbiale elementen niet altijd vooraan moeten staan. Het gaat hier om een keuze van de spreker. Vooropplaatsing komt vooral voor in contrasterende contexten; die waren in de elicitatietests voldoende aanwezig.

- Informant 4:
- (1) Then the victim said at three hours the clock
  - (2) Every morning she cook
  - (3) On the beach she is playing with sand
  - (4) Afterwards she cook a pie
  - (5) Then said the cop where are you going

Informant 4 heeft *Adverb Fronting* ook verworven maar vertoont een merkwaardig patroon; zij gebruikt in de helft van alle zinnen die ze maakte met *then* inversie, terwijl ze dat in de andere helft van die zinnen niet doet. Wat hier echter telt, is dat zij de adverbiale elementen vooraan plaatst als die mogelijkheid zich voordoet.

- Informant 5:
- (1) Every evening the girl go to bath, takes a bath
  - (2) Every morning she cooks
  - (3) Later that day a hunter go to the house too
  - (4) Then I see kids that are running
  - (5) At four o'clock he came back

- Informant 6: (6) Afterwards she bake a cake
 (7) Every evening she takes a bath
 (8) Then the wolf eats her
 (9) On the beach she makes a sand castle
- Informant 7: (10) Every evening I go to bath before I go to sleep
 (11) Every morning I bake pancakes for my husband
 (12) Afterwards I make a cake for my children
 (13) The next day the wolf eats the grandmother
- Informant 8: (14) Under the boys you have a little boy that is playing
 (15) At the bottom you see two girls
 (16) When Red Cap arrives she knocks on the door
 (17) Afterwards I make a pie for my husband
 (18) Every evening I take a bath for my husband
- Informant 9: (19) In the morning Red Cap starts... went to her grandmother
 (20) But suddenly she saw a wolf in the wood
 (21) In the left corner I see two girls in a bath
 (22) Every morning Barbie makes pancakes for her husband
- Informant 10: (23) Probably it is a football who has hitten a football player
 (24) Every evening this lady takes a bath
 (25) Then afterwards she is making a big cake
 (26) So in the police office the cop says when did you leave

Informanten 5 tot 10 zijn in staat het adverbiale element vooraan in de zin te plaatsen. De informanten worden hier samen besproken aangezien zij geen verdere opmerkingen behoeven. Wat echter wel opvalt, is dat informanten vanaf het derde middelbaar opmerkelijk veel mondiger zijn wanneer ze Engels praten. Complexere zinnen worden gevormd, ook tijdens het deel van het onderzoek waarin de informanten spontaan een verhaal moesten vertellen. Hoewel de resultaten individu per individu moeten worden bekeken, is er toch een verandering op te merken in de data tussen die informanten uit het tweede middelbaar en de hogere jaren. De zinnen worden langer en creatiever. Dit werd eerder al opgemerkt bij *canonical order*; de resultaten voor *ADV-Fronting* bevestigen die vaststelling.

5.1.4. Do-Fronting

Do-Fronting behoort net zoals *ADV-Fronting* tot de *phrasal procedure*. Het is interessant om na te gaan of diegenen die *adverb fronting* hebben verworven ook deze regel onder de knie hebben. Ook het omgekeerde kan voor interessante bevindingen zorgen in het licht van PT. Toch moet er nogmaals op gewezen worden dat de mogelijkheid tot verwerking van een bepaalde structuur niet noodzakelijk tot verwerving leidt.

Informant 1: (1) She are take class?
(2) Are she woman?
(3) Is she blond?
(4) Have she children?

Informant 1 heeft in geen van haar zinnen *Do* gebruikt. Zij heeft zodoende naast *ADV-Fronting* ook nog geen *Do-Fronting* verworven. Dit is verklaarbaar in het licht van de *phrasal procedure* die beide taalregels overkoepelt.

De verklaring van FT/FA lijkt ook mogelijk voor de vier bovenstaande zinnen, alsook voor het gehele taal materiaal van deze informant. De componenten en de plaatsing van deze in de zinnen komen overeen met dat wat in de Nederlandse ja/nee-vraagzinnen gebruikt zou worden. Toch spreekt zin (1) een dergelijke verklaring tegen. In deze zin maakt de informant gebruik van de basisstructuur SVO, een patroon dat in het plaatje van Pienemann en zijn theorie past. Als FT/FA een verklaring zou bieden voor de drie laatste zinnen hierboven opgesomd, waarom is dat in (1) dan niet het geval? FT/FA lijkt tekort te komen aangezien de theorie het ene fenomeen kan verklaren, maar het andere niet.

Ook merkwaardig is dat deze informant andere werkwoorden dan *have* en *be* lijkt te vermijden. Dit zou kunnen wijzen op het algemenere fenomeen waarbij de informant de contexten vermijdt en de regel bijgevolg ook niet heeft verworven. In de pilootstudie is er verder al dieper ingegaan op de dubbele status van de werkwoorden 'have' en 'be'. Die bespreking lijkt ook toepasbaar op zin (4).

Informant 2: (1) Do you have blond hair?
(2) Do you live in England?
(3) Do you have a baby?
(4) Do you play tennis?

Het verschil in verwerving met informant 1 is hier duidelijk. Informant 2 gebruikt meerdere keren *Do-Fronting* zonder enige moeilijkheden. Deze informant heeft ook geen problemen om andere werkwoorden dan *have* of *be* te gebruiken. Informant 2 heeft *Do-Fronting* verworven.

Informant 3: (1) Do you come on TV?
(2) Do you do tennis?
(3) Are you a female?
(4) Are you a model?

Deze informant gebruikt *Do-Fronting* maar lijkt meer problemen te hebben bij het gebruik ervan dan informant 2. De informant is ook meer geneigd vraagzinnen te stellen met *be*. *Do-Fronting* is desalniettemin verworven. De data bevatten voldoende verschillende contexten waarin de informant *Do-Fronting* toepast.

Informant 4: (1) Do you do it again?
(2) Do you sing?
(3) Do you have brothers or sisters
(4) Are you an actress
(5) Do you have family who also steal?

Do is nog niet in al zijn aspecten verworven maar wordt wel vooraan geplaatst. Om die reden kan *Do-Fronting* ook hier als verworven worden beschouwd. Toch lijkt de informant nog enkele problemen te hebben met het gebruik ervan. In zin (1) wordt *Do* gebruikt waar normaal een ander hulpwerkwoord hoort. Bovendien worden hier niet erg veel uiteenlopende werkwoorden gebruikt in combinatie met *Do*. De informant houdt het vooral bij *have*.

Informant 5: (1) Do you play sport?
(2) Do you have a man?
(3) Do you sing?
(4) Have you kids?
(5) Do you have kids?

Hoewel deze informant het *Do*-element niet gebruikt in (4) heeft zij toch *Do-Fronting* verworven. Bovendien produceerde ze nadien diezelfde zin wel op de juiste manier. De taalregel is dus vast en zeker aanwezig, maar wordt nog niet elke keer gebruikt. Het *emergence criterion* dat in deze studie

wordt gehanteerd, vraagt dat ook niet. Vanaf het moment dat de informant *Do-Fronting* in twee of meer contexten heeft toegepast, is het kenmerk verworven. Er wordt niet meer gekeken naar de andere (incorrecte) patronen.

Informant 6: (1) Do you play on the television?

(2) Do you have children?

(3) Do you present the news?

Informant 7: (4) Do you live in Belgium?

(5) Do you work for TV?

(6) Did you know the person where you steal the money from?

Informant 8: (7) Do you also sing?

(8) Are you a singer?

(9) Can you explain that?

(10) Was it in a soap?

Informant 9: (11) Do you need a lawyer?

(12) Do you have children?

(13) Are you a member of the royal family?

Informant 10: (14) Did you know the person who was killed?

(15) Did you see the person the last 48 hours?

(16) Did you know him?

Het onderscheid tussen de eerste vier en de laatste zes informanten is hier niet zo duidelijk te observeren als bij *adverb fronting*. Informanten 8 en 9 geven volgens het *emergence criterion* onvoldoende contexten waarin *Do-Fronting* mogelijk is. In die zinnen waarin ze *Do* nodig hebben, gebruiken ze het wel. In het schema zal daarom noch een min noch een plus worden geplaatst, maar een verhouding waaruit blijkt dat deze twee informanten *Do-Fronting* eerder wel dan niet zouden hebben verworven. De overige informanten geven wel voldoende contexten waarin ze *Do-Fronting* ook correct toepassen. Hier is wel voldoende bewijsmateriaal beschikbaar om van verwerving te mogen spreken.

5.1.5. WH-Fronting

WH-Fronting hoort net zoals *Do-* en *ADV-Fronting* bij de *phrasal procedure*. De informanten lijken in het algemeen geen problemen te hebben met dit niveau van verwerving, behalve informant 1.

- Informant 1:
- (1) When are you going?
  - (2) Where living has?
  - (3) Why are you killed the people?
  - (4) What is name are you daughter?
  - (5) Where are the peoples now?

Informant 1 past *WH-Fronting* toe. De informant heeft de andere taalregels die door de *phrasal procedure* worden overkoepeld echter nog niet verworven. Volgens Pienemann zou dat erop wijzen dat zij de *phrasal procedure* wel kan verwerken, maar van de verschillende *frontings* die onder deze procedure vallen, heeft zij echter alleen *WH-Fronting* verworven.

Een andere mogelijke verklaring voor deze wending is het gebruik van *chunks*. De bovenstaande zinnen en ook ander taalmateriaal van deze informante worden niet opgebouwd volgens de normen van het Engelse taalgebruik. Afgezien van zin (2) kan er immers opgemerkt worden dat deze informant het vraagwoord steeds combineert met het werkwoord *are*. Ook in die zinnen waar *are* niet op zijn plaats is, komt het werkwoord steeds terug aan de zijde van het vraagwoord. Zinnen (3) en (4) zijn daar voorbeelden van. Een dergelijke gebruikswijze beantwoordt aan de definitie van *chunks*. De informant lijkt niet te beseffen dat het vraagwoord geen geheel vormt met het werkwoord *be*. Als deze verklaring als uitgangspunt genomen wordt, is *WH-Fronting* nog niet verworven door de informant.

- Informant 2:
- (1) Why do you did do something like that?
  - (2) Where do you stole the money?
  - (3) How do you did that?
  - (4) What have you done?

Informant 2 heeft *WH-Fronting* verworven. Er werden voldoende contexten gegeven waarin het vraagwoord vooraan werd geplaatst. De informant gebruikt het vraagwoord met verschillende werkwoorden. Het vraagwoord wordt hier, in tegenstelling tot informant 1, wel als een apart element beschouwd dat kan worden gebruikt in de opbouw van een vraagzin.

- Informant 3:
- (1) Why do you have such big ears?
  - (2) Why do you sit here you think?
  - (3) Who are your mates?
  - (4) What do you do for job?
  - (5) Where do you have stolen it?

Ook deze informant heeft *WH-Fronting* verworven. Net zoals informant 2 geeft deze informant voldoende contexten met verschillende werkwoorden waarin het vraagwoord telkens vooraan wordt geplaatst.

- Informant 4:
- (1) Where you come from?
  - (2) Why you do that?
  - (3) Where are you living?
  - (4) Where you have steal the money?

Hoewel deze informant niet na elk vraagwoord inversie lijkt toe te passen, is zij wel in staat om het vraagwoord vooraan te zetten. Ook hier werden voldoende verschillende werkwoorden gebruikt om *chunks* uit te sluiten. *WH-Fronting* is verworven. In paragraaf 5.1.6. wordt nader ingegaan op de plaats van het werkwoord na het vraagwoord.

- Informant 5:
- (1) Why do you have such big eyes?
  - (2) How do you look?
  - (3) What is your job now?
  - (4) Where do you go?

- Informant 6:
- (5) Why do you have so big eyes?
  - (6) When did you do that?
  - (7) How do you look?
  - (8) Where is your house?

- Informant 7:
- (9) Where do you live?
  - (10) Why did you stole the money?
  - (11) How did the thief... the burglar came in?
  - (12) What have you done?

- Informant 8: (13) What are your specialties?
(14) Why do you have such a big mouth?
(15) Where were you last night at nine pm?
(16) Who can confirm that?
- Informant 9: (17) Where do you live?
(18) What did you do wrong?
(19) Who is your husband?
(20) When did you leave your home?
- Informant 10: (21) Where were you between eight and ten o'clock?
(22) What are you doing professional?
(23) When did you leave?
(24) Why didn't the thief take any money?

Al deze informanten hebben het niveau van *WH-Fronting* bereikt. *Chunks* zijn bij geen van bovenstaande informanten van toepassing, aangezien er bij iedere informant voldoende contexten werden gevonden met voldoende verschillende werkwoorden.

WH-Fronting lijkt in deze studie toch samen te hangen met de taalregels *Do-Fronting* en *Adverb Fronting*. De informanten hebben ofwel de drie taalregels verworven ofwel geen van de drie, zoals informant 1 dat heeft gedaan. De andere informanten hebben de *phrasal procedure* in alle aspecten verworven. Een uitzondering moet worden gemaakt voor informanten 8 en 9, die voor *Do-Fronting* onvoldoende contexten hebben gegeven. Hoewel de contexten die wel werden gegeven in het voordeel van verwerving spreken, mogen er voor deze twee informanten geen conclusies getrokken worden uit de beschikbare data voor *Do-Fronting*.

5.1.6. Do2nd/Aux2nd

In het licht van de problematiek besproken tijdens de pilootstudie, wordt er hier nog even kort op gewezen dat het Engels een taal is met *Do-support*. Het Nederlands daarentegen plaatst het hele werkwoord met inflectie naar voren; *Do* bevat enkel de inflectie die wordt afgescheiden van het zinswerkwoord. Een gevolg hiervan is dat dergelijke Engelse zinnen die *Do* zouden moeten bevatten

maar dat niet doen, moeilijker te analyseren zijn. In de analyse wordt hiermee rekening gehouden en alle mogelijke interpretaties worden dan ook bekeken. Het feit dat een hulpwerkwoord in zowel het Engels als het Nederlands naar voren komt bij *Do2nd/Aux2nd* kan een sleutel vormen tot de juiste interpretatie.

- Informant 1:
- (1) Where living has?
  - (2) Why are you killed the people?
  - (3) Where are the peoples now?
  - (4) When are you going?
  - (5) What's name are your daughter?
  - (6) What way are you killed the people?

De zinnen geproduceerd door informant 1 zijn voorbeelden van *chunks*. Behalve zin (1) worden alle zinnen opgebouwd door het vraagwoord met werkwoord *be*. Dat is echter niet in alle zinnen nodig (zie zin (2), (5) en (6)). Die zinnen waar het werkwoord *be* normaal niet wordt gebruikt, werden opgebouwd volgens een ongewoon patroon. De informant ziet het vraagwoord en het werkwoord *be* als één onontleedbaar geheel wat zich weerspiegelt in de slecht gevormde zinnen. Hoewel zin (1) geen voorbeeld vormt van de *chunk* WH+BE, is ook deze zin niet conform aan de normen. Met *living* wordt verwezen naar het direct object van de zin, wat er voor zorgt dat de zin onverklaarbaar is in termen van zowel *canonical order* als *Aux2nd*. Het vormen van vraagwoordvraagzinnen bleek te hoog gegrepen voor deze informant. Zij heeft *Do2nd/Aux2nd* niet verworven.

- Informant 2:
- (1) What do you for work?
  - (2) Where do you stole the money?
  - (3) When did you do that?
  - (4) Why do you did do something like that?

Informant 2 heeft *Do2nd/Aux2nd* wel verworven, hoewel het niet zonder enige moeilijkheden lijkt te verlopen. Een zin zoals (4) getuigt van enige vorm van verwarring. Wat echter van belang is, is dat deze informant *do* in tweede zinspositie plaatst en niet het subject.

- Informant 3:
- (1) Why do you have such big ears?
  - (2) Why do you sit here you think?
  - (3) Where did you have stolen it?
  - (4) What do you do for job?

Zinnen (1) tot en met (4) tonen aan dat informant 3 het niveau van *Do2nd/Aux2nd* heeft verworven. Hoewel deze informant nog maar enkele maanden Engelse lessen krijgt, lijkt hij zich al aardig uit de slag te trekken in het Engels en taalregels tot op een hoog niveau te hebben verworven.

- Informant 4:
- (1) Where are you come from?
  - (2) Why you do that?
  - (3) Where you have steal the money?
  - (4) How much money you have stolen?
  - (5) Where you come from?
  - (6) What are you doing?

De resultaten van informant 4 vertonen een heel ander patroon. De bovenstaande zinnen vormen slechts een selectie van de data, maar zijn representatief voor het patroon dat in het algemeen werd gebruikt door de informant: *be* komt op de tweede plaats in vraagwoordvraagzinnen; een ander werkwoord komt steeds na het subject en bevindt zich dus in de derde positie van de zin. Ook hier kan het gebruik van *be* op de tweede zinsplaats toegeschreven worden aan het gebruik van *chunks*. Dat wordt nog maar eens duidelijk wanneer de informant zin (5) begint met “Where are ...” en dan toch maar kiest voor een ander werkwoord waarbij zij het subject in tweede zinspositie plaatst; dit is de plaats waar zij voorheen het werkwoord *be* had geplaatst. Uitgaande van deze redenering heeft informant 4 het niveau niet verworven.

- Informant 5:
- (1) How do you look?
  - (2) Why now you don't play football anymore?
  - (3) What did you steal in the house?
  - (4) Where do you go?
  - (5) How did you know the person wasn't at home?

Informant 5 heeft het niveau van *Do2nd/Aux2nd* bereikt. Zin (2) toont geen inversie na het vraagwoord, maar de overige zinnen uit de data zijn een bewijs van haar vermogen om het werkwoord op de tweede plaats na het vraagwoord te plaatsen.

- Informant 6: (1) Why you have so big ears?
(2) Why do you have such a big mouth?
(3) When did you do that?
(4) What do you stole...steal...stole...steal?
(5) How do you look?

Ook bij informant 6 vinden we een voorbeeld van *canonical order* na het vraagwoord. De andere zinnen in de data tonen echter aan dat informant 6 *Do2nd/Aux2nd* wel verworven heeft. Het feit dat dergelijke zinnen, zoals zin (1) van informant 6 en zin (2) van informant 5, worden geproduceerd, zou op de overblijfselen van het vorige niveau kunnen wijzen. In dat vorige niveau wordt het vraagwoord vooraan geplaatst, maar wordt er nog geen inversie toegepast. Zoals besproken in §2.2.2. wordt hier gebruik gemaakt van “een direct mapping of conceptual structures onto surface form” (Pienemann, 2005, 13). Het gebruik van dergelijke patronen wijst er op dat PT meer in aanmerking komt als verklarend mechanisme achter de Engelse taalverwerving dan het mechanisme van FT/FA dat in geen geval een canonieke woordvolgorde voorspelt in dergelijke vraagzinnen. FT/FA verliest hier aan waarde.

- Informant 7: (1) Where do you live?
(2) What have you done?
(3) Why did you stole the money?
(4) How did the thief... the burglar came in?

- Informant 8: (5) Where do you come from?
(6) What do you wear?
(7) Who can confirm that?
(8) How did you come inside?

- Informant 9: (9) What do you do for living?
(10) When did you leave your home?
(11) Where do you live?
(12) Who are your parents?

- Informant 10: (13) When did you leave?
(14) How did the thief came in?
(15) How many years do you already playing?
(16) Where do you live at the moment?

De vier laatste informanten hebben allen het niveau van *Do2nd/Aux2nd* verworven. De informanten zijn in staat *do* na het vraagwoord in tweede zinspositie te plaatsen zonder enige moeilijkheden en met voldoende verschillende contexten. Enkele fouten tegen de vervoeging van het lexicale werkwoord komen wel voor. Dat werkwoord blijft normaliter in combinatie met *do* in de infinitiefvorm staan, maar sommige informanten bleken de neiging te hebben dit toch te vervoegen. Op morfologisch vlak zou deze vervoeging onder de *S-procedure* vallen, hoewel dit niet expliciet in het schema van Pienemann aangegeven staat (zie tabel 2.2).

5.1.7. CancellInversion

In de huidige studie wordt ook *CancellInversion* geanalyseerd. Die structuur is de laatste in rij in Pienemanns hiërarchie. In tegenstelling tot de vorige niveaus worden alle informanten hier apart besproken, aangezien er op dit niveau heel wat meer variatie bestaat, ook tussen de gevorderde informanten.

Informant 1: (1) The cop when are you going?
(2) Dan zei de cop how is the thief coming in?
(3) Then say the cop way.. when are the ... not stealing any money?
(4) Then say the cop what hour are you at home

De informant heeft moeilijkheden met het bouwen van ondergeschikte zinnen. Zij deelt de zin op in twee evenwaardige stukken, of zij vereenvoudigt de hoofdzin tot het noemen van de spreker alleen. De resultaten van informant 1 zijn een voorbeeld van gebrek aan contextvorming. De contexten waarin een bijzin kan worden gebruikt, worden vermeden aangezien de informant niet weet hoe ze die moet vormen na een hoofdzin.

Wanneer gesteld wordt dat de zinnen toch contextvorming vertonen, zoals in zin (3) en (4), dan moet er gewezen worden op het gebruik van het werkwoord *be*. In de vorige paragraaf over *Do2nd/Aux2nd* werd beargumenteerd dat deze informant *chunks* gebruikt. Informant 1 kan geen *Do2nd/Aux2nd* toepassen tenzij het werkwoord *be* wordt gebruikt. Ook in de bovenstaande zinnen keert deze *chunk* terug. De informant maakt nog steeds gebruik van WH+BE. Interessant om zien is dat zij in de ondergeschikte vraagwoordvraagzinnen de inversie niet ongedaan maakt, wat in het

normale patroon van PT voorspeld wordt voor diegenen die wel al het niveau van *Do2nd/Aux2nd* hebben verworven, maar nog niet het niveau van *CancelInversion*. Uitgaande van deze verklaring, volgen de data van informant 1 Pienemanns theorie.

- Informant 2: (1) Then the cop where do you come from?
(2) The cop says why took the thief money from you?
(3) Then the cop says how was the thief enter your house?
(4) Then the cop when came you back?

Ook bij informant 2 vindt een dergelijke tweedeling of vereenvoudiging van de zin plaats. In meerbepaald zinnen (1) en (4) wordt in het eerste deel alleen het subject genoemd. Contextvorming blijft op die manier afwezig. In zinnen (2) en (3) hanteert de informant inversie. Zij gebruikt daar het werkwoord *say* dat ambigue resultaten oplevert aangezien er hier ook kan worden uitgegaan van een directe rede. *CancelInversion* is niet nodig in bijzinnen achter *say*. De resultaten met *say* zijn dan ook moeilijk te interpreteren in tegenstelling tot bijzinnen die volgen op werkwoorden als *ask*:

- a. The cop asked him how the thief came in the house
- b. The cop said: how did the thief come in the house.

Informant 2 heeft het niveau van *Do2nd/Aux2nd* wel bereikt, maar blijft daar nog even hangen, aangezien contexten waarin gebruik moet worden gemaakt van *CancelInversion* zo goed mogelijk worden vermeden.

- Informant 3: (1) The cop has ask when how why and where the victim was when it happens
(2) The cop asks why he didn't steal any money
(3) The cop ask why the thief don't have stole any money
(4) Then she ask why do you have such big eyes grandmother

Informant 3 lijkt ook het laatste niveau verworven te hebben. Met uitzondering van zin (4) bevatten de bijzinnen geen inversie meer. In die laatste zin is er sprake van inleving in het verhaal, aangezien de informant niet in derde persoon spreekt over de grootmoeder, maar haar juist aanspreekt in tweede persoon. Ook de intonatie die de informant hanteerde bij het produceren van de zin toont aan dat hij zich erg goed kon inleven in het verhaal van Roodkapje.

- Informant 4: (1) Then said the cop where are you going
(2) Then said a cop how is the victim, the thief come in the house
(3) Then said the cop why the thief hasn't steal the money
(4) Then the cop said when at what time you going at home

Zoals besproken in paragraaf 5.1.6. gebruikt informant 4 in vraagwoordvraagzinnen enkel inversie wanneer de *chunk* WH+BE wordt gebruikt. Er werd geconcludeerd dat deze informant het niveau van *Do2nd/Aux2nd* niet verworven heeft. Dat is van belang bij het bespreken van *CancellInversion*. Als de informant het inversiekenmerk nog niet verworven heeft, kan het ook niet verwijderd worden in de bijzinnen. In de data over *CancellInversion* keert hetzelfde patroon terug. Zinnen (1) en (2) bevatten de *chunk* WH+BE; het werkwoord belandt op de tweede zinsplaats na het vraagwoord. Het feit dat hier een zelfde patroon wordt gebruikt, is een confirmatie van het gebruik van de *chunk*. Bovendien is de informant zich ook niet bewust van omkering van inversie in bijzinnen (1) en (2). In de twee volgende bijzinnen wordt nog steeds de basisvolgorde gebruikt; SVO in ondergeschikte vraagzinnen is een extensie van het patroon bij de vraagwoordzinnen. Het niveau *CancellInversion* is niet verworven. Dit lijkt wel het geval te zijn bij een eerste kijk op de resultaten, maar die indruk moet genuanceerd worden en de resultaten van het vorige niveau, *Do2nd/Aux2nd*, moeten erbij worden genomen om een juiste conclusie te trekken wat het verwerven van *CancellInversion* betreft.

- Informant 5: (1) But she asks why do you have such big eyes
(2) She asks too why your grandmother has such big ears
(3) She also asks why he has so big teeth
(4) The cop asks when does he leaves
(5) The cop asks where do you go at three o'clock
(6) The cop also ask when are you came back at home

Deze resultaten zijn moeilijker te analyseren, aangezien zinnen (2) en (3) wel de goede volgorde vertonen, maar ook heel sterk op elkaar lijken. Dat de twee zinnen een grote gelijkenis vertonen, zorgt ervoor dat hier slechts van één context gesproken kan worden. In het grotere geheel van de data betekent dit dat slechts in één context inversie ongedaan werd gemaakt. Het *emergence criterion* raadt echter sterk aan een tweede context te hebben waarin de regel wordt toegepast, en dat als het bewijs van verwerving te beschouwen. Die is echter niet te vinden in het materiaal van deze informant. Als er wordt uitgegaan van de veronderstelling dat zinnen (2) en (3) samen slechts voor één context zorgen, dan is *CancellInversion* niet verworven door de informant.

- Informant 6: (1) He don't know why he don't stole any money
(2) The cop said... asks when does he leave
(3) .. and how is the robber inside the building came
(4) The cop asks why didn't he stole any money

Ook informant 6 geeft slechts één context waarin inversie ongedaan wordt gemaakt in de vragende bijzin. Een context meer zou uitsluitel kunnen bieden, maar enkel zin (1) is onvoldoende om de verwerving van *CancelInversion* te verdedigen.

- Informant 7: (1) The cop says how did the burglar came in
(2) The cop asks where the burglar came in
(3) The cop asks why the burglar didn't stole any money
(4) Then the cop asks if ... when he the victim came back

De informant lijkt *CancelInversion* verworven te hebben, maar gebruikt die regel niet in alle contexten. De contexten in zinnen (2), (3) en (4) vormen echter genoeg bewijs om verwerving van de laatste taalregel aan te nemen voor informant 7. Zin (1) heeft geen omkering van inversie maar bevat het werkwoord *say* dat eerder voor directe reden opteert. Dat is echter niet het geval aangezien de informant in de derde persoon praat over de inbreker. De zin is dus nog een restant van een oudere fase in het leerproces. Naast de voorbeeldzinnen zijn er nog andere zinnen in het taalmateriaal van deze informant waarin *CancelInversion* ook niet wordt toegepast. Deze bevatten net zoals zin (1) het werkwoord *say*. In die zinnen met *say* wordt echter wel directe rede gebruikt, aangezien er wordt verwezen naar de inbreker in tweede persoon. Het werkwoord *say* wordt dus meestal vergezeld van directe rede. Ook informant 2 en 4 maken gebruik van inversie bij het werkwoord *say*.

- Informant 8: (1) The wolf asks her which direction she goes
(2) The cop asks the victim when did he leave
(3) Then the cop ask him why the thief didn't stole any money
(4) Then the cop asks him when he came back at what time

Informant 8 mengt beide patronen. Er wordt nog enkele keren inversie gebruikt in de bijzinnen. De informant gebruikt enkel het werkwoord *ask*; het niet toepassen van *CancelInversion* kan dus niet toegeschreven worden aan het werkwoord *say* dat vaak gevolgd wordt door directe rede noch aan het gebruik van de tweede persoon om naar de dief te verwijzen. In alle zinnen krijgt de dief een verwijzing in derde persoon en kijkt de informant op de situatie neer van bovenuit. Er zijn echter ook

heel wat bijzinnen waarin de inversie ongedaan wordt gemaakt. Informant 8 toont daarmee aan dat zij *CancelInversion* verworven heeft. Bovendien gebruikte deze informant spontaan inversieloze bijzinnen in een vertelling. In het algemeen stamt het datamateriaal waarin de informanten bijzinnen gebruiken, specifiek voort uit de gerichte elicitatietechnieken en niet uit de vertelling.

- Informant 9:
- (1) The agent asked the victim when she had left her home
  - (2) He doesn't know either why the victim the thief stoled any money
  - (3) But I found it also weird that the cop needed to know when my husband comes back
  - (4) ... and why he went out of the house
  - (5) The cop also wants to know how the thief gets has gotten into the house

Deze informant heeft *CancelInversion* verworven. Zij heeft voldoende contexten gegeven waarin zij bovendien gebruik maakt van werkwoorden die bij de andere informanten niet voorkomen. Dit toont aan dat informant 9 creatief omgaat met hoofdzinnen en bijzinnen. Daarenboven heeft deze informant zin (3) opgebouwd met drie deelzinnen. Ook dit getuigt van een complexere omgang met bijzinnen. Informant 8 toonde zich al iets meer ervaren met bijzinnen, aangezien zij die ook gebruikt heeft in het spontane vertellen; informant 9 gaat nog een stap verder.

- Informant 10:
- (1) The cop asks where did you go to
  - (2) So in the police office the cop says when did you leave
  - (3) The cop answers how did the thief come in
  - (4) The cop asks when did you come back

De informant maakt veelvuldig gebruik van het persoonlijk voornaamwoord *you* in de bijzinnen, wat erop duidt dat de informant zich inleeft in de situatie. Hij deelt de zinnen in twee gelijkwaardige delen en doet de potentiële bijzinnen zo als directe vraagzinnen gelden. Dat de informant op deze manier bijzinnen ontwijkt is een mogelijke verklaring; net als bij de *say*-zinnen biedt de directe rede hier geen contexten als bewijs voor *CancelInversion*. In zin (3) wordt echter geen directe variant van de vraagzin gebruikt. De informant spreekt hier over de dief in derde persoon, wat erop wijst dat de situatie van bovenaf wordt bekeken; de informant leeft zich hier dus niet in de beschreven situatie in. Ook hier wordt inversie gebruikt waar die niet meer nodig is. Samen met het ontwijken van mogelijke contexten, is dit voldoende bewijs om van niet-verwerving te spreken.

5.1.8. Tussentijdse conclusie mondelinge data

Op basis van de verzamelde gegevens en de analyse daarvan komen we tot de volgende implicatieve tabel:

	Inf 1	Inf 4	Inf 2	Inf 5	Inf 6	Inf 10	Inf 3	Inf 7	Inf 8	Inf 9
Cancel Inversion <i>Inter-phr info</i>	-	-	-	-	-	-	+	+	+	+
Do2nd/ Aux2nd <i>Inter-phr info</i>	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+
WH- Front Do-Front ADV- Front <i>Phrasal info</i>	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Canonical order <i>Lexical morph</i>	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Single constituent <i>'Words'</i>	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+

Tabel 5.1 Analyse van de mondelinge resultaten

Zoals verwacht in het licht van PT wordt een implicatieve tabel bekomen. Geen van de informanten heeft een niveau bereikt vooraleer die de vorige niveaus heeft verworven. In tegenstelling tot in de pilootstudie zijn er zo goed als geen gaps die aangeven dat het niet geoorloofd is een conclusie te trekken uit het materiaal dat is verzameld. Enkel informanten 8 en 9 hebben een weliswaar kleine gap in de data. De mogelijke verschillende contexten werden in deze gevallen opgeteld en in een verhouding geplaatst met hoeveel keer de informant de regel wist toe te passen in de contexten. Aangezien die verhoudingen eerder van verwerving dan van niet-verwerving spreken, wordt er een niet al te groot probleem gemaakt van de gaps die zij in de samenvatting hebben achtergelaten. Wanneer de twee gaps geïnterpreteerd worden als zijnde verworven, dan worden de data statistisch als volgt geïnterpreteerd (<http://faculty.chass.ncsu.edu/garson/PA765/standard.htm>):

Guttman Scale	
Coefficient of reproducibility	1.000
Coefficient of reproducibility by chance	0.682
Coefficient of scalability in relation to CRC	1.000
% of individuals with perfect scale types	100.0

Fig. 5.1 C_{repr} en C_{scal} van de mondelinge data

De *Guttman Scale* is een middel om data weer te geven in de vorm van een implicationele hiërarchie “in which the items constitute a unidimensional series such that an answer to a given item predicts the answers to all previous items in the series”. Twee statistische bewerkingen op die *Guttman Scale* zijn van belang in dit onderzoek en dat zijn de coëfficiënten van reproduceerbaarheid en scalariteit. Fig. 5.1 toont voor beide coëfficiënten een resultaat van 100%. Dat wil zeggen dat er een voorspelbaarheidsgraad van 100% aanwezig is in de resultaten. Die 100% verdwijnt echter wanneer de twee gaps die aanwezig zijn als een ‘min’ worden aangerekend:

Guttman Scale	
Coefficient of reproducibility	0.880
Coefficient of reproducibility by chance	0.603
Coefficient of scalability in relation to CRC	0.698
% of individuals with perfect scale types	70.0

Fig. 5.2 C_{repr} en C_{scal} van de mondelinge data

Aangezien C_{scal} een resultaat van 60% of meer moet behalen om van een *Guttman Scale* te kunnen spreken en C_{repr} volgens de criteria van Guttman 90% of meer, is de tabel mét twee gaps net niet geslaagd voor de proef. Het verschil tussen de behaalde C_{repr} en het vereiste percentage is echter erg klein, zodat de voorspellingsgraad ook hier nog zeer hoog is.

Dat een implicationele hiërarchie wordt bekomen na de analyse van het taalmateriaal van tien informanten is een bevestiging van de *Processability Theory*. Toch moet er voorzichtig omgegaan worden met eenduidige conclusies. Het is daarom gepast in een studie zoals deze de verschillende invalshoeken te bekijken en dus ook de mogelijkheid van *Full Transfer/Full Access* te exploreren.

5.1.9. Full Transfer/Full Access

In de pilootstudie werd voor zes informanten nagegaan of zij woordvolgordepatronen overbrachten uit hun L1 naar de te verwerven taal op momenten waar PT dat niet zou voorspellen. Dat doel wordt ook in deze opvolgingsstudie voor ogen gehouden. Wanneer een informant gebruik maakt van de canonieke woordvolgorde SVO in structuren die zowel in L1 als L2 inversie vragen, dan spreekt dat in het voordeel van *Processability Theory*. Die redenering is ook van kracht als inversie alleen in L1 vereist is, maar niet in L2, hoewel het bewijs hier minder doorslaggevend is aangezien men kan stellen dat zowel toepassing van *canonical order* als de juiste volgorde in L2 een verklaring biedt.

Verschillende niveaus in het Engelse verwervingsproces van Nederlandstalige leerders komen voor deze analyse in aanmerking. Zowel de vraagwoordvraagzin als de structuur met vooropplaatsing van het adverbiaal element kunnen voor bewijsmateriaal zorgen ten gunste van een van de twee theorieën.

1. Adverb fronting

Het Engels en het Nederlands verschillen op het vlak van *ADV-Fronting*. Het Nederlands gebruikt inversie na een adverbiaal element in initiële zinspositie; het Engels doet dat niet. *Full Transfer/Full Access* voorspelt zinnen zoals de volgende: *Tomorrow **go you** to the shop. Het taal materiaal van de informanten toont aan dat een dergelijke structuur inderdaad wordt gebruikt:

- Informant 1: (1) Then the hunter coming
(2) Then she going on the beach
(3) Then Red Cap going to the wolf
(4) Then say victim at three hour
- Informant 3: (8) Then comes Red Cap
(9) Then she get eaten by the wolf
(10) Every evening goes the girl into bath
(11) Every morning the girl gonna eat pancakes

- Informant 4: (12) Then go the wolf to grandmother
(13) Then go the wolf in bed from grandmother
(14) When she going to grandmother she see the wolf
(15) Then said the victim I don't know
(16) Then she see... she see that it's the wolf

De data van drie jongere informanten worden hierboven weergegeven. Die selectie werd gemaakt op grond van het voorkomen van structuren met initiële adverbiale elementen in combinatie met inversie. Bij de overige informanten zijn nergens dergelijke structuren te vinden. De drie informanten hierboven tonen aan dat zij de structuur uit L1 Nederlands overnemen. Dat INV voorkomt is een invloed van L1 die PT niet verwacht maar FT/FA wel.

Bij het verklarende gedeelte is het belangrijk te zoeken naar patronen en naar enige vorm van systematiek in het gebruik ervan; de informanten gebruiken inversie immers niet in elke zin waarbij het adverbiaal element vooraan wordt geplaatst. Toch is het vinden van een soort regelmaat in het al dan niet gebruiken van inversie moeilijk te vinden in de gegevens. Waar de ene informant naar het einde toe inversie lijkt te vermijden, gaat de andere informant die inversie juist opnieuw toepassen tijdens de laatste momenten van het interview. Uit de data van de informanten blijkt dat het werkwoord *say* meestal gevolgd wordt door inversie, maar een interpretatie voor het gebruik van inversie bij dat werkwoord is vooralsnog moeilijk te maken en kan niet anders dan toegeschreven worden aan transfer vanuit L1 en dat volgens FT/FA. DMTH, het onderdeel van PT dat transfer behandelt, kan hier geen oplossing bieden, aangezien transfer in PT enkel positieve transfer inhoudt. Dat betekent dat taalleerders een bepaalde structuur makkelijker kunnen verwerven omdat de structuur ook aanwezig is in L1. In het geval van inversie na een adverbiaal element gaat het om negatieve transfer want L1 heeft een andere structuur dan L2. PT schiet tekort waar FT/FA wel een verklaring heeft. Hoewel de implicatieve hiërarchie voor PT pleit, vormen de resultaten in verband met woordvolgorde na een adverbiaal element een obstakel dat niet kan worden verklaard in het kader van Pienemanns theorie.

2. Do2nd/Aux2nd

Op het niveau van *Do2nd/Aux2nd* hebben het Nederlands en het Engels een zelfde structuur. Beide talen schrijven het gebruik van inversie na het vraagwoord voor. FT/FA voorspelt correcte zinnen in het begin van de taalverwerving. PT daarentegen voorspelt dat, wanneer DMTH nog niet van toepassing is, de taalverwerver de canonieke woordvolgorde zal toepassen. De taalleerder zou dan zinnen als de volgende produceren: *Where you have been? Wanneer DMTH een rol begint te spelen, d.i. wanneer de taalleerder het niveau in kwestie aan het verwerven is, zal de structuur uit het Nederlands kunnen worden overgebracht naar het Engels en zullen grammaticaal correcte zinnen geproduceerd worden met de hulp van L1. Om na te gaan welke theorie het bij het juiste eind heeft, kan enkel het materiaal van die informanten gebruikt worden die DMTH nog niet toepassen op het niveau van *Do2nd/Aux2nd*.

Informant 1 bereikt in de hiërarchie het niveau van *canonical order*. De informant is bezig met het verwerven van de *phrasal procedure* en is in staat het hulpmiddel van transfer in te schakelen voor de verwerving van die procedure. DMTH is echter nog niet van toepassing voor de niveaus die daarop volgen, zoals *Do2nd/Aux2nd*. De informant zou in dat geval de canonieke woordvolgorde gebruiken na het vraagwoord.

- Informant 1: (1) How many peoples you killed?
(2) What way you are killed the people?
(3) Why are you killed the people?
(4) What is name are your daughter?

In paragraaf 5.1.6. wordt een mogelijke verklaring geboden voor het patroon dat informant 1 vertoont in de vraagwoordvraagzinnen. Kort samengevat gebruikt informant 1 de *chunk WH+BE*. In zin (2) komt de informant los van het gebruik van de vaste combinatie; dezelfde elementen worden nog steeds gebruikt, maar de informant laat het subject volgen op het vraagwoord in plaats van het werkwoord *be*. De informant gebruikt ook in zin (1) de canonieke woordvolgorde na het vraagwoord. De FT/FA-hypothese van Schwartz en Sprouse kan dat niet verklaren. De basiswoordvolgorde wordt gehanteerd zoals dat ook voorspeld wordt in PT.

Ook de data van informant 4 zijn interessant in deze context. Informant 4 mag dan al begonnen zijn met de verwerving van *Do2nd/Aux2nd* waardoor transfer vanuit L1 kan voorkomen, de data bevatten toch nog heel wat vraagwoordvraagzinnen waarin de informant de canonieke woordvolgorde gebruikt na het vraagwoord:

- Informant 4: (1) How much money you have stolen?
(2) Where you come from?
(3) Why you do that?
(4) Where you have steal the money?
(5) Where are you come from?
(6) Where are you living?
(7) When... at what time you are go?

Hoewel deze informant in staat is de structuur uit het Nederlands over te brengen naar het Engels, gebruikt zij vooral de canonieke woordvolgorde na het vraagwoord. Andere werkwoorden dan *be* staan steeds op de derde zinsplaats na het subject. Dat de informant *be* wel voor het subject plaatst, kan net zoals bij informant 1 geïnterpreteerd worden als het gebruik van een *chunk*. Ook hier zou de informant dan loskomen van die vaste eenheid en het werkwoord *be* van het vraagwoord scheiden. Het werkwoord *be* wordt dan na het subject geplaatst zoals in zin (7).

Informant 5 en 6 gebruiken ook de canonieke woordvolgorde na het vraagwoord in de volgende zinnen:

Informant 5: (1) Why now you don't play football anymore?

Informant 6: (2) Why you have so big ears?

Het gebruik van SVO na het vraagwoord blijft echter beperkt tot deze zinnen voor beide informanten. Niettemin toont het aan dat informanten soms terugvallen op 'oudere' structuren die ze vroeger hanteerden in het verwervingsproces, ook al hebben ze nu de correcte structuur verworven.

Dat dergelijke structuren werkelijk voorkomen in de data van de informanten, kan beschouwd worden als een confirmatie van PT. Als de informanten de Engelse taal zouden verwerven op de manier zoals voorgesteld door FT/FA, dan zouden zij dergelijke structuren niet gebruiken.

5.1.10. Samenvatting mondelinge data

De resultaten verkregen door de verschillende elicitatietechnieken werden aan een analyse onderworpen en dit in functie van twee theorieën.

De implicationele hiërarchie die wordt bekomen in de samenvatting van de gegevens spreekt in het voordeel van *Processability Theory*. Ook de resultaten in verband met *Do2nd/Aux2nd* passen in dit theoretische kader. De canonieke volgorde wordt door de informanten aangewend na het vraagwoord in een vraagzin, wat voorspeld wordt in Pienemanns theorie.

De data in verband met *Do2nd/Aux2nd* gaan in tegen FT/FA en sluiten een verklaring volgens FT/FA zelfs uit. Toch zijn er data die in de richting van FT/FA wijzen. Die zinnen waarbij inversie volgt op een adverbiaal element sluiten aan bij de theorie van FT/FA. Er is hier sprake van negatieve transfer, wat enkel verklaard kan worden door de theorie van Schwartz en Sprouse.

Zowel FT/FA als PT komen aan bod in de interpretatie van de gegevens. De data in verband met *Do2nd/Aux2nd* vormen echter een sterk argument tegen FT/FA. De canonieke woordvolgorde komt bijzonder veel voor in de gegevens, terwijl FT/FA het met heel wat minder contexten moet doen wat inversie na het adverbiaal element betreft. Bovendien vindt er hier slechts een selectieve transfer plaats, net zoals dat in het onderzoek van Pienemann, Håkansson en Sayehli (2002) het geval is. *Full Transfer* vindt hier dus niet plaats; iets wat de theorie van Schwartz en Sprouse wel veronderstelt.

5.2. SCHRIFTELIJKE DATA

Ook hier wordt nagegaan welk niveau de zes oudste informanten bereiken in de hiërarchie. Enkel de zes oudste informanten werden geselecteerd op grond van het feit dat de vier jongste informanten op het moment van dataverzameling nog maar twee maanden Engelse les volgden; het schriftelijke overhoren bij deze informanten was om die reden moeilijk uitvoerbaar. Voor de andere zes informanten wordt getracht een samenvatting in de vorm van Pienemanns implicationele hiërarchie te verkrijgen door hun schriftelijke data te analyseren in het licht van PT. Een analyse van de geproduceerde zinnen zal gemaakt worden per niveau en niet per informant aangezien deze methode een consequente aanpak van de gehanteerde criteria bevordert.

5.2.1. Single constituent

De redenering uiteengezet in paragraaf 5.1.1. is hier nog steeds van kracht. Het niveau *single constituent* wordt geïnterpreteerd in overeenstemming met *lemma access*. Alle Engelse woorden die werden gebruikt tijdens de testen gelden als voorbeeld van de toepassing van *single constituent*. Ook in het schriftelijke taalgebruik heeft iedere informant gebruik gemaakt van Engelse woorden in de geproduceerde zinnen. Het schema kan dus ingevuld worden met onderaan een lijn van plustekens.

5.2.2. Canonical order

In overeenstemming met de criteria die voor het mondelinge materiaal werden gebruikt, vormen alle geschreven zinnen die een werkwoord bevatten en die de volgorde SVO aanhouden een voorbeeld van *canonical order*. De data tonen aan dat alle informanten ook in het schriftelijke taalgebruik het niveau van *canonical order* bereiken. In de schriftelijke data van de zes informanten werden geen onregelmatigheden gevonden voor dit niveau.

- Informant 5: (1) My favourite movie is Another Cinderella story.
(2) Everybody have to wear a mask.
- Informant 6: (3) I love it because it is a romantic movie.
(4) We saw a lot of famous people.
- Informant 7: (5) My uncle picked me and my cousin up.
(6) I bought some souvenirs for my parents and my sister.
- Informant 8: (7) She had prepared little oral exercises.
(8) The guests will get a free bone around their neck
- Informant 9: (9) Together we will visit my aunt
(10) I knows her from High School.
- Informant 10: (11) GM Belgium will not built the new Opel Astra
(12) I choosed the second solution

5.2.3. ADV-Fronting

ADV-, Do- en *WH-Fronting* worden ook in het schriftelijke deel als apart te verwerven regels beschouwd. Deze opdeling zorgt voor meerdere niveaus waarin de informanten kunnen verschillen van elkaar. In de mondelinge data werd bevonden dat de informanten ofwel alle taalregels onder deze procedure verworven hebben, ofwel geen van de drie. De pilootstudie toont nochtans aan dat de mogelijkheid bestaat dat een taalleerder nog geen *ADV-Fronting* maar wel *WH-Fronting* kan toepassen. Pienemann spreekt die mogelijkheid niet tegen: "PT does not predict that whatever can be processed will indeed be acquired" (Pienemann, 1998b, 14). *Chunks* zijn op dit niveau echter alom aanwezig en een voorzichtige analyse is dan ook nodig in verband met de *frontings*.

Informant 5: (1) Tomorrow he has to go to a party

(2) After that we go at home together

(3) Finally, she tells him

(4) When she leaves at the ball, she loses her i-pod

(5) Then I did my first jump

Informant 6: (6) Afterwards we went to a bar for a few drinks

(7) After the cinema we went home

(8) In the holiday I went to the bookfair with some friends

(9) In the movie it goes about football

Informant 7: (10) Last summer I went to Spain

(11) That evening we arrived in Spain

(12) In the afternoon we took a trip

(13) When we arrived at the hotel we showered and went downstairs to eat

Informant 8: (14) Normally those 4 leaders will get a lovely present

(15) After the party, there is of course a clean up

(16) At Sunday, the organisers of the party will have to clean everything up

(17) Today, I have done a little test for my english, made by Caroline

Informant 9: (18) A couple of months ago she told me that she was a lesbienne

(19) So tomorrow my day is pretty full

(20) But first I need to convince my boyfriend

(21) Maybe we also are going to eat something

- Informant 10: (22) Tomorrow he has to go to a party
(23) Two years ago I stopped working officially
(24) From that day on we knew
(25) A few months later we learned that 1800 people would have to leave

De zes informanten hebben het niveau van *adverb fronting* duidelijk verworven. De informanten vertonen vergelijkbare resultaten in het mondelinge taalgebruik. Op het eerste gezicht lijkt het echter zo te zijn dat zij bij het 'spontane schrijven' veel meer gebruik maken van het vooropplaatsen van het adverbiale element dan bij het vertellen van een verhaal. Er worden ook meer adverbiale bijzinnen vooraan geplaatst. Dit gegeven wordt verder geanalyseerd in paragraaf 5.3.3.

5.2.4. Do-Fronting

In tegenstelling tot *ADV-Fronting* kwam *Do-Fronting* niet spontaan voor in het schriftelijke materiaal. De zinnen met *Do-Fronting* werden geëliciteerd door de vertaalzinnen en een minimum aan zinnen met *Do* vooraan is daarvan het resultaat. Soms werden zinnen die *Do* konden gebruiken op een andere manier vertaald waardoor *Do* achterwege bleef en door een ander element, zoals een koppelwerkwoord of hulpwerkwoord, vervangen werd.

- Informant 5: (1) Are you invited to?
(2) Do you know the boss of the new store too?
(3) Do you want to see that movie tomorrow?
(4) Did they leave at the same hour as we did?
- Informant 6: (5) Do you wanna see that movie tomorrow?
(6) Do they leave on the same time as us?
(7) Do you know the boss of the new shop also?
(8) Go we together home after than?
- Informant 7: (9) Do you want to see that movie tomorrow?
(10) Do you also know the boss of the new store?
(11) Are we going home together?
(12) Do you give him the same gift every year?

- Informant 8: (13) Did they leave at the same hour as we?
(14) Do you also know the boss of the new shop?
(15) Can we go home together, afterwoods?
(16) Do you want to see that movie?
- Informant 9: (17) Did they leave at the same time as we did?
(18) Do you know the owner of the new shop too?
(19) Do you give him each year the same present?
(20) Are you still awake?
- Informant 10: (21) Do you want to see that movie tomorrow
(22) Do you know the boss of the new store too?
(23) Can we go home together afterwards?
(24) Did they leave at the same time we did?

Alle informanten gebruiken *Do-Fronting* in voldoende contexten. Andere zinnen worden gevormd met ofwel het hulpwerkwoord *can* ofwel het bredere koppelwerkwoord *be* vooraan in de zin. De twee staan echter niet op eenzelfde niveau met *Do*; er is geen sprake van complementariteit tussen de drie werkwoorden. Hulpwerkwoorden en modale werkwoorden moeten apart geplaatst worden van *Do-support* aangezien de informanten voor dat laatste geen beroep kunnen doen op hun moedertaal, terwijl dat voor hulpwerkwoorden en modale werkwoorden wel het geval is. Bovendien wordt *Do-Support* verworven voor de leerder *Y/N-inversion* verwerft. Tabel 2.2 (p. 15) toont aan dat *Y/N-inversion* en *Copula Inversion* een niveau hoger staan dan *Do-Front*. De inversie met hulp- en koppelwerkwoorden behoort tot het niveau waarop de *interphrasal procedure* in werking treedt. Informant 6 vertoont een eigenaardige structuur op dat vlak:

(1) Go we together home after than

In het Engels wordt een duratief aspect toegevoegd aan het werkwoord en krijgt de vertaling het hulpwerkwoord *be* mee. De informant doet dit echter nog niet en volgt de Nederlandse zin in woordvolgorde zonder het hulpwerkwoord toe te voegen. De informant liet zich beïnvloeden door de Nederlandse zin. Het gebruik van *Do* lijkt echter geen probleem voor deze informant, wat des te meer aantoont dat er een niveauverschil is tussen *Y/N-inversion* en *Do-Support*.

Alleen kijkend naar de data die *Do* vooraan in de zin hebben, kan vastgesteld worden dat alle informanten het niveau onder de knie hebben. Modale en hulpwerkwoorden behoren niet tot dit niveau en er wordt dan ook geen verdere uitspraak over gedaan.

5.2.5. WH-Fronting

Het derde niveau dat onder de *phrasal procedure* gecategoriseerd wordt, is *WH-Fronting*. Vraagwoordvraagzinnen werden eveneens geëliciteerd door de vertaalzinnen. Dergelijke zinsstructuren werden immers niet spontaan gebruikt in 'story telling'.

Informant 5: (1) Who invited you?
(2) When is that party?
(3) When do you want to go home that evening?

Informant 6: (4) Hwo send you a ...?
(5) When do you want to go home the evenend?
(6) And when is the party?

Informant 7: (7) Who invited you?
(8) When do you want to leave?
(9) How do you make such a decision?

Informant 8: (10) Who invited you?
(11) Why did you tell him the complete story?
(12) When do you want to go home that night.

Informant 9: (13) Who has invited you
(14) Why did you tolled him the whole story?
(15) When do you want to go home that evening?

Informant 10: (16) Who did invite you?
(17) When does that party take place.
(18) How do you take such decision

De zes informanten zijn allen in staat om net zoals in de mondelinge gegevens ook in de schriftelijke data het vraagwoord vooraan te plaatsen. Er werden geen incorrectheden gevonden in het taalmateriaal. Of de informanten na het vraagwoord inversie toepassen, is een vraag die behandeld wordt in de volgende paragraaf.

5.2.6. Do2nd/Aux2nd

Bij *Do2nd/Aux2nd* neemt *do* of een hulpwerkwoord de tweede zinspositie in. Bij de zes oudste informanten waren er geen problemen op dit niveau bij het mondelinge gedeelte van het onderzoek. Ook bij het schriftelijke materiaal kan geobserveerd worden dat de informanten het niveau onder de knie hebben.

Informant 5: (1) When do you want to go home that evening?
(2) Who do you invite for the party?
(3) Why did you tell him the whole story?

Informant 6: (4) When do you want to go home the evenend?
(5) Why did you told him the whole story?
(6) How do you make a decision like that?

Informant 7: (7) How do you make such a decision?
(8) Who do you invite to your party?
(9) When do you want to leave?

Informant 8: (10) How do you make such a decision.
(11) When do you want to go home that night.
(12) Why did you tell him the complete story?

Informant 9: (13) Who do you want to invite for your party?
(14) How do you make such a decision?
(15) When do you want to go?

Informant 10: (16) Why did you tell him the whole story
(17) When do you want to leave
(18) Who do you invite to your party

Zoals gezegd lijken er geen problemen te zijn bij het vormen van vraagwoordvraagzinnen met *do* in tweede zinspositie. Ook met een hulpwerkwoord op de tweede plaats worden correcte zinnen gevormd. Alle informanten hebben *Do2nd/Aux2nd* verworven.

5.2.7. CancellInversion

Dit is het niveau waarop een verschil kan worden opgemerkt tussen het mondelinge en schriftelijke materiaal, wat van groot belang is voor de tweede onderzoeksvraag van deze studie. Niet alle informanten hebben *CancellInversion* verworven bij het mondelinge onderzoeksgedeelte; informanten 5, 6 en 10 hebben *CancellInversion* nog niet verworven in het mondelinge taalgebruik. De overige drie informanten bereikten dat niveau wel. De twee groepen worden hieronder apart besproken.

Informant 7: (1) I ask to myself why they don't want to see that movie.
(2) He asked me why I told him the whole story.
(3) The girl asked how many chocolats he would have

Informant 8: (4) The girl asks him how many chocolates he wanted to have
(5) And asks him when he wanted to leave
(6) He asked me why I told him the complete story.

Informant 9: (7) I wonder ...why she don't want to see that movie?
(8) He asked me why I tolled him the whole story
(9) Then she asked when he wanted to leave?

De drie hierboven genoemde informanten behoren tot de groep die *CancellInversion* heeft verworven in het mondelinge taalgebruik. De drie informanten gebruiken nooit een foute volgorde in de bijzin in het schriftelijke materiaal. Dat gegeven wijst er op dat deze informanten voor zowel het mondelinge als het schriftelijke taalgebruik *CancellInversion* bereikt hebben. Voor de volgende drie informanten is de verwachting gespannen, aangezien zij zich in het mondelinge taalgebruik niet capabel hebben getoond tot het omkeren van inversie in bijzinnen of zelfs het vormen van contexten voor *CancellInversion*.

Informant 5: (1) The girl asks how many chocolats that he wanne have
(2) ... and whitch chocolats she has to put in the box
(3) ... asks when does he wanne leave

De informant gebruikt ook in het schriftelijke materiaal de foute volgorde in de bijzin. Inversie wordt gebruikt in zin (3) waar die verwijderd zou moeten worden. In de andere zinnen toont de informant zich echter wel capabel tot het omkeren van inversie in ondergeschikte vraagzinnen. De informant geeft naar het *emergence criterion* voldoende contexten waarin zij aantoont dat zij *CancelInversion* in het schriftelijke taalgebruik wel heeft verworven.

Informant 6: (4) The girl asked how much chocolates he want
(5) I wonder why why they don't wanna see the movie.
(6) He ask me why I told him the whole story.

Op het vlak van woordvolgorde maakt informant 6 geen fouten. Inversie wordt verwijderd in de vragende bijzinnen, iets wat de informant nog niet doet in het mondelinge materiaal.

Informant 10: (7) I wonder why she doesn't want to see the movie
(8) He asked me why I told him the whole story
(9) The girl asked how much chocolates he wanted to have

Informant 10 toont resultaten die in lijn zijn met de vorige twee informanten. Ook hij heeft *CancelInversion* verworven, maar enkel in het schriftelijke taalgebruik. Op het vlak van het mondelinge taalgebruik staat deze informant één niveau lager gecategoriseerd.

Voor de drie informanten die in het mondelinge taalgebruik inversie incorrect toepasten op ondergeschikte bijzinnen geldt dat zij in het schriftelijke taalgebruik de regel wel hebben verworven.

5.2.8. Tussentijdse conclusie schriftelijke data

Op basis van de bekomen gegevens en de analyse daarvan komen we tot de volgende implicatieve tabel:

	Inf 5	Inf 6	Inf 7	Inf 8	Inf 9	Inf 10
CancelInversion <i>Inter-phr info</i>	+	+	+	+	+	+
Do2nd/Aux2nd <i>Inter-phr info</i>	+	+	+	+	+	+
WH- Front Do-Front ADV- Front <i>Phrasal info</i>	+	+	+	+	+	+
Canonical order <i>Lexical morph</i>	+	+	+	+	+	+
Single constituent <i>'Words'</i>	+	+	+	+	+	+

Tabel 5.2 Analyse van de schriftelijke resultaten

Ook hier wordt met de resultaten van de zes informanten een implicatieve 'hiërarchie' gevormd. Alle niveaus worden verworven door de zes informanten waardoor er echter geen sprake meer is van een echte hiërarchie. Het is daarom ook niet mogelijk de statistische analyse zoals die werd toegepast op de mondelinge data, hier te gebruiken. Dat de informanten de niveaus hebben verworven die ze ook in het mondelinge taalgebruik hebben bereikt, is geen verrassing. Drie van de zes informanten gaan echter een niveau hoger dan in het mondelinge taalgebruik. Een interpretatie voor dat verschil wordt besproken in het volgende hoofdstuk waarin de vergelijkende analyse wordt opgesteld. Geen van de informanten gaat achteruit in de verwerving ten opzichte van de mondelinge resultaten, wat bijvoorbeeld wel het geval was in de studie van Norrby en Håkansson (2008) die eerder besproken werd in paragraaf 3.1.4. Het belangrijkste gegeven in het licht van PT is het feit dat de taalleerders de niveaus verworven in een implicatieve volgorde en er nergens een stadium wordt verworven waar ook niet de voorgaande stadia zijn verworven.

Toch kan hier en daar in de resultaten opgemerkt worden dat sommige van de informanten zich laten leiden door wat in de Nederlandse zinnen geschreven staat, wat gelijk is aan interferentie uit de moedertaal. Zoals eerder vermeld, werd er bij het opstellen van de vertaalzinnen op gelet dat er enkele zinnen aanwezig zijn die de adverbiale constituent in het midden hebben, terwijl een

dergelijke constituent in het Engels eerder in het begin of op het einde van de zin wordt geplaatst. Informant 5 plaatst zo goed als alle adverbiale constituenten op het einde van de zin hoewel in de Nederlandse zinnen die constituent in een andere zinspositie staat. Informant 6 daarentegen probeert zoveel mogelijk aan te leunen bij de Nederlandse zin op het vlak van woordvolgorde:

- (1) Gaan we daarna samen naar huis --- Go we together home after than
- (2) Ik wil die avond niet te laat vertrekken --- I don't want to leave the evening to late
- (3) Geef je hem elk jaar hetzelfde cadeau --- Do you give him the same present each year? ←

Ook informant 8 produceert een vertaling zoals die in zin (3). In de andere zinnen waar ze de structuur van de Nederlandse zin zou kunnen volgen, deed ze dat echter niet. De andere informanten gooiden de structuur van de Nederlandse zin eveneens om naar de normen van de Engelse zin. Bij het vormen van de ondergeschikte vraagzin werd door informant 5 bijvoorbeeld niet gekeken naar de Nederlandse volgorde, die op dat vlak overeenstemt met de Engelse woordvolgorde:

- (4)... en vroeg wanneer hij wou vertrekken --- ... and asks when does he want leave

In zin (4) wordt duidelijk dat de informant nadenkt bij het vormen van de zin onafhankelijk van de Nederlandse zin. De volgorde overnemen van de Nederlandse zin zou immers tot een correct resultaat geleid hebben. In het volgende hoofdstuk wordt evenwel dieper ingegaan op het effect van vertaalzinnen met betrekking tot interferentie vanuit L1. De hierboven gegeven data tonen immers aan dat er sprake moet zijn van negatieve transfer vanuit L1 die PT niet verklaren kan, maar FT/FA wel.

Dat de samenvatting van de schriftelijke data de vorm krijgt van een implicatieve 'hiërarchie', is in het voordeel van PT. Dat betekent echter niet dat andere verklaringen zoals FT/FA uitgesloten kunnen worden. De informanten zouden zich hebben kunnen laten leiden door de moedertaal in het schrijven, en misschien zelfs meer dan in het mondelinge gedeelte van het onderzoek. De meeste informanten laten zich dan wel niet (langer) beïnvloeden door de Nederlandse structuur van de zin, maar informant 6 toont het tegengestelde aan wat wel op invloed van L1 wijst. Dit gegeven sluit aan bij een interpretatie van tweedetaalverwerving volgens FT/FA. De invloed van L1 blijkt echter niet uit data van de andere informanten. Aangezien enkel informant 6 data heeft gegeven die in de richting van FT/FA kunnen wijzen, wordt Pienemanns theorie in de schriftelijke data als meest plausibele verklaring gezien.

5.3. VERGELIJKENDE ANALYSE

In dit hoofdstuk worden de analyses van zowel het geschreven als het mondelinge taalgebruik naast elkaar gelegd. De verschillen tussen de twee modaliteiten zullen worden verklaard aan de hand van de Monitorhypothese (Krashen, 1985). Vooraleer de verschillen tussen het mondelinge en schriftelijke taalgebruik van de informanten nader worden besproken, is het echter belangrijk na te gaan wat vertaling als elicitatietechniek waard is. Er wordt gekeken of de vertaling bruikbaar is in vergelijking met het mondelinge materiaal en of een dergelijke elicitatietechniek niet voor meer interferentie zorgt dan in de andere data.

5.3.1. Vertaling als elicitatietechniek

Net zoals in het onderzoek van Norrby en Håkansson (2008) wordt in de huidige studie gebruik gemaakt van vertaalzinnen. De informanten werd gevraagd een Engelse vertaling te geven van een twintigtal Nederlandse voorgeschreven zinnen. Dulay, Burt en Krashen (1982) staan echter erg kritisch tegenover een dergelijke vertaaltechniek (1982, 110):

The proportion of interlingual errors changes with the elicitation task, translation in particular. ... Translation tasks artificially increase the L2 learner's reliance on first language structures, masking processes the learner otherwise uses for natural communication ...

Het huidige onderzoek steunt echter op een studie uitgevoerd door Mattar (1999) waarin de hypothese van Dulay et al. (1982) wordt weerlegd. In Mattar (1999) maakten 60 Arabischspreekende informanten zowel een vertaaltest als een invultest. De resultaten toonden aan dat de informanten meer interferentiefouten maakten in de invultest dan in de vertaaltest. Dit resultaat staat haaks op de hypothese dat "the use of translation as an elicitation technique in FL/SL research artificially increases the L2 learner's reliance on the MT, and accordingly, the proportion of interference errors" (Dulay, Burt & Krashen, 1982, 258). Voordien behaalde Magiste (1983) reeds soortgelijke resultaten. Mattar (1999, 317) concludeert dat interferentie onafhankelijk van het soort opdracht optreedt. De gedachte dat de voorgeschreven zinnen invloed hebben op het vertalen, moet worden genuanceerd

aangezien de informanten in bovenstaande studies meer interferentie toepasten in invultesten dan in vertaaltesten.

Wat echter wel problematisch is aan vertaalzinnen is dat ze een heel andere aanpak teweegbrengen dan de elicitatietechnieken in het gesproken deel van de studie. Dat vertaalzinnen minder interferentiefouten uitlokken dan invuloefeningen neemt niet weg dat de informanten meer interferentie kunnen toepassen bij de vertaalzinnen dan bij het *online* spreken; in vergelijking met gesproken tests zal een vertaal oefening allicht wél significant meer interferentie uitlokken. De resultaten uit de vertaalzinnen moeten dus met enige voorzichtigheid worden geïnterpreteerd.

5.3.2. Tussentijdse conclusie vergelijkende analyse

In paragraaf 3.2.2. staat beschreven hoe de Monitorhypothese (half) haaks staat op de hypothese van Pienemann. Kort samengevat gaat de Monitorhypothese ervan uit dat de taalleerder in geschreven taalgebruik tot meer in staat is dan in het mondelinge taalgebruik. Krashen beweert immers dat “use of the conscious Monitor thus has the effect of allowing performances to supply items that are not yet acquired” (1985, 17). Pienemann aan de andere kant stelt dat ongeacht de taak die de taalverwerver krijgt, de leerder de verwervingsstadia in dezelfde volgorde zal doorlopen (2005, IX). Processen die nog niet verwerkbaar zijn in het mondelinge taalgebruik, zijn dat ook niet in het schriftelijke taalgebruik en vice versa.

Geschreven data				Mondelinge data				
	Do-Fr	Do2nd	CanInv			Do-Fr	Do2nd	CanInv
Inf 5	+	+	+		Inf 5	+	+	-
Inf 6	+	+	+		Inf 6	+	+	-
Inf 7	+	+	+		Inf 10	+	+	-
Inf 8	+	+	+		Inf 7	+	+	+
Inf 9	+	+	+		Inf 8	+	+	+
Inf 10	+	+	+		Inf 9	+	+	+

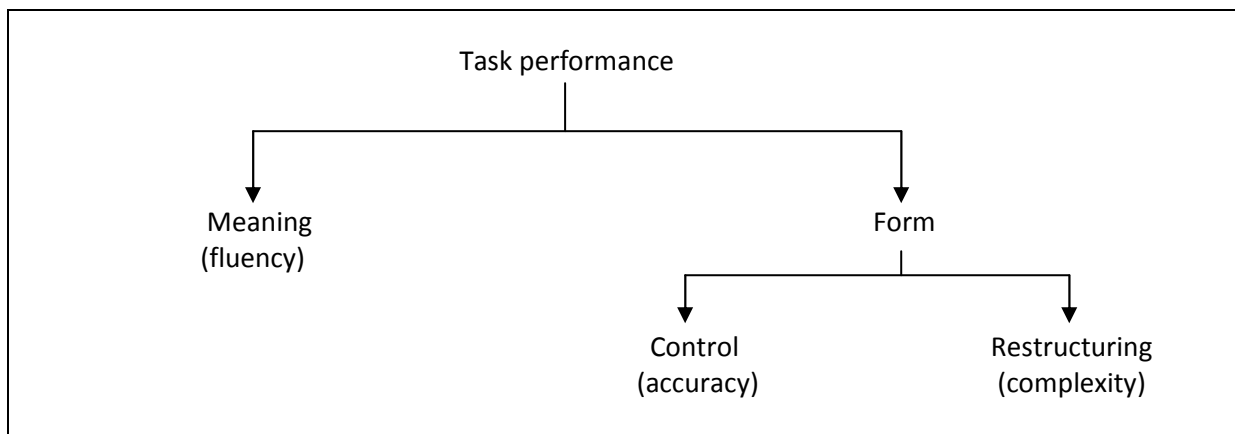
Tabel 5.3 Vergelijking geschreven – gesproken taalgebruik

De vergelijking tussen de mondelinge en schriftelijke resultaten toont aan dat een verschil aanwezig is op het laatste niveau. Drie van de zes informanten behalen een hoger niveau in het geschreven taalgebruik; *CancellInversion* werd in het mondelinge taalgebruik nog niet toegepast door de drie informanten. Uitgaande van de Monitorhypothese is dit verschil te verklaren door een aantal karakteristieke eigenschappen van het geschreven taalgebruik. Zo heeft de taalleerder meer tijd om na te denken tijdens het schrijven, waardoor hij/zij meer aandacht kan schenken aan de vorm. Tijdens de elicitatie werd getracht de factor 'aandacht voor vorm' op gelijk niveau te houden in het mondelinge en schriftelijke taalgebruik door ook in het schriftelijke taalgebruik de inhoud van de proeven als belangrijk te doen gelden. Toch zal een verschil tussen de twee modaliteiten altijd aanwezig zijn. Ook de factor 'kennis van de grammatica' zou bij de informanten gelijk moeten zijn voor het mondelinge en het schriftelijke taalgebruik in deze studie, maar het verschil in modaliteit impliceert een verschil in procedurele inzetbaarheid. De Monitor zorgt er juist voor dat bij het geschreven taalgebruik de omzetting van declaratieve kennis tot procedurele kennis van de grammatica iets vlotter loopt dan bij het gesproken taalgebruik. Toch wordt in de studie vooral gekeken naar de factor 'tijd'; desalniettemin moet er rekening gehouden worden met het feit dat de twee bovenstaande factoren ook invloed hebben op de resultaten.

De resultaten in de studie van Norrby en Håkansson (2008) vertonen een verschil tussen de twee modaliteiten. Toch wordt er in het besluit van die studie vooralsnog voorzichtig omgegaan met de resultaten; Norrby en Håkansson minimaliseren de verschillen tussen het mondelinge en geschreven taalgebruik en wijten de hogere niveaus in het geschreven taalgebruik aan contextvorming: "For the difference between writing and speech, we find that there is a lack of contexts in oral production" (2008, 91). Net als bij de resultaten van Norrby en Håkansson is er ook in de huidige studie slechts een verschil op het hoogste niveau en kan het verschil worden verklaard door contextvorming: terwijl er in het schriftelijke materiaal van de zes informanten voldoende contexten werden gevonden die als bewijs gelden voor *CancellInversion*, werd de context voor *CancellInversion* in het mondelinge taalmateriaal zoveel mogelijk vermeden door sommige informanten. Volgens Faerch en Kasper (1984) zijn er twee strategieën om een bepaalde context uit de weg te gaan: enerzijds *achievement strategies* en anderzijds *avoidance strategies*. De informanten in de huidige studie hebben vooral gebruik gemaakt van die eerste strategie, die erin bestaat om alternatieve manieren te gebruiken voor een woord of structuur dat nog niet gekend is. *Avoidance strategies* duidt meer op het weglaten van bepaalde zinnen die nog niet kunnen worden uitgedrukt (zie ook Olsen, 1999, 193). Het niet vormen van contexten voor een bepaalde structuur door bovenstaande strategieën wordt in de huidige studie opgevat als het niet verworven zijn van die structuur. Het verschil met het schriftelijke materiaal waarin vertaalzinnen zijn opgenomen, is dat in gesproken taalgebruik geen 'verplichtingen' zijn in verband met de manier waarop je iets verwoordt. De informant wordt

toegelaten de boodschap te verwoorden op een eigen manier. In de vertaalzinnen heeft de informant die vrijheid niet. De informant is verplicht om een bijzin in indirecte rede te vertalen omdat die ook aanwezig is in de Nederlandse vertaalzin. Het verschil in het behalen van niveaus tussen geschreven en mondeling taalgebruik zou ook hieraan toegeschreven kunnen worden.

Naast de contextfactor wijzen Norrby en Håkansson ook op de rol van 'tijd', en dit in termen van complexiteit en correctheid. Skehan (1998) toont in dat verband aan dat het uitvoeren van een taak verschillende componenten heeft:

Fig. 5.3 Skehan's three aspects of task performance (naar Ellis & Barkhuizen, 2005, 143)

De twee variabelen onder de vormcomponent worden hieronder besproken. *Fluency*, dat niet onder de vormcomponent staat, wordt niet besproken in de huidige studie. Dit onderzoek is namelijk vooral gericht op het vormelijke aspect van de taal van tweedetaalverwerwers en niet op het inhoudelijke aspect.

5.3.3. Complexiteit

Een mogelijk verschil tussen het mondelinge en schriftelijke taalgebruik van taalverwerwers situeert zich op het vlak van complexiteit. Complexiteit verwijst naar de mate waarin taalleerders gebruik maken van uitgebreide en ingewikkelde structuren (Ellis & Barkhuizen, 2005, 139). De studie van Norrby en Håkansson (2008) levert nauwelijks een niveauverschil op tussen de verschillende modaliteiten maar wel een verschil in complexiteit. Daarbij werd gelet op lengte van de zinnen en subordinatiegraad (2008, 92). Ook in deze studie wordt nagegaan of een verschil op dat vlak

aanwezig is. Daarbij wordt gebruik gemaakt van enerzijds de mondelinge data die werden verzameld tijdens 'story telling' en anderzijds de schriftelijke data afkomstig van de compositie die de informanten moesten schrijven. Voor de zes informanten wordt een overzicht gemaakt van het aantal complexere structuren die werden gebruikt in het geselecteerde mondelinge en schriftelijke materiaal. Bij die complexiteitsanalyse wordt gebruik gemaakt van verschillende metingen: de graad van subordinatie; het gemiddelde van de werkwoordelijke argumenten; variatie in soorten bijzinnen en adverbiale constituenten.

De graad van 'subordinatie' wordt berekend zoals ook Foster en Skehan (1996) dat hebben gedaan. Het aantal *clauses* wordt in een verhouding geplaatst met het aantal *AS-units*. Een *AS-unit* wordt door Foster et al. (2000, 365) als volgt geformuleerd: "... a single speaker's utterance consisting of an independent clause or subclausal unit, together with any subordinate clause(s) associated with it".¹ Ook het gemiddelde van het aantal gebruikte werkwoordelijke argumenten wordt berekend zoals o.a. in de studie van Bygate (1999). Het aantal werkwoordelijke argumenten wordt gedeeld door het aantal persoonsvormen dat aanwezig is in het geselecteerde materiaal. Op die manier wordt meteen ook nagegaan welke communicatieve stijl de informant hanteert; de informant kan een 'verbale stijl' aanhangen of een 'nominale stijl'. De eerste communicatieve stijl wordt gekenmerkt door een laag gemiddelde wat de bovenstaande verhouding betreft; in de 'nominale stijl' daarentegen wordt meer gebruik gemaakt van werkwoordelijke argumenten. Die stijl wordt als complexer beschouwd dan de 'verbale stijl' (Ellis&Barkhuizen, 2005, 153). Daarnaast wordt ook ingegaan op twee specifieke taalkenmerken aan de hand waarvan de mate aan variatie wordt berekend. De mate aan variatie zal nagegaan worden voor bijzinnen en adverbiale elementen. Wat de adverbiale elementen betreft, moet het concept variatie vrij ruim genomen worden. De lexicale inhoud is hier het criterium. Enkel de adverbiale constituenten die vooraan in de zin worden geplaatst, worden meegerekend. In de bijzinnen wordt een onderscheid gemaakt tussen bijzinnen volgend op werkwoorden van communicatie, adverbiale bijzinnen, nominale bijzinnen en relatiefzinnen (Wolfe-Quintero et al., 1998, 71). Ellis en Barkhuizen (2005, 155) benadrukken dat bij deze grammaticale metingen geen rekening wordt gehouden met correctheid; een ondergeschikte zin kan incorrect gevormd zijn, de intentie om een dergelijke zin te maken is wel aanwezig, wat maakt dat de zin meegeteld wordt in de berekeningen van hierboven.

De hypothese is dat de informanten meer complexe structuren gebruiken tijdens het schrijven, aangezien zij meer tijd hebben en kunnen nadenken over de zin zonder deze al meteen te moeten

---

¹ Een *independent clause* is een zin met een persoonsvorm. Een *sub-clausal unit* bevat een segment van een zin dat kan vervuld worden tot een volle zin door reconstructie van de weggelaten elementen (Ellis&Barkhuizen, 2005, 148). De *subordinate clause* ten slotte bevat ten minste een werkwoord, al dan niet vervoegd, en één ander argument (2005, 148).

uiten: de factor ‘tijd’ “allows the speaker to search his/her linguistic resources, (...), during the formulation stage more thoroughly” (Yuan & Ellis, 2003, 7). Ellis en Barkhuizen (2005,22) wijzen bovendien op het voordeel dat *pre-planning* met zich meebrengt:

For example, research (for example Foster 1996) has shown that learners are more likely to produce complex grammatical constructions when they have time to pre-plan their production than when they have to perform spontaneously.

Aan de hand van de analyse van de data wordt voor iedere informant gekeken of de voorspelling wordt ingelost. Er moet op voorhand vermeld worden dat zinnen in directe rede niet als ondergeschikte zinnen worden beschouwd. Die zinnen worden immers door de informanten in kwestie in twee gelijkwaardige delen gesplitst. Er is dus eerder sprake van coördinatie dan van subordinatie. Dergelijke zinnen worden daarom bij de onafhankelijke zinnen meegeteld en niet bij de afhankelijke ondergeschikte zinnen; een zin in directe rede die het lijdend voorwerp vormt van de zin die eraan vooraf gaat, wordt beschouwd als een aparte *AS-unit*. De criteria die worden gebruikt om te spreken over directe of indirecte rede zijn dezelfde die werden gebruikt in de analyse van de mondelinge en schriftelijke gegevens.

INFORMANT 5	Mondelinge data	Schriftelijke data
Lengte van de tekst	26 AS-units	21 AS-units
Aantal woorden per AS-unit	7,4	8
Subordinatie	1,3	1,2
Gemiddelde werkwoordelijke argumenten	1,8	1,8
Variatie in soorten bijzinnen	3	3
Variatie in adverbiale constituenten	4	6

Informant 5 vertoont geen grote verschillen in complexiteit tussen de mondelinge en schriftelijke data. De subordinatiewaarde ligt bij het mondelinge taalgebruik iets hoger, maar de schriftelijke data vertonen dan weer een grotere variatie in het gebruik van adverbiale constituenten.

INFORMANT 6	Mondelinge data	Schriftelijke data
Lengte van de tekst	15 AS-units	22 AS-units
Aantal woorden per AS-unit	6,9	8,5
Subordinatie	1	1,2
Gemiddelde werkwoordelijke argumenten	1,7	2
Variatie in soorten bijzinnen	0	3
Variatie in adverbiale constituenten vooraan	1	4

Er vertoont zich hier een opmerkelijk verschil tussen de twee modaliteiten op het vlak van aantal woorden in een zin. In het schriftelijke taalgebruik lijkt informant 6 langere en dus complexere units te vormen dan in het mondelinge taalgebruik. Bovendien heeft zij ook meer units geproduceerd bij het schrijven dan bij het spreken. Die twee gegevens zouden erop kunnen wijzen dat de informant het moeilijker heeft met spreken dan met schrijven in L2. De subordinatiegraad ligt bij de informant hoger in het schriftelijke taalgebruik en variatie is ook heel wat meer aanwezig in de schriftelijke data. Daarnaast hangt de informant een meer nominale stijl aan in het schriftelijke taalgebruik. Op alle vlakken lijken de schriftelijke data een hoger complexiteitsgehalte te bezitten.

INFORMANT 7	Mondelinge data	Schriftelijke data
Lengte van de tekst	21 AS-units	28 AS-units
Aantal woorden per AS-unit	6,4	7,4
Subordinatie	1	1,1
Gemiddelde werkwoordelijke argumenten	1,9	2
Variatie in soorten bijzinnen	1	2
Variatie in adverbiale constituenten	3	10

Informant 7 heeft net zoals informant 6 heel wat meer geschreven dan gesproken. Niet alleen produceerde hij meer *AS-units*, het aantal woorden per zin ligt ook hoger bij het schriftelijke taalgebruik. Een opmerkelijk verschil in het voordeel van de schriftelijke data is ook terug te vinden bij variatie in adverbiale constituenten. De informant gebruikt maar liefst drie keer zoveel verschillende adverbiale constituenten in het schriftelijke taalgebruik als in het mondelinge. Ook op andere vlakken scoort hij telkens hoger in de geschreven modaliteit.

INFORMANT 8	Mondelinge data	Schriftelijke data
Lengte van de tekst	33 AS-units	18 AS-units
Aantal woorden per AS-unit	7,5	11,3
Subordinatie	1,2	1,2
Gemiddelde werkwoordelijke argumenten	1,9	1,8
Variatie in soorten bijzinnen	3	2
Variatie in adverbiale constituenten	2	6

Een groot verschil vertoont zich bij deze informant bij het aantal woorden per unit. De informant gebruikte gemiddeld vier woorden meer per unit in het geschreven taalgebruik. In vergelijking met de mondelinge data en met de data van de andere informanten produceerde zij erg lange zinnen. Ook op het vlak van adverbiale constituenten kwam deze informant met een gevarieerder taalgebruik voor de dag in het geschreven taalgebruik. Op andere vlakken spreken de data in het licht van complexiteit eerder in het voordeel van het mondelinge taalgebruik. Over het algemeen kan

echter gesteld worden dat de informant geneigd is om complexere taal te hanteren bij het schriftelijke taalgebruik.

INFORMANT 9	Mondelinge data	Schriftelijke data
Lengte van de tekst	25 AS-units	25 AS-units
Aantal woorden per AS-unit	8,2	8
Subordinatie	1,2	1,2
Gemiddelde werkwoordelijke argumenten	2	2,1
Variatie in soorten bijzinnen	2	1
Variatie in adverbiale constituenten	4	8

Uitgesproken verschillen tussen de twee modaliteiten zijn hier niet te vinden, behalve de graad van variatie bij de adverbiale constituenten die hoger is bij het geschreven taalgebruik. De informant gebruikt minder woorden per *unit* in de schriftelijke data, maar toont aan dat zij een iets meer nominale stijl hanteert in het mondelinge dan in het schriftelijke taalgebruik. Het verschil is hier echter miniem.

INFORMANT 10	Mondelinge data	Schriftelijke data
Lengte van de tekst	15 AS-units	17 AS-units
Aantal woorden per AS-unit	8	7,8
Subordinatie	1,2	1,2
Gemiddelde werkwoordelijke argumenten	1,7	2
Variatie in soorten bijzinnen	2	2
Variatie in adverbiale constituenten	3	4

Ook de laatste informant vertoont geen uitgesproken verschillen. Toch lijkt de informant iets complexer taalgebruik te hanteren bij het schriftelijke taalgebruik op het vlak van werkwoordelijke argumenten en variatie in de adverbiale elementen. De hypothese wordt hier echter matig ingelost.

Samenvattend kan worden gesteld dat er een verschil is in complexiteit tussen de schriftelijke en mondelinge data bij deze zes informanten. Echter, waar de ene informant zich sterker toont in schriftelijke data, toont de andere informant zich zwakker. Op het vlak van bijzinnen vertoont zich eerder een evenwicht tussen de twee modaliteiten waardoor de factor 'tijd' verwaarloosbaar lijkt voor het complexiteitsgehalte in bijzinnen. Ook is het zo dat er geen structuren zijn die in de ene modaliteit opvallend meer voorkomen dan in de andere. Zo kan het gebruik van alle soorten bijzinnen in beide modaliteiten teruggevonden worden. Toch kan voor alle informanten worden gezegd dat zij (soms zelfs opvallend) meer adverbiale constituenten vooraan in de zin gebruiken in het schriftelijke taalgebruik. In het gesproken taalgebruik valt op dat er minder variatie aanwezig is. De informanten behielpen zich vaak met eenzelfde invulling van structuur, wat voor herhaling zorgt

in de mondelinge data. De lengte van de zinnen spreekt in het algemeen ook in het voordeel van het schriftelijke taalgebruik als complexere modaliteit. Bij sommige informanten kan zelfs een erg betekenisvol verschil opgemerkt worden en dat vooral bij de jongste informanten. De verwachting dat het schriftelijke taalgebruik complexere structuren bevat, wordt op die manier wel ingelost, hoewel grotere verschillen werden verwacht voor alle criteria.

De hypothese toonde reeds aan dat een verklaring voor het ietwat complexere taalgebruik bij het schrijven kan worden gevonden in het feit dat de informanten bij het schrijven niet *online* moeten plannen. Ellis en Barkhuizen (2005, 22) geven aan dat taalleerders meer geneigd zijn complexe structuren te gebruiken wanneer zij tijd krijgen om de productie vooraf aan de uiting te plannen. Dat geldt ook voor het gevarieerdere gebruik van adverbiale elementen vooraan in de zin. In het schriftelijke gedeelte voelden de informanten zich zelfzekerder – dit waarschijnlijk om voornoemde reden – en dat zorgt ervoor dat zij in staat zijn ietwat complexere maar vooral meer gevarieerde taal te gebruiken. Ellis en Barkhuizen (2005, 143) stellen dat “the provision to plan a task performance enables learners to overcome the limitations of their working memory and results in improved complexity (...)”. De taalleerders durven op dergelijke momenten – wanneer zij kunnen nadenken over de geïnternaliseerde taalregels – risico’s nemen. Zij proberen het uiterste uit hun taalkennis te halen door te experimenteren met taal (Ellis, 2005, 138). Ook Ortega (1999, 119) denkt op die manier en spreekt over taalverwervers die “the upper limits of their IL grammar” gebruiken wanneer zij extra tijd krijgen om een taaluiting te produceren. Uitgaande van deze data lijkt een dergelijke uitspraak echter te sterk uitgedrukt. De informanten tonen zich dan meestal wel sterker in het geschreven taalgebruik, de grote verschillen blijven wel uit.

5.3.4. Correctheid

De resultaten toonden reeds aan dat er een verschil is in het bereiken van het hoogste niveau tussen mondelinge en geschreven data voor de helft van de informanten. De factor ‘tijd’ zou daarbij een rol spelen naast contextvorming. Ook op het vlak van complexiteit is er een lichte neiging om complexere en meer gevarieerde structuren te gebruiken tijdens het geschreven taalgebruik. Een laatste vraag die dan rijst is of er ook een verschil kan zijn op het vlak van correctheid. Skehan (1996, 23) definieert correctheid als “how well the target language is produced in relation to the rule system of the target language”. Norrby en Håkansson (2008) stellen in hun studie vast dat een verschil op het vlak van correctheid uitblijft. Hieronder wordt voor de resultaten van de huidige studie nagegaan

of 'tijd' al dan niet een impact heeft op de correctheid van de taalproductie. In zowel het mondelinge als het schriftelijke materiaal werd het spontane materiaal weggelaten om zo alleen die structuren te onderzoeken die werden uitgelokt door middel van de elicitatietechnieken en vertaalzinnen.

In voorgaand onderzoek werden verschillende methodes gehanteerd om correctheid 'op te meten'. De methode die in deze studie gebruikt wordt is gebaseerd op 'percentages van correct gebruik van L2 woordvolgordestructuren'. Er wordt erg specifiek tewerk gegaan aangezien de studie, die gericht is op specifieke linguïstische structuren, daar ook om vraagt:

However, specific measures of accuracy will obviously be required in the case of 'focused tasks' (Ellis, 2003a) that have been designed to elicit production of particular linguistic features. (Ellis&Barkhuizen, 2005, 151)

Dergelijke percentages die berekend worden voor specifieke taalkenmerken worden ook gebruikt door Wigglesworth (1997) en Crookes (1989). Terwijl zij zich richten op de morfologie van het werkwoord en het gebruik van meervouden, wordt in deze studie gefocust op *Do-Fronting*, *Do2nd/Aux2nd* en *CancellInversion*. De percentages worden berekend op basis van het aantal correcte structuren in verhouding met het totale aantal van die structuren en dit vermenigvuldigt met honderd.

Mondelinge data				Geschreven data			
	Do-Fr	Do2nd	Canclnv		Do-Fr	Do2nd	Canclnv
Inf 5	9/10 90%	10/11 91%	0/5 0%	Inf 5	5/6 83%	6/6 100%	4/5 80%
Inf 6	8/9 89%	7/7 100%	1/5 20%	Inf 6	5/6 83%	6/6 100%	5/5 100%
Inf 10	14/26 54%	6/6 100%	1/5 20%	Inf 10	6/6 100%	7/7 100%	5/5 100%
Inf 8	9/10 90%	12/12 100%	2/4 50%	Inf 8	6/6 100%	6/6 100%	5/5 100%
Inf 7	12/12 100%	9/9 100%	3/4 75%	Inf 7	6/6 100%	5/6 83%	5/5 100%
Inf 9	10/12 83%	17/18 94%	6/6 100%	Inf 9	6/6 100%	7/7 100%	5/5 100%

Tabel 5.4 Vergelijking correctheid geschreven – gesproken taalgebruik

Zoals verwacht toont de vergelijking aan dat hogere percentages worden behaald voor *CancellInversion* in het geschreven taalgebruik. Dit kwam ook al tot uiting bij de implicationele hiërarchie waarbij drie van de zes informanten één niveau omhoog gingen ten opzichte van het mondelinge taalgebruik. Ook de andere informanten verbeterden hun scores voor *CancellInversion* als dat mogelijk was. Zo gaan informant 7 en 8 beiden naar 100% in het geschreven taalgebruik.

Ook op andere niveaus tonen sommige informanten zich 'correcter' in het geschreven taalgebruik dan in het mondelinge. Zo behaalt informant 9 hogere scores voor zowel *Do-Fronting* als *Do2nd/Aux2nd* in het geschreven taalgebruik. Ook informant 10 toont aan dat *Do-Fronting* in het geschreven taalgebruik geen probleem vormt, terwijl deze informant in het mondelinge taalgebruik een erg lage score behaalt voor dit niveau. De informant gebruikte steeds weer de SVO-volgorde met vragende intonatie voor een ja/nee-vraag, wat de score voor *Do-Fronting* deed kelderen tot 53%. Andere informanten tonen een alternatief patroon waarbij betere scores worden behaald voor het mondelinge taalgebruik; informant 7 bijvoorbeeld heeft voor *Do2nd/Aux2nd* 'slechts' 83% behaald in het schriftelijke taalgebruik, waar zij in het mondelinge gedeelte nog 100% voor haalde. Echter, alles opgeteld zijn dit soort resultaten in de minderheid en vormen ze individueel ook geen groot verschil tussen geschreven en gesproken taalgebruik. Het gaat meestal om een verschil van één fout.

De verwachting dat in het geschreven taalgebruik meer correcte uitingen worden geproduceerd dan in het mondelinge taalgebruik werd ingelost. De informanten scoren veelal beter bij geschreven dan gesproken zinnen op het vlak van 'correctheid'. Een verklaring voor deze resultaten kan worden gezocht bij de factor 'tijd'. Zo kan informant 10 zijn lage score voor *Do-Fronting* toegeschreven worden aan een tekort aan tijd waardoor hij kiest voor de gemakkelijkere optie, namelijk die van vragende intonatie in plaats van vragende structuur.

Een andere verklaring zou die van 'zelfzekerheid' kunnen zijn. Bij de Monitorhypothese werden verschillende factoren besproken. Eén van die factoren gaat terug op het zelfbewustzijn en dus ook zelfzekerheid. Tijdens de elicitatiemomenten viel op dat de informanten liever de schriftelijke testen aflegden dan de mondelinge. De prestatie kan op die manier beïnvloed worden. Diegenen die zich minder goed voelen bij het spreken van het Engels zouden wel eens meer fouten kunnen maken omdat de aandacht meer gericht is op het beëindigen van de proef dan de correctheid van de uitingen. Wanneer de informanten het schriftelijke deel voor zich kregen, leken zij zich comfortabeler te voelen. De stressfactor kan de resultaten ernstig beïnvloeden. Dit zijn echter alleen maar mogelijke verklaringen; geen daarvan is de ultieme interpretatie. Er zal veeleer een combinatie van de verschillende genoemde factoren in het spel zijn dan slechts één enkele factor die alles bepaalt.

5.3.5. Besluit vergelijkende analyse

De vergelijking tussen de twee modaliteiten spreekt in het voordeel van Krashen die een verschil tussen de twee modaliteiten vooropstelt wat het behalen van een bepaald niveau betreft. In de huidige studie werd immers een verschil gevonden op het hoogste niveau. De helft van de informanten haalde het laatste niveau wel in het schriftelijke, maar niet in het mondelinge taalgebruik. Dit resultaat spreekt Pienemann echter niet tegen, aangezien de verwervingsvolgorde bij de schriftelijke data niet afwijkt van de mondelinge. Dat een verschil aanwezig is tussen de behaalde niveaus is een gevolg van de specifieke modaliteit. Kijkend naar de schriftelijke resultaten is *CancelInversion* wel verwerkbaar, maar het gebruik van een dergelijke structuur in het mondelinge taalgebruik is voor enkele informanten nog niet mogelijk. Een verdere vergelijking tussen geschreven en gesproken taalgebruik op het vlak van complexiteit en correctheid leverde een iets genuanceerder beeld op. In het algemeen kan worden vastgesteld dat de informanten hoger scoorden in het schriftelijke taalgebruik. De verklaring voor de genoemde verschillen tussen de twee modaliteiten ligt bij enkele specifieke karakteristieken van het geschreven taalgebruik zoals 'tijd', 'zelfzekerheid' en 'contextvorming'.

6. Samenvatting

Drie theorieën staan centraal in deze studie over tweedetaalverwerving: de *Processability Theory* zoals uitgewerkt door Pienemann, de *Full Transfer/Full Access Hypothesis* van Schwartz en Sprouse en Krashens *Monitor Model*. De theorieën werden besproken in hoofdstuk 2. Hoofdstuk 3 behandelde de verschillende studies die ondertussen voorhanden zijn en betrekking hebben op de bovenstaande theorieën. De studies werden gebruikt als een waardemeter waartegenover de huidige studie werd gestaafd. In hoofdstuk 4 werd de methodologie van het onderzoek uiteengezet. Tien Nederlandstalige informanten met L2 Engels namen deel aan de studie over het mondelinge taalgebruik, waarvan zes informanten ook aan de schriftelijke proeven deelnamen. Verschillende elicitatietechnieken werden gebruikt ter bevordering van de materiaalverzameling. In hoofdstuk 5 werden de resultaten geanalyseerd in het licht van twee grote onderzoeksvragen.

De eerste onderzoeksvraag stelt de *Processability Theory* in vraag. Kan een implicationele hiërarchie teruggevonden worden in zowel het mondelinge als het schriftelijke materiaal? Het antwoord is positief, hoewel de schriftelijke resultaten de hiërarchie overstijgen; de zes informanten behaalden alle niveaus waardoor er geen trappen in het schema worden gevormd. Het bestaan van een implicationele hiërarchie in de data spreekt in het voordeel van PT. Bovendien toonden de informanten in hun data aan dat *Processability Theory* een succesvol theoretische kader is voor de geproduceerde zinsstructuren. De resultaten bevestigen PT door middel van het gebruik van een canonieke volgorde in de vraagwoordvraagzinnen en toonden zo aan dat FT/FA geen mogelijke verklaring is voor het niveau *Do2nd/Aux2nd*. FT/FA voorspelt hier immers dat taalleerders meteen een juiste volgorde hanteren; de geproduceerde SVO-volgordes worden door hen uitgesloten. Ook FT/FA kwam al eens als verklarend theoretisch kader uit de hoek, maar uiteindelijk moet het zich neerleggen bij het feit dat PT meer te zeggen had in de verklaring van alle gegevens en daarbij vaak ook meer gewicht in de schaal kon leggen.

De tweede onderzoeksvraag is gericht op een vergelijking tussen het geschreven en het mondelinge taalmateriaal. Hiervoor werden enkel de zes oudste informanten getest. Kan er een verschil worden teruggevonden in het behalen van een bepaald niveau tussen het schriftelijke en mondelinge taalgebruik bij de informanten? De helft van de informanten haalde in het schriftelijke

taalgebruik het hoogste niveau, terwijl zij in het mondelinge taalgebruik een niveau lager strandden. Een verklaring werd gezocht bij Krashen die in zijn Monitorhypothese de factor 'tijd' als verklaring opwerpt. Daarnaast zou ook 'contextvorming' een rol hebben gespeeld. Niet alleen de niveaus werden onderzocht; ook complexiteit en correctheid zouden onder invloed van de factor 'tijd' een verschil kunnen vertonen tussen het schriftelijke en mondelinge taalgebruik van de taalleerders. Op het vlak van complexiteit werden complexere structuren verwacht in het schriftelijke taalgebruik. Die hypothese werd ingelost, maar niet op een sterke manier. Toch zijn er voldoende bewijzen dat de informanten gevarieerder te werk gaan tijdens de schriftelijke proeven. Variatie impliceert op een zekere manier ook complexiteit. Op het vlak van correctheid toonden de informanten met hun resultaten aan dat zij in het schriftelijke taalgebruik doorgaans correcter te werk gaan dan in het mondelinge taalgebruik. Naast de factor 'tijd' werd ook de factor 'zelfzekerheid' vooruitgeschoven als mogelijke verklaring voor de gevonden verschillen.

Beide hypothesen werden positief ingevuld. Zowel Pienemanns *Processability Theory* als Krashens *Monitor Hypothesis* werden bevestigd in deze studie. De huidige studie vormt een uitbreiding op de pilootstudie en is er in geslaagd bestaande onzekerheden uit te wissen en steun te bieden aan PT. Verder onderzoek naar de verwerving van woordvolgorde kan de bestaande data alleen maar vervolledigen en grootschaligere onderzoeksprojecten kunnen deze beperkte steekproef bevestigen al dan niet weerleggen.

---

7. Bijlagen

I Bibliografie

Andersen, R. 1976. *A functional acquisition hierarchy study in Puerto Rico*. Paper presented at the 10th annual TESOL conference, New York. New York, March, 1976.

Bohnacker, U. 2006. 'When Swedes begin to learn German: from V2 to V2'. In: *Second Language Research* 22, 4, 443-486.

Bresnan, J. 2001. *Lexical-functional syntax*. Oxford. Blackwell

Brown, R. 1973. *A First Language*. Cambridge: Harvard Press.

Brown, R., Cazden, C. & Bellugi, U. 1973. 'The child's grammar from I to III'. In Ferguson, C. & Slobin, D., editors, *Studies of Child Language Development*. New York: Holt Rinehart and Winston, 295-333.

Bygate, M. 1999. 'Quality of language and purpose of task: Patterns of learners' language on two oral communication tasks'. In: *Language Teaching Research* 3, 185-214.

Christison, M. 1979. 'Natural sequencing in adult second language acquisition'. In: *TESOL Quarterly* 13, 122.

Colson, J-P. 1989. *Krashens Monitortheorie: een experimentele studie van het Nederlands als een vreemde taal*. Louvain-La-Neuve. Peeters.

Crookes, G. 1989. 'Planning and interlanguage variability'. In: *Studies in Second Language Acquisition* 11, 367-383.

Dulay, H. & Burt, M. 1977. 'Remarks on creativity in language acquisition'. In: Burt, M., Dulay, H. & Finnochiaro, M., editors, *Viewpoints on English as a Second Language*. New York: Regents, 95-126.

Dulay, H., Burt M. & Krashen, S. 1982. *Language Two*. Oxford. Oxford University Press.

Ellis, R. 1996. *The study of second language acquisition*. Oxford. Oxford University Press.

Ellis, R. 2003. *Task-Based Language Learning and Teaching*. Oxford. Oxford University Press.

Ellis, R. & Barkhuizen, G. 2005. *Analysing Learner Language*. Oxford. Oxford University Press.

Faerch, C. & Kasper, G. 1984. 'Two ways of defining communication strategies'. In: *Language Learning* 34, 1, 45-63.

Foster, P. 1996. 'Doing the task better: How planning time influences students' performance'. In: Willis, J. and Willis, D., editors, *Challenge and change in Language Teaching*. Oxford: Heinemann.

Foster, P., Tankyn, A. & Wigglesworth, G. 2000. 'Measuring spoken language: A unit for all reasons'. In: *Applied Linguistics* 21, 354-375.

Gass, S. 2007. *Data elicitation for second and foreign language research*. Erlbaum.

Håkansson, G., Pienemann, M. & Sayehli, S. 2002. 'Transfer and typological proximity in the context of second language processing'. In: *Second Language Research* 18, 3, 250-273.

Horn, G.M. 1983. *Lexical-Functional Grammar (Trends in Linguistics. Studies and Monographs; 21)*. Berlin. Mouton.

Huebner, T. 1983. *A longitudinal analysis of the acquisition of English*. Karoma (Ann Arbor).

Johnston, M. 1985. *Syntactic and morphological progressions in learner English*. Canberra: DIEA

Jordan, G. 2004. *Theory construction in second language acquisition*. Amsterdam. Benjamins.

Kayfetz, J. (Fuller). 1978. *Natural and Monitored Sequences by Adult Learners of English as a Second Language*. Ph.D. dissertation. Florida State University.

Keenan, E.L. & Comrie B. 1977. 'Noun Phrase Accessibility and Universal Grammar'. In: *Linguistic Inquiry*, 8, 1, 63-99.

Kessler, J. 2008. *Processability approaches to second language development and second language learning*. Cambridge Scholars Publishing

Krashen, S. 1983. 'Newmark's "Ignorance Hypothesis" and current second language acquisition theory'. In: Gass, S. and Selinker, L., editors, *Language Transfer in Language Learning*. Rowley, Mass.: Newbury House.

Krashen, S. 1985. *Principles and Practice in Second Language Acquisition*. New York (N.Y.) : Pergamon.

Lee, S. 2002. 'Predictors of Success in writing in English as a foreign language: Reading, Revision Behavior, Apprehension, and Writing'. In: *College Student Journal*, 36, 4, 532-44.

Lenneberg, E.H. 1967. *Biological Foundations of Language*. New York: John Wiley & Sons, Inc.

Levelt, W.J.M. 1989. *Speaking: from intention to articulation*. Cambridge, MA: MIT Press.

Magiste, E. 1983. 'Developmental changes in visual and auditory interference patterns for bilingual high school students'. In: *Psycholinguistics and Foreign Language Learning. Papers from a conference*. Stockholm, Sweden and Abo, Finland, October 25-26, 1982.

Mattar, H. 1999. 'Translation elicitation techniques and mother-tongue interference: Any significant connection?' In: *IRAL: International Review of Applied Linguistics in Language Teaching*, 37, 4, 307-320.

Newmark, L. 1966. 'How not to interfere with language learning'. In: *Language Learning: The Individual and the Process. International Journal of American Linguistics* 40, 77-83.

- Norrby, C. & Håkansson, G.** 2008. 'Processability theory applied to written and oral Swedish'. In: Kessler, J.: *Processability approaches to second language development and second language learning*. Cambridge Scholars Publishing
- Odlin, T.** 1989. *Language transfer: cross-linguistic influence in language learning*. Cambridge. Cambridge University Press.
- Olsen, S.** 1999. 'Errors and compensatory strategies: a study of grammar and vocabulary in texts written by Norwegian learners of English'. In: *System*, 27, 191-205.
- Ortega, L.** 1999. 'Planning and focus on form in L2 oral performance'. In: *Studies in Second Language Acquisition*, 21, 108-148.
- Pienemann, M.** 1998a. *Language processing and second language development: processability theory*. Amsterdam. Benjamins.
- Pienemann, M.** 1998b. 'Developmental dynamics in L1 and L2 acquisition: Processability Theory and generative entrenchment. In: *Bilingualism: Language and Cognition* 1, 1-20. Cambridge University Press.
- Pienemann, M.** 2005. *Cross-linguistic aspects of processability theory*. Amsterdam. Benjamins.
- Pienemann, M. & Håkansson, G.** 2007. 'Response article Full transfer vs. developmentally moderated transfer: a reply to Bohnacker'. In: *Second Language Research* 23, 4, 485-493.
- Rutherford, W.** 1983. 'Language typology and language transfer'. In: Gass, S. and Selinker, L., editors, *Language Transfer in Language Learning*. Rowly, Mass.: Newbury House.
- Sakai, H.** 2008. 'An analysis of Japanese university students' oral performance in English using processability theory'. In: *System*, 36, 4, 534-549.
- Schwartz, B.D. & Sprouse, R.A.** 1994. 'Word order and nominative case in non-native language acquisition: A longitudinal study of (L1 Turkish) German interlanguage'. In: Hoekstra, T. and Schwartz, B.D., editors, *Language acquisition studies in generative grammar*. John Benjamins, 317-368.
- Schwartz, B.D. & Sprouse, R.A.** 1996. 'L2 cognitive states and the Full Transfer/ Full Access model'. In: *Second Language Research*, 12(1), 40-72.
- Schwartz, B.D.** 1998. 'The second language instinct'. In: *Lingua: international review of general linguistics* 106, 133-160.
- Skehan, P.** 1998. 'Task-based instruction'. In: *Annual Review of Applied Linguistics*, 18, 268-286.
- Sole, Y.** 1994. 'The Input Hypothesis and the Bilingual Learner'. In: *Bilingual Learning*, 19, 2, 99-111.
- Taylor, B.** 1975. 'The use of overgeneralization and transfer learning strategies by elementary and intermediate students of ESL'. In: *Language Learning* 25, 73-107.
- Terrell, T.D.** 1991. 'The Role of Grammar Instruction in a Communicative Approach'. In: *The Modern Language Journal* 75, 1, 52-63.

Vainikka, A. & Young-Scholten, M. 1994. 'Direct access to X' theory: Evidence from Korean and Turkish adults learning German'. In: Hoekstra, T. and Schwartz, B.D., editors, *Language acquisition studies in generative grammar*. John Benjamins, 265-316.

White, L. 2003. *Second language acquisition and universal grammar*. Cambridge. Cambridge University Press.

Wigglesworth, G. 1997. 'An investigation of planning time and proficiency level on oral test discourse'. In: *Language Testing* 14, 85-106.

Wolfe-Quintero, K., Inagaki, S. & Kim, H. 1998. *Second Language Development in Writing: Measures of Fluency, Accuracy and Complexity*. Honolulu, HI: Second Language Teaching and Curriculum Center, University of Hawai'i at Manoa.

Yuan, F. & Ellis, R. 2003. 'The effects of pre-task planning and on-line planning on fluency, complexity and accuracy in L2 monologic oral production'. In: *Applied Linguistics*, 24, 1-27.

Zobl, H. 1980. 'Developmental and transfer errors: their common bases and possible differential effects on subsequent learning'. In: *TESOL Quarterly*, 14, 4 469-82.

Zobl, H. 1980. 'The formal and developmental selectivity of L1 influence on L2 acquisition'. In: *Language Learning*, 30, 43-57.

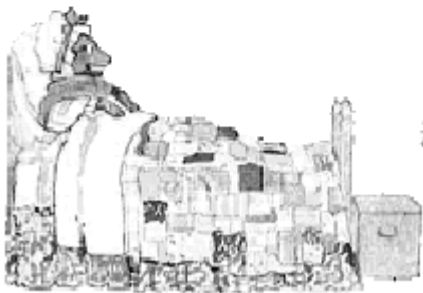
Zobl, H. 1986. 'Word order typology, lexical government, and the prediction of multiple graded effects in L2 word order'. In: *Language Learning*, 36, 2, 159-83.

«<http://faculty.chass.ncsu.edu/garson/PA765/standard.htm>» (geraadpleegd op 25-02-2010).

II Onderzoeksmateriaal

Story telling:

Vertel het verhaal van Roodkapje

Sleutelwoorden:

Red Cap – going to grandmother – wood - wolf – eats grandmother - wolf in bed – hunter - stones in stomach.

Communicative tasks:

- Picture Description.

WRITTEN

Aaaaa

Aaaaa

Every evening

Every morning

Afterwards

On the beach

- **Subordinated Question Task**

The informant reads the small text and describes to me what he has read.

In the police office:

Cop: wanneer ben je weggegaan?

Victim: om drie uur.

Cop: hoe is de dief binnengekomen?

Victim: door het raam.

Cop: waarom heeft de dief geen geld gestolen?

Victim: weet ik niet.

Cop: Wanneer kwam je terug?

Victim: om vier uur.

Cop: waar ben je naartoe geweest?

Victim: ik ging naar de winkel.

Translation task:

1. Het meisje vroeg hoeveel chocolaatjes hij wou hebben en welke chocolaatjes ze in de doos moest steken.

.....
.....

2. De jongen zei dat hij een hele doos wou hebben. Morgen moest hij naar een feestje en de chocolaatjes waren een cadeautje.

.....
.....
.....

3. Wie heeft je uitgenodigd en wanneer vindt dat feest plaats?

.....
.....

4. Ben jij ook uitgenodigd? Ken jij de baas van de nieuwe winkel ook?

.....
.....

5. Het meisje zei dan ja en vroeg wanneer hij wou vertrekken.

.....
.....

6. Gaan we daarna samen naar huis?

.....
.....

7. Dat zou zijn fijn. Wanneer wil je die avond naar huis gaan?

.....
.....

8. Ik wil die avond niet te laat vertrekken. Ik moet de volgende dag gaan werken.

.....
.....

9. je hebt natuurlijk gelijk. Ik moet die volgende dag ook in de bakkerij werken.

.....
.....

10. Wil je die film zien morgen?

.....
.....

11. Waarom vertelde je hem het hele verhaal?

.....
.....

12. Geef je hem elk jaar hetzelfde cadeau?

.....
.....

13. Hij vroeg me waarom ik hem het hele verhaal vertelde.

.....
.....

14. Vertrokken zij op hetzelfde uur als wij?

.....
.....

15. Wanneer wil je vertrekken?

.....
.....

16. Ik vraag me af waarom zij de film niet willen zien.

.....
.....

17. Hoe maak je zo'n beslissing?

.....
.....

18. Wie nodig je uit voor je feestje?

.....
.....